

A kutatási beszámolót írta: Domokos Tamás

A kutatásra Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából került sor. A program megvalósítója az ECHO Oktatáskutató Műhely volt. Projekt azonosító ECHO 58/2000.

A kutatásban való együttműködésért az alábbiaknak szeretnénk köszönetet mondani:

**Dunaújváros Megyei Jogú Város Polgármesterei Hivatala
Dunaújváros Önkormányzatának Ifjúsági Bizottsága**

Bánki Donát Gimnázium és Szakközépiskola; Dunaferri Szakközép és Szakmunkásképző Iskola; Hild József Szakközép és Szakmunkásképző Iskola; Kereskedelmi és Vendéglátóipari Középiskola; Lórántffy Zsuzsa Szakközép és Szakmunkásképző; Rosti Pál Gimnázium és Szakközépiskola; Rudas Közgazdasági Szakközépiskola; Széchenyi István Gimnázium;
Dunaújvárosi Főiskola

ECHO Oktatáskutató Műhely
8000 Székesfehérvár, Tóvárosi ln. 67.fsz.3.
(30) 217-0923; Tel/fax: (22) 325-536
dtmonit@elender.hu

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3. o.
1.1 Ifjúságkutatás 2000	4. o.
1.2 A kutatási módszer	4. o.
1.3 Adatfeldolgozás	6. o.
2. A tanulók demográfiai helyzete	8. o.
3. Családi háttér	17. o.
4. Egészségmegőrzés	25. o.
4.1 Pszichoaktív szerek fogyasztása	25. o.
4.2 Egészségmegőrzés	38. o.
4.3 A diákok pszichés állapota	41. o.
5. Szabadidő	44. o.
6. Médiafogyasztás	50. o.
7. Ifjúsági közélet	58. o.
8. A fiatalok Dunaújvároshoz való viszonya	66. o.
9. Az Y-generáció jövőképe	71. o.
10. Környezettudat	86. o.
11. Zárszó	90. o.

1. PROLÓGUS

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. Ezzel egyidejűleg megindult a generációs korszakváltás folyamata is. Azok a tanulók, akik a kilencvenes évek elején kezdték iskolai pályafutásukat már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak, s ennek jellemzői áthatják életük minden területét, így a családi viszonyait, az iskolával kapcsolatos elvárásait, az identitásukat, a szabadidős preferenciájukat, a mentálhigiénés állapotukat, a közéleti és politikai kultúrájukat, a médiahasználati és fogyasztási szokásaikat illetve a jövőre vonatkozó terveiket egyaránt.

Mivel az értékrendi és szemléletbeli változás az ifjúsági problémák struktúrájában is módosítást okozott, a fiatalok életéért felelősséget érző helyi közösségnek, családoknak, civil szervezeteknek és önkormányzatoknak fontos megismerni az új generáció sajátosságait, jellemzőit, problémáit.

Az önkormányzatok ifjúságpolitikai tevékenységének közvetlen jogforrása az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról, melynek 8. §-ában a települési önkormányzat feladatai között a törvény - 1994 óta¹ - felsorolja a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodást. Ezen belül a törvény értelmében a települési önkormányzat maga határozza meg - a lakosság igényei alapján, anyagi lehetőségeitől függően -, milyen ifjúsági feladatokat, milyen mértékben és módon lát el. 1999-ben Dunaújváros megalkotta és elfogadta a középtávú ifjúságpolitikai koncepcióját, mely dokumentumot szervesen kiegészíti az ifjúságkutatás.

Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata az ECHO Oktatókutatató Műhelyt bízta meg egy város szintű komplex tematikájú ifjúságkutatás lebonyolításával. A kutatás elindításával a település csatlakozott azon önkormányzatok sorába, amelyek a kiemelten fontos ifjúsági korosztály problémáinak kezelését tudományosan megalapozott, reális helyzetkép alapján kívánják végezni.

1.1 Ifjúságkutatás 2000

¹ 1994. évi LXIII. törvény 3.§ (1) bekezdése

Az ECHO Oktatókutató Műhely - elsősorban önkormányzati igényekre reagálva - az utóbbi években számos ifjúságkutató és fejlesztési programot dolgozott ki, melyeket a helyi igényekhez való nagyfokú alkalmazkodás jellemez. Ifjúságkutató programjainkat megyei jogú városokban és kisebb településeken egyaránt sikerrel bonyolítottuk le. A kutatások között alapozó, általános helyzetkép készítése és célzott, egy-egy problématerületre (pl. mentálhigiéne, ifjúsági közéletiség, pályakezdő munkanélküliség, EU attitűd) fókuszáló kutatások egyaránt voltak. A kutatói, fejlesztői munka eredménye, hogy több önkormányzat megalkotta ifjúsági koncepcióját, a feltárt jelenségek, problémák kezelésére különböző programok indultak.

Az önkormányzatok és az ifjúsági szakemberek körében többször felmerült, hogy az adott településen feltárt ifjúsági problémákat, jelenségeket fontos lenne összevetni más települések adataival, jó lenne egyeztetni a vizsgálati kérdéseket, szempontokat. Mindezen igényekhez igazodva hirdette meg kutatóműhelyünk "Ifjúságkutató 2000 - Nagyvárosi fiatalok az ezredfordulón" című programját, melyhez Dunaújváros is csatlakozott.

1.2 A kutatási módszer

Eddigi tapasztalataink alapján az ifjúsági problémák megismerésének egyik leghatékonyabb módja a középiskolások problémáinak, életének figyelemmel kísérése, ennek megfelelően a kutatást is elsősorban rájuk fókuszáltuk, de kiegészítő információforrásként a városban tanuló főiskolások körében is vizsgáltunk.

A kutatás empirikus adatgyűjtésére önkéntes kérdőívek segítségével 2000. őszén került sor. A középiskolás diákok a 8 oldalas, 187 kérdést tartalmazó kérdőívet tanórákon töltötték ki. Mivel a tanulóknak minden körülmények között biztosítani kellett a válaszadás önkéntességét és anonimitását, a tanulókkal a kitöltés előtt a közreműködő pedagógusoknak és ifjúságvédelmi szakembereknek ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket az adatfelvételt felülegyelő az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

Az általunk megkérdezett középiskolás diákok az alapsokaság (az összes középiskolás tanuló) 16 százalékát teszik ki, az 5083 tanulóból 811 fő válaszolt kérdéseinkre. A mintába kerülő osztályközösségeket az iskolák által közölt alapadatok alapján határoztuk meg,

figyelembe véve az évfolyam és intézmény típus szerinti kvótákat, valamint a nemek szerinti összetételt. A középiskolás adatfelvétel mellett - kontroll funkcióval - a Dunaújvárosi Főiskoláról is megkérdeztünk közel száz hallgatót. Így mindösszesen 906 olyan tanuló töltötte ki a kérdőíveket, akik Dunaújvárosban járnak iskolába.

Mivel több iskolában voltak az adatfelvétel idején hiányzó tanulók, a hiányzásból és az esetleges válaszmegtagadásból fakadó kismértékű torzulást az évfolyam és az iskolatípus szempontja szerinti matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk külön-külön a főiskolásoknál és a középiskolásoknál. A súlyozás után a minta évfolyam és iskolatípus szerint pontosan reprezentálja a vizsgált dunaújvárosi diákokat.

A vizsgálat a város 8 középfokú oktatási intézményére és a főiskolára terjedt ki az alábbi megoszlás szerint:

	9-13 osztályos tanulók megoszlása (%)	kérdezett osztályok száma	tervezett minta (fő)
Bánki Donát Gimnázium és Szakközépiskola	10,31	4	97
Dunaferr Szakközép és Szakmunkásképző Iskola	20,03	6	181
Hild József Szakközép és Szakm. képző Iskola	10,76	4	88
Kereskedelmi és Vendéglátóipari Középiskola	15,56	5	152
Lórántffy Zsuzsa Szakközép és Szakm.képző	13,63	5	125
Rosti Pál Gimnázium és Szakközépiskola	7,89	2	50
Rudas Közgazdasági Szakközépiskola	12,12	4	109
Széchenyi István Gimnázium	9,70	3	98
Összesen	100	33	900
Dunaújvárosi Főiskola I. évfolyam	31,49	-	31
Dunaújvárosi Főiskola II. évfolyam	31,70	-	32
Dunaújvárosi Főiskola III. évfolyam	23,08	-	23
Dunaújvárosi Főiskola IV. évfolyam	13,73	-	14
Összesen	100		100
Mindösszesen			1000

A mintavételi hiba nagysága városi szinten +/- 2-3 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden középiskolás és főiskolás diákot megkérdeznénk a városban.

1.3 Adatfeldolgozás

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és

ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi cselekedeteket, problémákat, intézményeket négy illetve ötfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százas értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, rokonszenvet stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát lehetett prognosztizálni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív véglet mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

Az elemzés során a gyakrabban használt egyváltozós elemzési technikák (gyakoriság, átlagok stb.) mellett a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására ún. többváltozós matematikai-statisztikai módszereket is használtunk. A leggyakoribb többváltozós elemzési formák a következők:

- * A korrelációs elemzés azt mutatja meg, hogy az egyes változók megítélése mennyiben hasonló. Ha van köztük hasonlóság (vagyis pozitív korreláció), akkor ezt egy korrelációs együttható fejezik ki, melynek értéke 0 és 1 között lehet. Minél magasabb ez az érték, annál nagyobb a hasonlóság a megítélésben. A megítélési hasonlóságot korrelációs mátrixon ábrázoljuk.
- * A faktoranalízis arra szolgál, hogy sok változóból (például egy hosszú kérdéssorból) kevesebb, jobban kezelhető egységeket kapjunk. Az eljárás alapja itt is az egyes változók megítélésének hasonlósága, de itt változó-csoportokat, megítélési mintázatokat kapunk végeredményül. Az egyes csoportokba tartozó itemekhez faktorsúlyokat rendel a számítógép (-1 és 1 között), amelyek azt fejezik ki, hogy az adott item, változó vagy állítás mennyire befolyásolja az adott faktor összképét. Minél inkább távol van a nullától ez a szám, annál jelentősebb az adott item befolyása az adott faktorra, (ha negatív ez a szám, akkor az adott item éppen ellenkező előjellel befolyásolja a faktort, mint pozitív faktorsúlyú társai).
- * A klaszteranalízis nem a változókból, hanem a válaszadókból képez csoportokat

(klasztereket), aszerint, hogy egyes kérdéseket, kérdéssorokat mennyire hasonlóan ítélték meg. Ezzel lehetővé válik, hogy egy-egy témakör (akár viszonylag sok kérdéssel) megítélése szerint csoportosítsuk a válaszadókat, és a csoportokat utána elemezzük akár társadalmi-demográfiai összetételük, akár más kérdésekre adott válaszaik alapján.

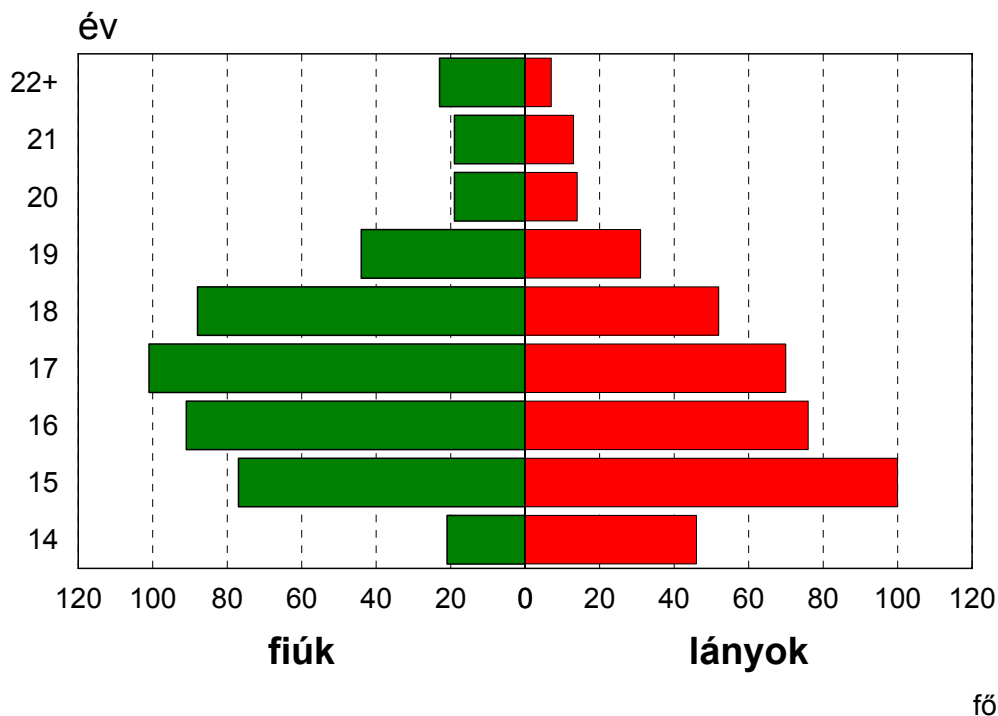
- * A többdimenziós skálázás a vizsgált változókat többdimenziós térben mutatja meg a megítélésük hasonlósága alapján, távolságmátrix segítségével. Az itemek egymástól való geometriai távolsága azt jelzi, hogy megítélésük mennyire hasonló, s akkor kerül két változó egymáshoz közel, ha a válaszolók ugyanúgy ítélik meg őket.

2. A TANULÓK DEMOGRÁFIAI HELYZETE

Mielőtt belekezdenénk a tanulói kérdőíves kutatás részletes tartalmi ismertetésébe, szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetőek.

A társadalomtudományi vizsgálódások alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált középiskolás korosztályban a tanulók 73 százaléka fiatalok (tehát jogi értelemben korlátozottan cselekvőképes), nincs közöttük olyan, aki teljesen cselekvőképtelen lenne (14 éven aluli), s a maradék 27 százalék jogilag felnőtt, betöltötte a 18. életévét. A főiskolásoknál értelemszerűen mindenki felnőtt. A mintában a 15 és a 17 évesek aránya a legmagasabb, 22-23 százalék. A tanulók átlagkora főiskolás hallgatók között 20.7 év, a gimnazistáknál 16.1, a szakközépiskolai képzésben 16.7 a szakiskolákban pedig 16.4 év.

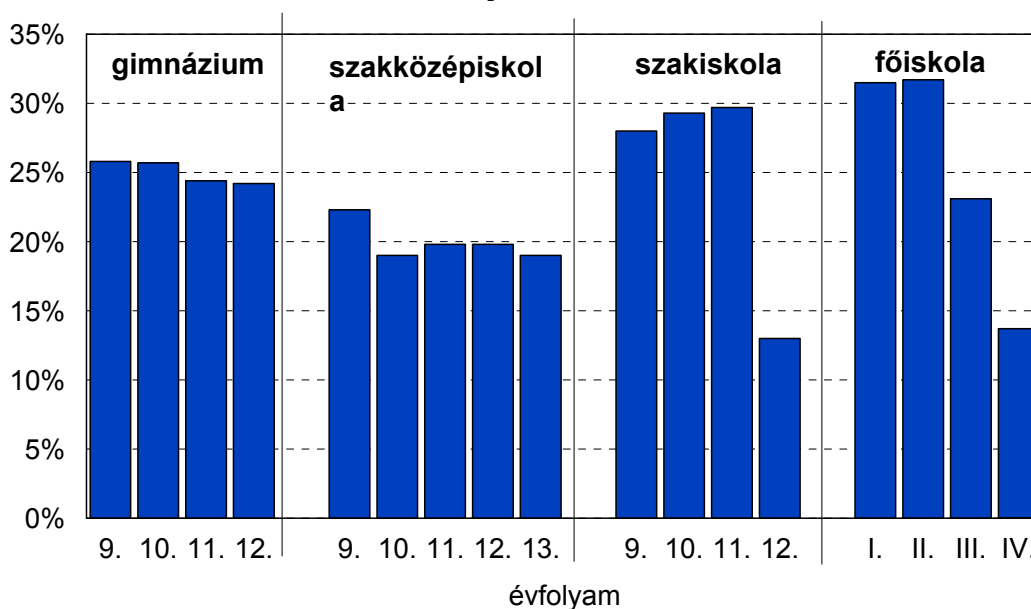
A vizsgált tanulók korfája

A dunaújvárosi középiskolákban a legnépesebb évfolyam a 9. osztály (a vizsgált korosztály 24 százaléka jár ide), a 10. és 11. évfolyam tanulói valamivel kevesebben vannak

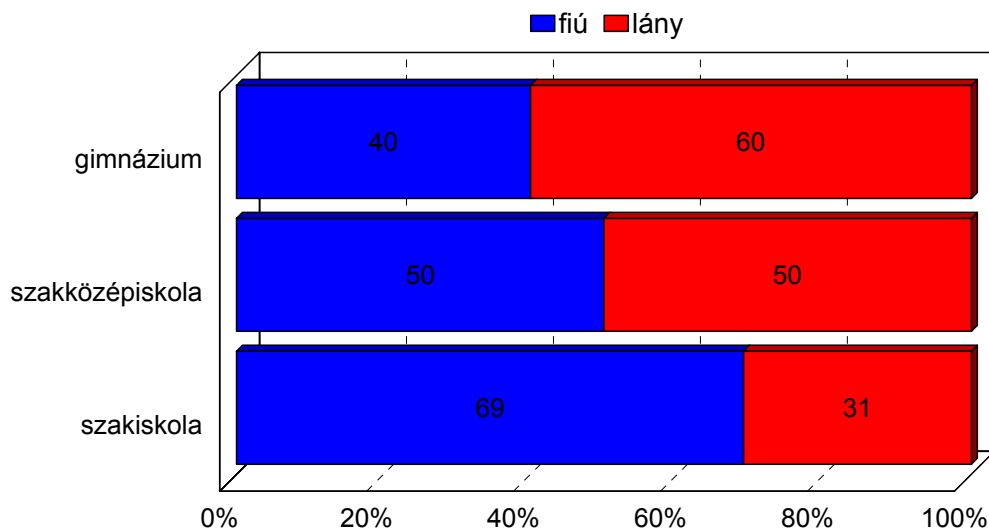
(23-23 százalék). Az érettségit adó osztályban (12. évfolyam) idén 19 százalék tanul. A szakközépiskola 13. évfolyamán tanulók aránya sokkal alacsonyabb, hiszen az érettségi utáni szakképzésben csak néhányan maradnak a város technikusi osztályaiban, ugyanakkor azt is hozzá kell tenni, hogy a többi településhez képest a 13-14 osztályokban tanulók aránya átlag feletti Dunaújvárosban. Mindennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyam szerinti megoszlása is. Az alábbi diagramból kiolvasható a gimnáziumban és a szakközépiskolában kiegyenlített a megoszlás, a szakiskolában és a főiskolán az képzési struktúra átalakítása és bővítése miatt eltérő.

A válaszolók évfolyam szerinti megoszlása iskolatípusonként

A válaszolók nem szerinti összetétele megfelel a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, a fiúk és a lányok aránya nagyjából kiegyenlített, az összes megkérdezett középiskolás tanuló 54 százaléka fiú. Ha azonban a tanulók nemek szerinti összetételét az egyes iskolatípusok dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - komolyabb eltérés tapasztalható. Míg a gimnáziumi képzésben résztvevő középiskolások többsége, 60 százaléka lány, addig a szakközépiskolában már fele-fele arányban vannak, a szakiskolákban pedig egyértelmű a fiúk dominanciája (69 százalék).

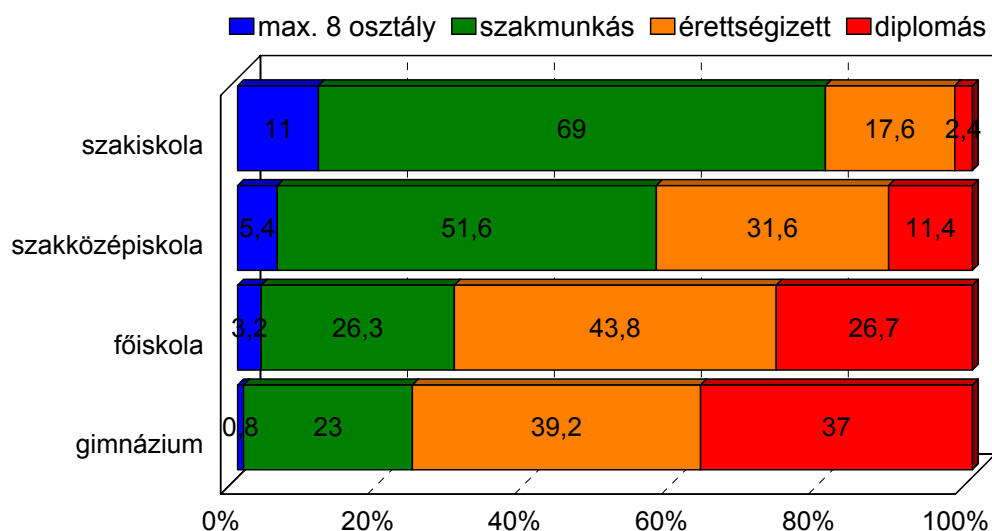
A tanulók nemek szerinti megoszlása

Igen fontos információ, hogy a vizsgált tanulók hogyan oszlanak meg a városban elérhető iskolatípusok mentén. A legtöbb tanuló a középiskola egészét tekintve szakközépiskolai képzésben vesz részt (57 százalék), s további 16 százalékuk tanul gimnáziumban. A szakiskolások aránya 27 százalék, s mindez azt is jelenti, hogy a dunaújvárosi középiskolások közel háromnegyede érettségit adó iskolába jár. Nemek szerint jellemző, hogy a míg a lányoknak 82 százaléka vesz részt érettségit adó képzésben, addig a fiúknak csak 65 százaléka.

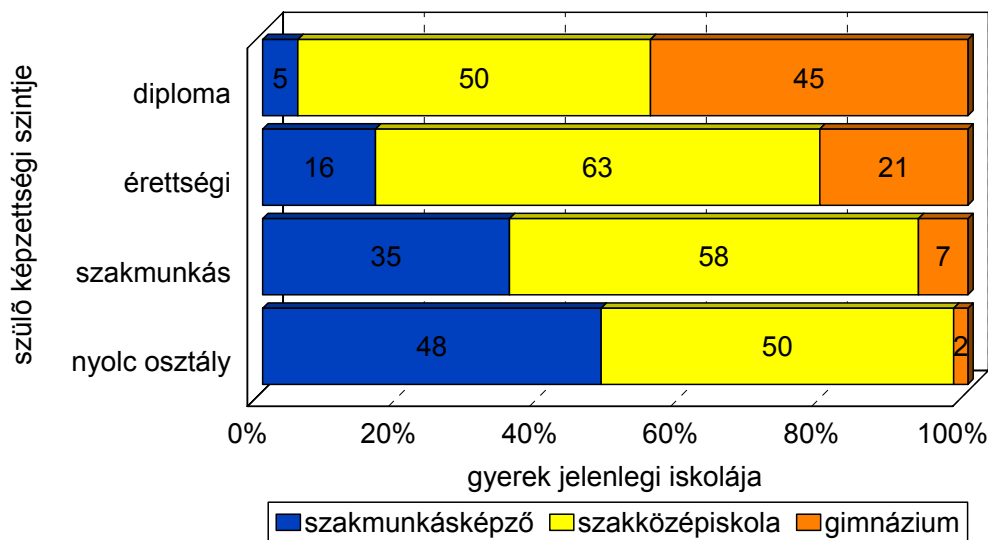
Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A jelenleg Dunaújvárosban tanuló 9-13. osztályos diákok 6 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett (1 százalék az sem), 52 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 29 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 13 százalék. Összevetve a városban helyben lakó illetve a bejárós/kollégista tanulók szüleinek képzettségi szintjét kiderült, hogy a helyben lakó tanulók szülei magasabban képzettek (18 százalékuk diplomás, 35 százalékuk érettségizett családban él), a környező településről naponta bejáró tanulók szüleinek túlnyomó többsége (60 százalék) szakmunkás, s közel egytizedük édesapja maximum általános iskolát végzett.

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

A szülő iskolai végzettsége - közvetve - meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke $r=0.39$. Az összefüggés pozitív előjelű, a képzettebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. A gimnáziumi képzésben résztvevő diákok 76 százaléka legalább érettségizett családból került ki, míg a szakközépiskolásoknál ez az arány csak 43 százalék. A szakiskolások 69 százaléka szakmunkás apa gyermeke, további 11 százaléka teljesen képzetlen családban él. Országosan jellemző, hogy a teljesen képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségit adó középiskolába járó fiatalok aránya, s ez a kulturális tőke hátrányának újratermeléséről ad hírt. Érdeemes megnézni, hogy hol helyezkedik el ebben a sorban a főiskola. Látható, hogy a főiskolások családi háttere magasabban kvalifikált mint a szakiskolásoké vagy a szakközepeseké, de elmarad a gimnazisták szüleinek képzettségétől.

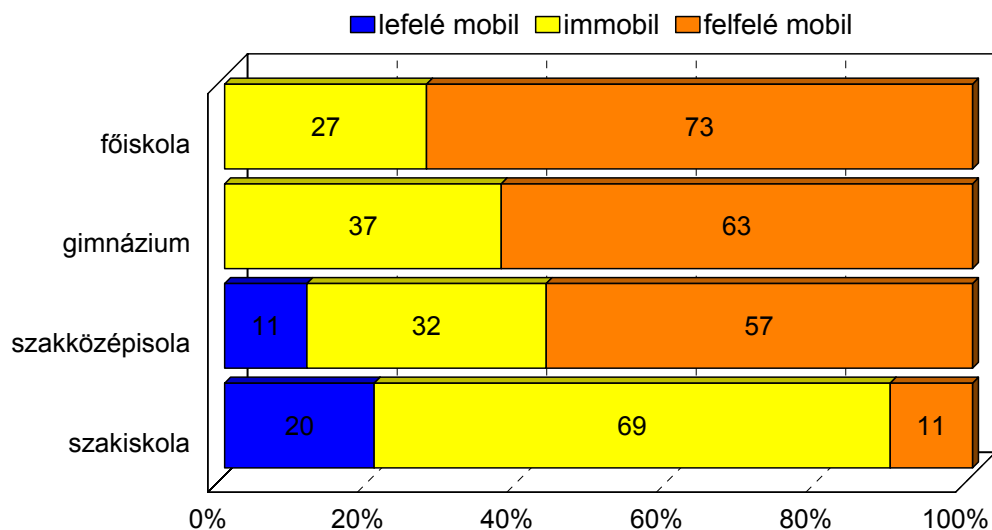
A szülő iskolai végzettségének hatása a gyermek képzettségére a középiskolában

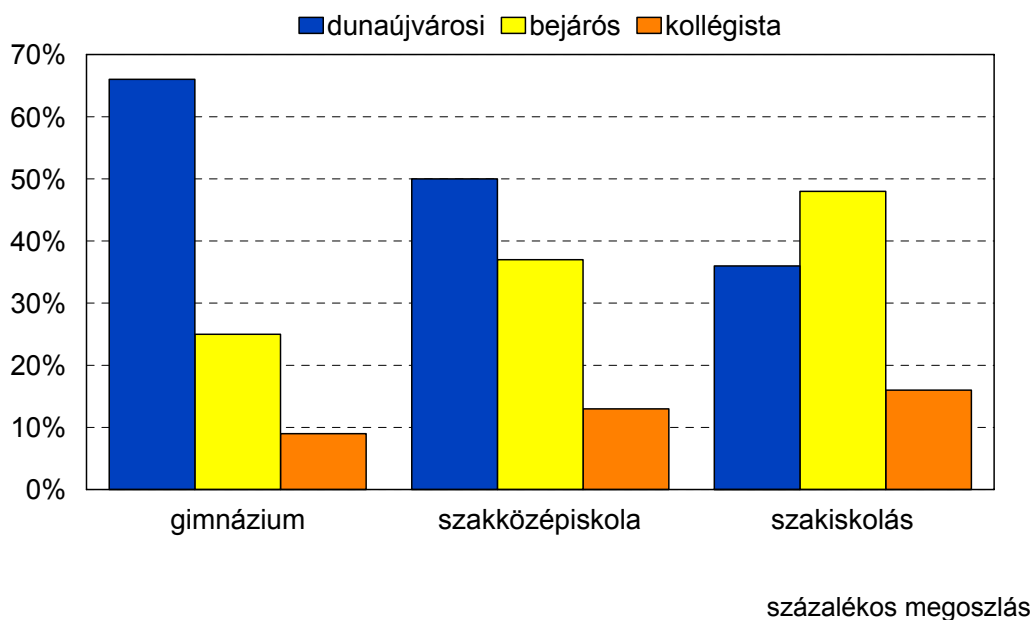
Mindezek alapján kísérletet tehetünk arra, hogy meghatározzuk a generációk közötti mobilitás irányát. A középiskolás tanulók iskolázottsága nyilván még nem teljesen lezárt, de a tudás mobilitás értelmezéséhez felhasználható a hazai iskolarendszernek az a sajátossága, hogy a középiskolai végzettség erősen befolyásolja a későbbi tanulmányokat, illetve ezen keresztül az elért társadalmi státuszt. Immobilnak tekinthetjük azokat, akiknél a gyerek és a szülői helyzet megegyezik, felfelé mobilnak ha a gyerek helyzete jobb, s lefelé mobilnak, ha a gyerek helyzete várhatóan rosszabb, mint a szülőké. Az ily módon értelmezett mobilitási csoportok megoszlása a következő: 42 százalék immobil, 12 százalék lefelé mobil, 46 százalék felfelé mobil. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált fiatalok kétötöde ugyanolyan, 12 százaléka alacsonyabb képzettségi szinten várható, mint a szüleik, s 46 százaléuk magasabb kvalifikáltság felé van úton - egyelőre. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de nagyon erős a hatása.

Az egyes iskolatípusokban tanuló diákok körében eltérőek a mobilitási irányok. A főiskolások között a legmagasabb a felfelé irányuló intergenerációs mobilitás, 73 százalékuknak szülei nem diplomások. A szakközépiskolákban tanuló diákok egytizede lefelé mobil (alacsonyabb képzettségi szinten várható mint a szülők), s 57 százalékuk felfelé mobil. A legalacsonyabb mobilitási ráta a szakiskolásoknál, szakmunkástanulóknál mérhető, 69 százalékuk immobil, s kétszer annyi a lefelé mobil, mint a felfelé irányuló tanuló.

Mobilitási irányok az egyes iskolatípusokban

A lakóhely iskolatípusonkénti megoszlása

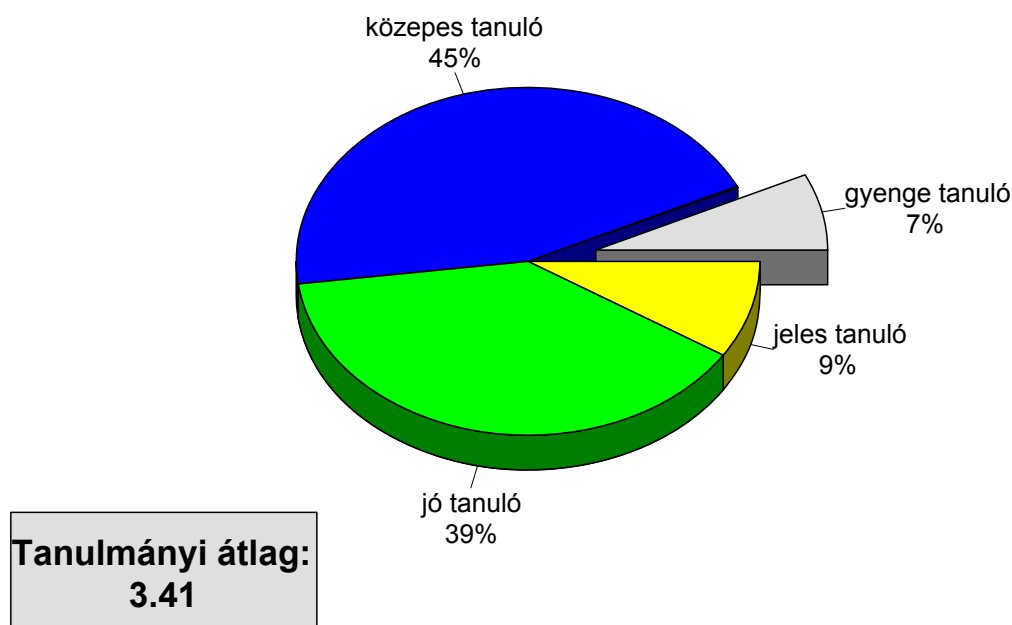
A dunaújvárosi gimnáziumokban tanulók között határozott többségben vannak a helyi lakosok, a bejárós és kollégiumban lakók együttes aránya sem éri el a 35 százalékot, tehát megállapítható hogy a gimnáziumi képzés - bár a tanulók egynegyede bejárós - alapvetően helyi igényeket elégít ki. Ezzel szemben a szakközépiskolai képzésében résztvevők fele

részben dunaújvárosiak, a szakiskolásoknak pedig csupán 36 százaléka helyi, s többségük a környező településről naponta bejáró diák. Mindösszesen tekintve a városban tanuló 9-13 osztályos diákokat elmondható, hogy a helyben lakó diákok aránya 49 százalék, a bejárósoké 38 százalék a többiek pedig kollégiumban laknak.

A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. A városban tanuló középiskolás diákok összesített átlaga közepes, számszerűsítve 3.41, a főiskolásoké valamivel gyengébb (3.22).

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, a diákok 7 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 45 százalékuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók 48 százaléka. 4.5-ös, tehát jeles átlagot ért el közel minden tizedik tanuló. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolatípusok adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnáziumok tanulói produkálták (3.96), a szakközépiskolások átlaga 3.44, a főiskolásoké 3.22, a szakmunkásképzőkben pedig ennél is gyengébb átlag született, 3.05.

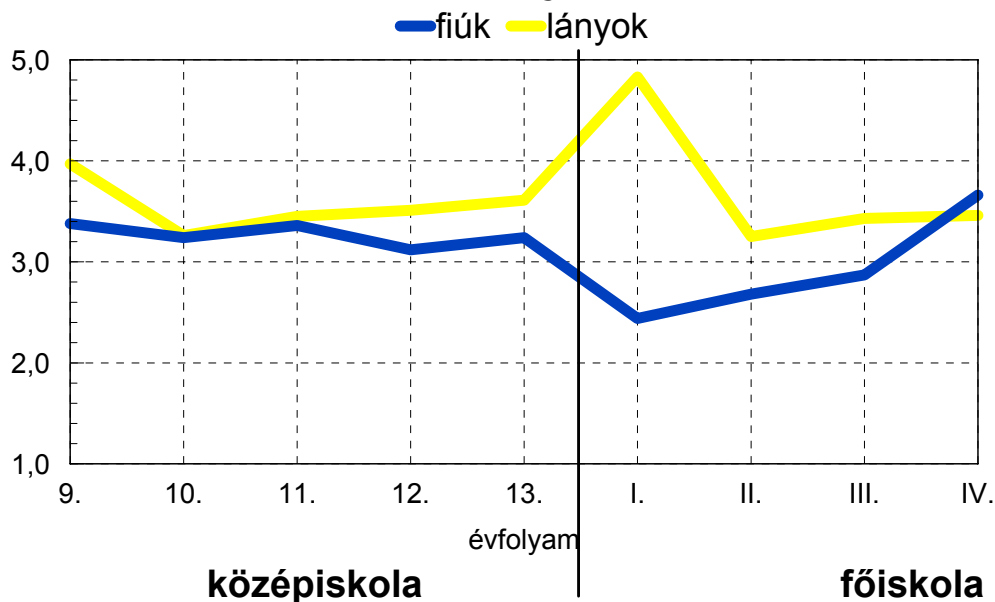
A tanulók tanulmányi eredménye

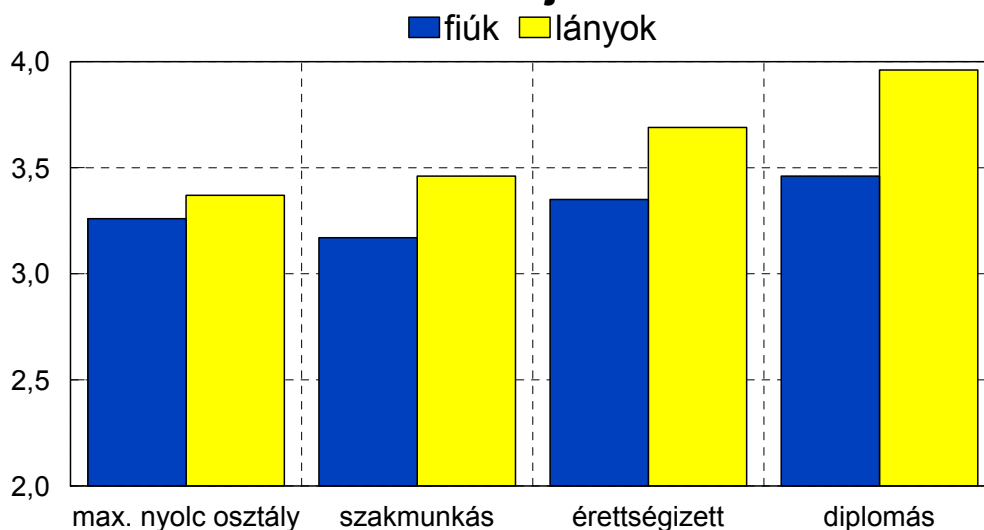
Természetesen az adott iskolákban sem teljesít mindenki egyformán. Ha az elemzésbe bevonjuk a válaszoló nemét és évfolyamát is, és az átlagokat ezek közös metszetében

szemléljük, kirajzolódik, hogy a lányok minden évfolyamban jobban produkálnak a fiúknál (ez alól csak a főiskola utolsó éve kivétel). Különösen nagy, több mint két jegy az eltérés a főiskola első évfolyamán.

Tanulmányi átlag a nem és az évfolyamok dimenziójában

Tanulmányi átlag a szülő képzettségének dimenziójában

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel

több kulturális tőkével rendelkezik, jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják “használni” céljaik elérésére.

Míg a diplomás szülők gyermekeinek 58 százaléka jó vagy jeles tanuló, addig az érettségizetteknél 55, a szakmunkásoknál pedig csak 41 százalék ez az arány. A maximum nyolc osztályt végzett szülők gyermekeinek 60 százaléka közepes, további 5 százaléka pedig kifejezetten gyenge tanuló.

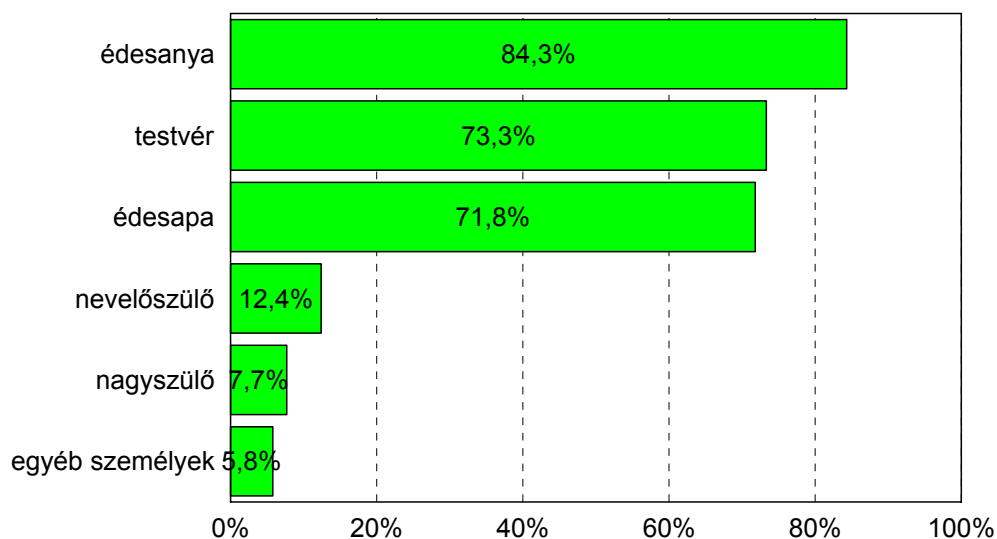
A kulturális tőke hiánya vagy kisebb “mennyisége” most is utolérhető a dunaújvárosi/bejárós diákok változó mentén. A bejárós diákok - akik többsége a környező kisebb, hátrányosabb helyzetű településről jár be - tanulmányi átlaga néhány tizeddel minden dimenzió mentén rosszabb.

3. CSALÁDI HÁTTÉR

Köztudott, hogy az elsődleges szocializációs közeg, a család meghatározó szerepet tölt be az egyén életében. Kutatásunknak is mindenképpen ki kell térnie rá, már csak azért is, mert számos olyan ifjúsági probléma van, melynek gyökere a családban, a családi mintában található meg. Nemcsak a neveltség és az erkölcsi szint alakulásának legfontosabb színtere, hanem követendő mintákat, életmódbeli mintázatokat, kulturális tőkét ad át a felnövekvő generációknak, továbbörökíti az adott mikroközösségre jellemző viselkedés íratlan szabályait.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési arányait vizsgálva kiderült, hogy a legintenzívebb kapcsolata a tanulóknak édesanyjukkal van, az összes középiskolás tanuló 84 százaléka él szülőanyjával közös családban. Édesapjukkal már sokkal kevesebben vannak napi kapcsolatban, a tanulók 72 százaléka adott ilyen választ. A dunaújvárosi középiskolások 73 százalékaival egy háztartásban testvér is van.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési aránya

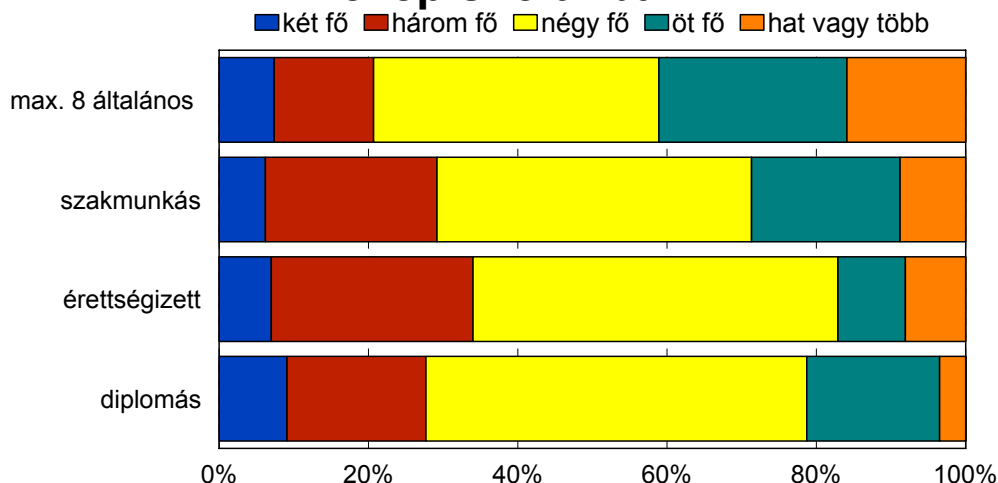

Természetesen a testvéreken és az édes szülőkön kívül más személyek is előfordulhatnak a családokban. Gyakran fordul elő, hogy két generációnál több él közös háztartásban, a tanulók 8 százaléka említette, hogy a nagyszülő is náluk lakik. A válasz után újraraházasodott szülővel mostohaszülő érkezhethet a tanuló családjába, ez történt a tanulók 12 százalékaival, ami összevetve más településeken mért adatokkal igen magas arány.

A családok szerkezetét tekintve a diákok közül 48 százalék él mindkét szülőjével és testvérével, míg 12 százalék mindkét szülővel, de egyedüli gyermekként. Ehhez jön még 7 százalék, ahol a szűk családba a nagyszülők és más személyek is beletartoznak. Mindent összevetve a vizsgált tanulók kétharmadára (67 százalékára) lehet mondani, hogy nem csonka családban él (szándékosan nem a „rendezett” kifejezést használtuk, mivel rendezett családi életet csonka családban is lehet élni, míg a teljes család nem feltétlenül garancia erre).

A csonka, sérült családban nevelkedők, vagy nem a két édes szülővel együtt lakó tanulók aránya átlag feletti a szakiskolásoknál (42 százalék) a teljesen képzetlen családokban élő diákok között (48 százalék) és a helyben lakóknál.

A háztartások nagysága az apa iskolai végzettségének dimenziójában a középiskolákban

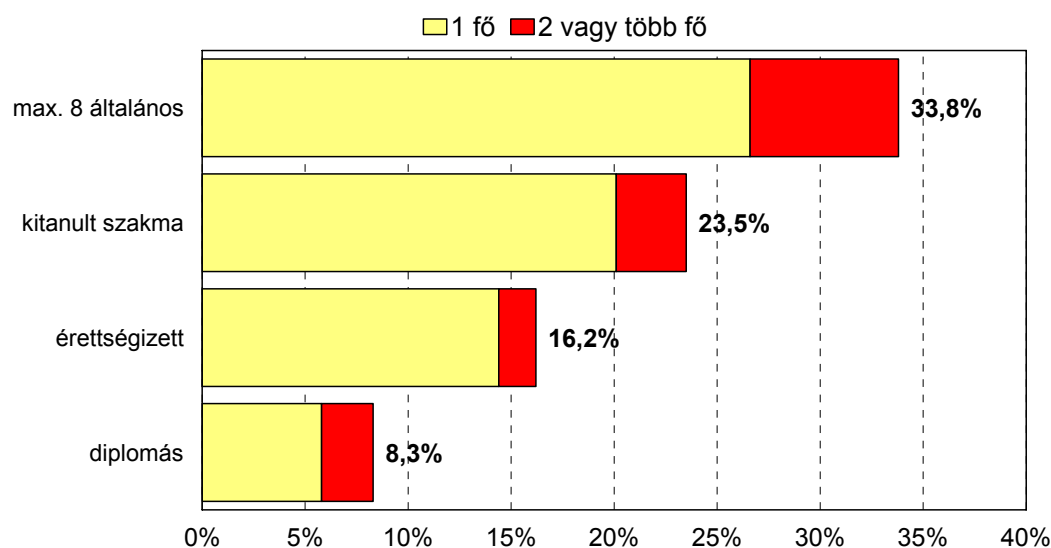

A diákok családjának 62 százalékában négy vagy öt fő él közös háztartásban, s további 8 százalékukban ötnél többen. A három fős családok aránya 23 százalék. A háztartások nagysága változik az apa iskolai végzettségének dimenziójában, a magasabban kvalifikált családok az átlagnál kisebbek. Jól mérhető, hogy a lakóhely szerint változik a közös háztartásban élők átlagos száma. Míg a Dunaújvárosban helyben lakó tanulóknál (ahol több a csonka család és kisebbek a lakásméretek is) az átlagos háztartás nagysága 3.7 fő, addig a környező településekről bejáró tanulóknál 4.3 fő, csakúgy mint a távolabbról érkező kollégiumban lakó középiskolás diákok családjánál, ahol szintén átlagosan 4.3 fős háztartásban élnek a tanulók. A főiskolások családját tekintve az átlagos méret 3.7 fő.

A család összetétele, kulturális tőkájének szintje mellett a másik fontos tényező, amely járulékos hátrányokat okozhat, a munkanélküliség. A diákok számára a munkanélküliség -

igaz egyelőre csak közvetve, de - megélt jelenség. Szomorú tény, hogy a tanulók 17 százalékának családjában egy, míg 3 százalék családjában egynél több munkanélküli van. A főiskolán is hasonló eredményekre jutottunk, a megkérdezett főiskolások 17 százaléka mondta hogy egy, további 6 százaléka, hogy egynél több munkanélküli van a családjában. A munkanélküli családtag számos szempontból érinti hátrányosan a családot, elsősorban természetesen egzisztenciálisan, de az ebből eredő mentálhigiénés, értékrendi problémák veszélye sem elhanyagolható.

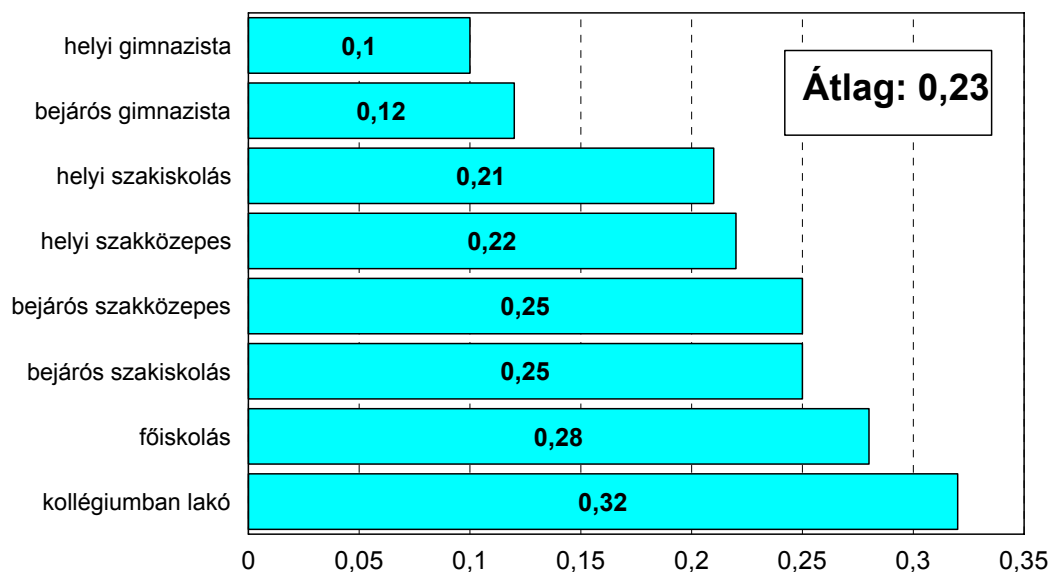
Családon belüli állástalanok száma az apa iskolai végzettségének dimenziójában

A családon belüli munkanélküliség jellemzőit és predesztinálhatóságát jól mutatja a fenti ábra, ahol a munkanélküliséget az apa iskolai végzettségével vetettük össze. Ezen látszik, hogy ennek elsősorban a legalacsonyabb végzettségű családfővel rendelkező családok vannak kitéve, a szakképesítéssel nem rendelkező apák családjában 7 százalékos valószínűséggel találunk két munkanélkület is.

A munkanélküliséggel sújtott családok aránya alacsonyabb a helyben lakó középiskolás tanulók és a gimnazisták körében. Az iskolatípus és a település dimenzióját együtt szemlélve kirajzolódik, hogy melyek azok a tanulói alcsoportok, ahol a munkanélküliség gyakrabban megélt problémának tekinthető. Ezt az ábrán a magasabb indexpontoszámok jelzik.

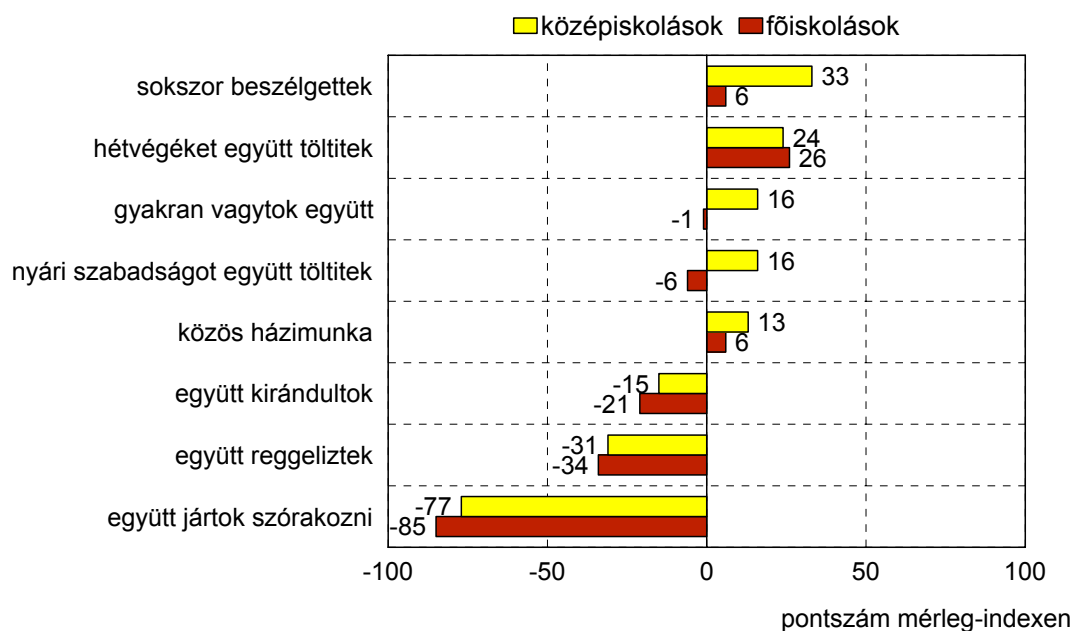
A családi munkanélküliség vélelmezett indexe az egyes alcsoportokban

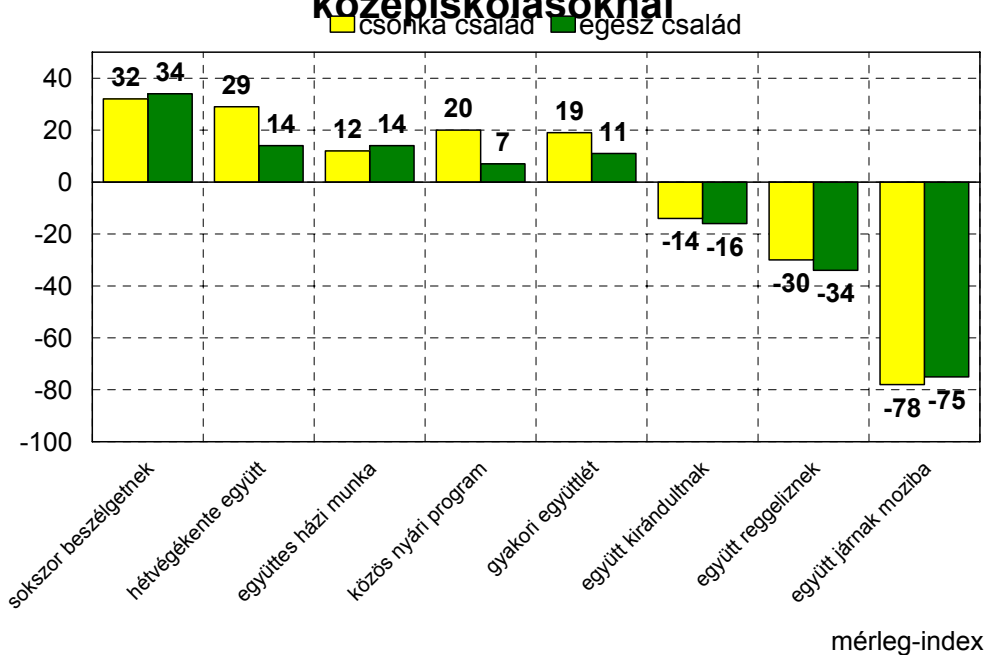
A családi élet legfontosabb színterei a hétköznapiak látszó események, közös programok, amikor a család élete a mikroközösségben zajlik. A családi kapcsolat minőségét az interperszonális interakciók száma alapján próbáltuk meghatározni. Nyolc családi tevékenységről kérdeztük meg, hogy mennyire jellemző a válaszadó családjára. A kapott adatokat mérleg indexre vetítettük. A legjellemzőbb, hogy a hétvégéket együtt töltik, középiskolások 21, a főiskolások 20 százaléka teljesen, további 47-50 százalékuk inkább jellemzőnek vélte családjára ezt. A sokszori beszélgetést a középiskolások 74 százaléka érzi inkább jellemzőnek, míg a főiskolásoknak csak a fele nyilatkozott pozitívan. A gyakori együttlét élményét a tanulók túlnyomó többsége szintén átéli, a középiskolások 12 százalékuk családjára teljesen, minden második diák családjára inkább jellemző. A főiskolások már sokkal megosztottabbak ebben a kérdésben, érthető okok miatt ez az index már negatív előjelű esetükben, s ugyanez a helyzet a nyári szabadság esetében.

A közös kirándulás már az aktívabb családi kapcsolatokat megélő középiskolásoknak is csak 40 százalékban jut osztályrészül, s nekik is inkább ritkábban, mint gyakran. A filmekben gyakran látott közös reggelik, és még inkább a közös szórakozás (moziba járás) már egyértelműen a negatív tartományba esett, ezek inkább nem jellemző tevékenységek a megkérdezett középiskolás tanulók és főiskolás hallgatók családjára.

Mennyire jellemző a családra ...

A közös családi események gyakorisága a középiskolásoknál

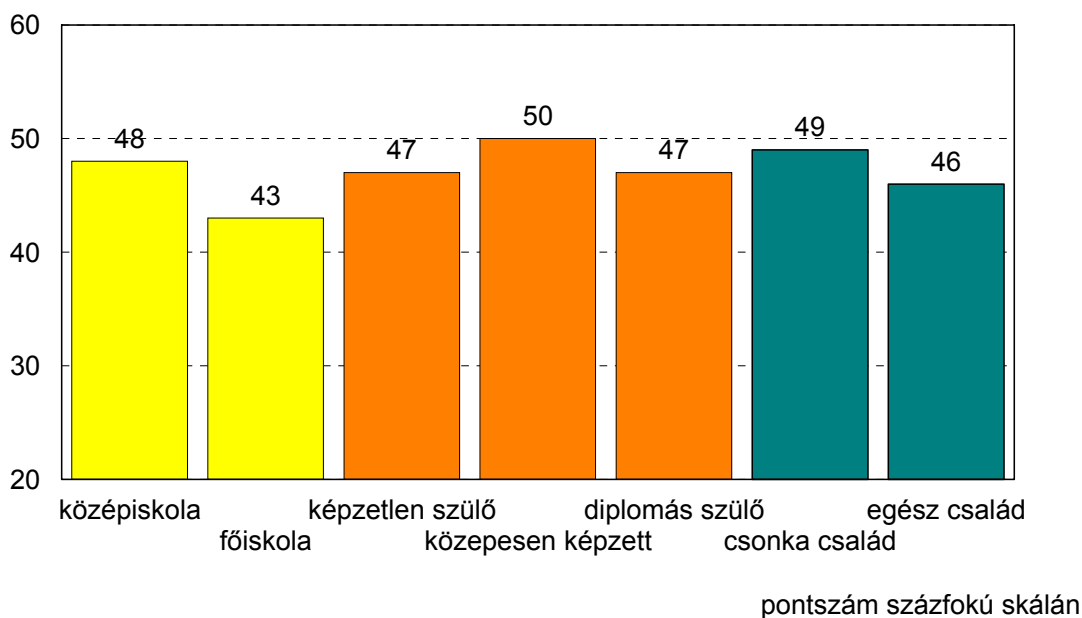
Érdeemes megvizsgálni, hogy hogyan alakulnak a családon belüli kapcsolatok az egész és a csonka vagy sérült családokban. A fenti ábra e felosztás szerint mutatja, hogy az egyes családi programok mennyire jellemzőek az kérdezettek családjára. Az ábrán jól látszik, hogy csonka családi státusz több item előfordulási gyakoriságát szignifikánsan befolyásolja. A

közös nyári program, a gyakori együttlét és a közösen töltött hétvégék esetében a csonka családban élő fiatalok sokkal kevésbé számíthatnak a családi háttérre. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a közösen végzett házimunka és a beszélgetések tekintetében éppen a csonka családokban mérhető egy kicsit magasabb aktivitás, bizonyos szinten talán kényszerűségből is.

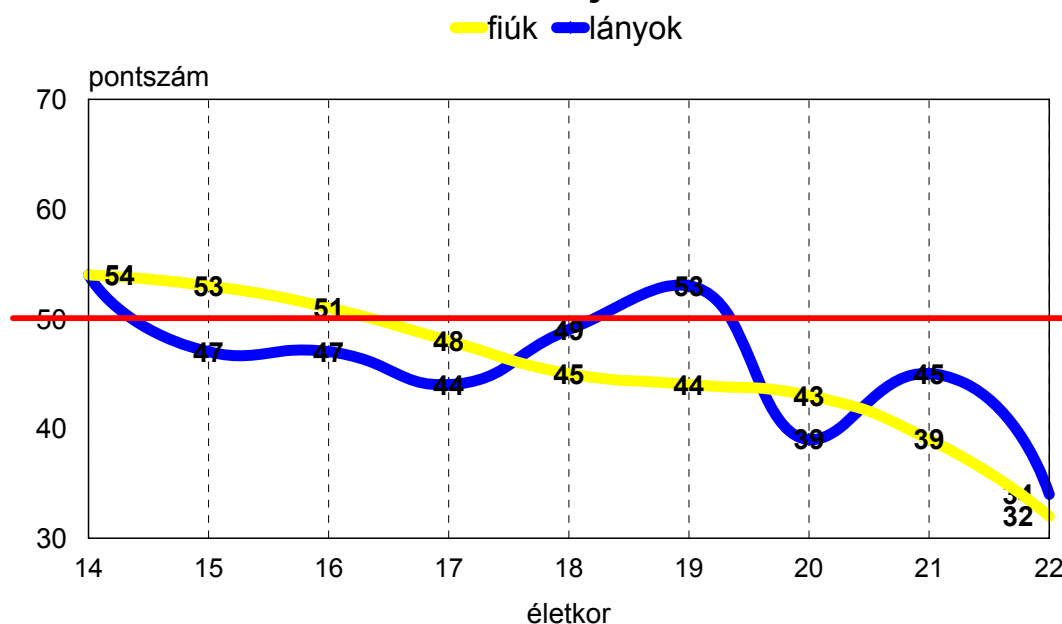
Mindent összevetve a vizsgált tanulók családjának egytizedére jellemző, hogy még a hétvégéket sem töltik együtt, nem beszélgetnek egymással s gyakorlatilag egymás mellett élnek, a családi kapcsolataik csak formálisak.

A jobb érthetőség végett a válaszok alapján szerkesztettünk egy összetett mutatót, mely a családi kapcsolatok erősségét próbálja meghatározni. Ez az érték a városban tanuló középiskolások diákok családját tekintve százfokú skálán kifejezve 48 pont, tehát összesítve a kritikus 50 pontos határ alatt van, s jócskán elmarad a 75 pontosnak tekinthető ideális állapottól. A főiskolásoknál még alacsonyabb az index értéke, mindössze 43 pont a százfokú skálán.

A családi kapcsolat erőssége a szülő képzettsége és a családi szerkezet függvényében

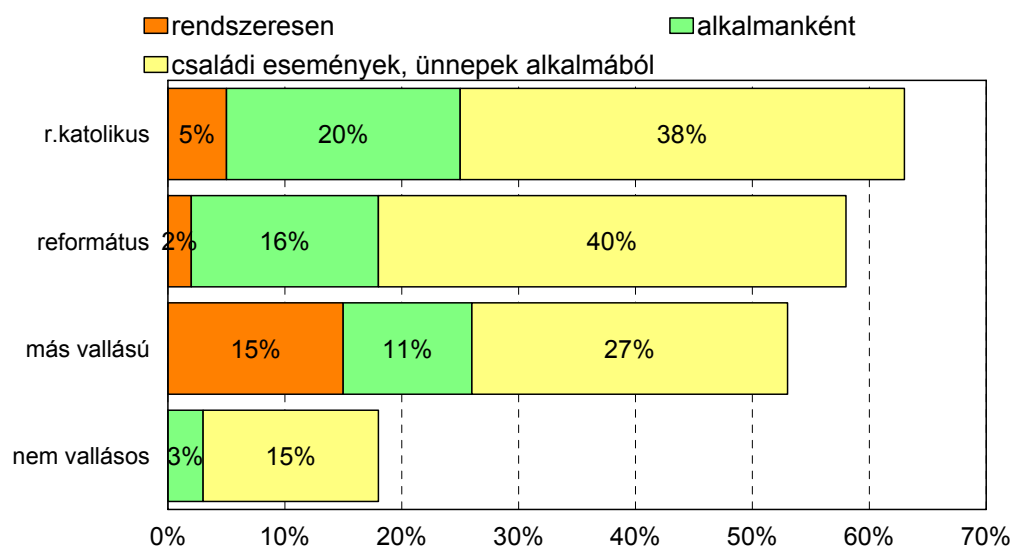

A családi kapcsolat erőssége az életkor és a nem dimenziójában

A kapcsolat erőssége a tanulók életkorának emelkedésével jelentősen csökken, természetesen lazulnak a családi kötelékek. A mutató értéke a 14 évesek körében 54 pont, a 16 éveseknél 49, az 18 éveseknél 47, a 20 éveseknél 42, a 22 éveseknél pedig csak 33 pont. Az is jellemző, hogy a fiúknál az életkor emelkedésével a kapcsolatok folyamatosan lazulnak, a lányoknál ciklikusan, a 19 és 21 évnél kiemelkedve történik mindez.

Templomlátogatási gyakoriság a vallási önbesorolás dimenziójában

Az családi háttér szempontjából fontos a tanulói vallásosság kérdése, mely egyben az egyéni identitás egyik indikátora is. A megkérdezett középiskolás diákok 45 százaléka nem tartotta magát vallásosnak, 37 százalékuk mondta, hogy római katolikus, 9 százalékuk református, 9 százalék pedig más vallású (evangélikus, zsidó, valamilyen újvallási mozgalom). A főiskolásoknak 56 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem vallásos, 25 százalékuk római katolikus, s 13 százalékuk evangélikus.

Ami a templomba járási gyakoriságot illeti, a középiskolások 60, a főiskolások 40 százaléka nem szokott soha templomba vagy vallási összejövetelre járni, a diákok közel egyötöde, illetve a hallgatók 41 százaléka csak ünnepek vagy családi események alkalmából, 11-12 százalékuk alkalmanként ellátogat a gyülekezetbe és csak 4-7 százalék a rendszeres templomlátogatók aránya, ők többségükben katolikusok. Mint a fenti ábrán is látszik azonban, a magukat nem vallásosnak besorolók egy része is jár alkalmanként, nagyobb családi események, ünnepek alkalmából templomba.

A főbb demográfiai változók mentén vizsgálva a vallásosságot, az derült ki, hogy a városban helyben lakó tanulók 60 százaléka, míg a bejárós diákok 36 százaléka állította magáról, hogy nem vallásos, s az is jellemző, hogy a diplomás szülők gyermekei és a fiúk között kevesebb azok aránya, akik valamilyen valláshoz tartoznak.

4. EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS

Ebben a fejezetben a dunaújvárosi diákok alapvető egészségmegőrzési, egészségkárosítási tevékenységeinek intenzitásáról és pszichés problémáiról számolunk be. Így többek között szó lesz a legális és illegális pszichoaktív szerek fogyasztásáról, a sportolásról, a táplálkozási szokásról és mindezek családi mintázatáról.

A tudatot és lelkiállapotot egyaránt módosító pszichoaktív szerek egyik része a modern társadalmakban élvezeti cikként szervesült, fogyasztásuk legális, kereskedelmi forgalomban hozzájuk lehet jutni. Hagyományosan ilyen anyagok az alkohol, a dohány, a kávé, a tea, bizonyos növényekből kivont vagy szintetikus úton előállított gyógyszerek illetve ide sorolhatók az utóbbi időben a különböző energia italok is. A pszichoaktív szerek másik része az európai kultúrkörben kevésbé szervesült, számos országban tiltott, illegális anyagok, drogok, kábítószer (depresszánsok, stimulációs anyagok, hallucinogének, szerves oldószerek).

4.1 Pszichoaktív szerek fogyasztása

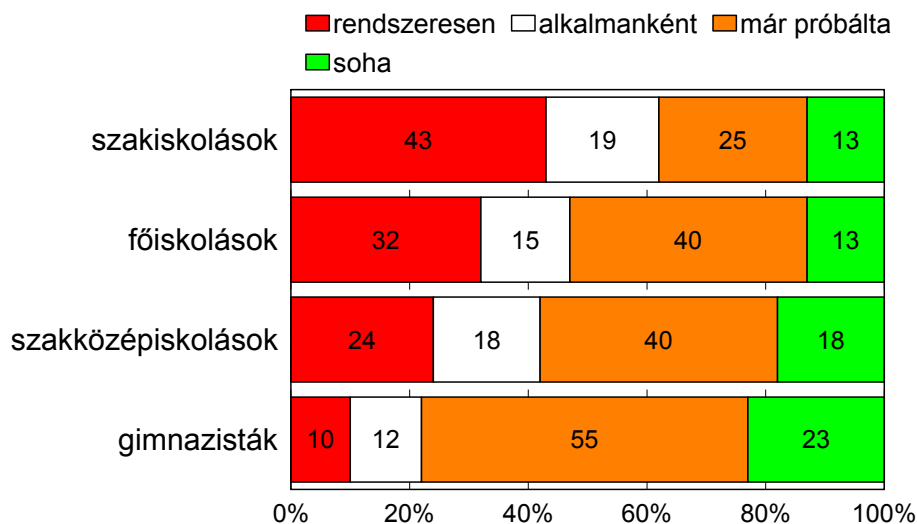
Magyarországon a felnőtt lakosság (18 éven felüliek) 34 százaléka vallja magát dohányosnak egy idei országos felmérés szerint. Jól látható tendencia, hogy amíg a dohányosok száma az elmúlt 20 évben a világon csökkent, a rendszeresen dohányzó fiatalok és nők aránya jelentősen megnőtt. A 18-24 évesek férfiak 48, a fiatal nők 42 százaléka dohányzik.

A dunaújvárosi ifjúságkutatás során kérdezett tanulók körében mért adatok ennél egyelőre alacsonyabb dohányzási intenzitásról vallanak, de ha figyelembe vesszük, hogy melyik korosztályról van szó, igencsak riasztóak. A vizsgált középiskolások 27 százaléka rendszeresen dohányzik, további 17 százaléka pedig alkalmanként gyújt rá. A tanulók 38 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták ki a középfokú oktatási intézményekben 18 százalék. Ezek az arányszámok jelentősen romlanak, ha az elemzésbe bevonjuk az iskolatípus és az életkor/évfolyam dimenzióját.

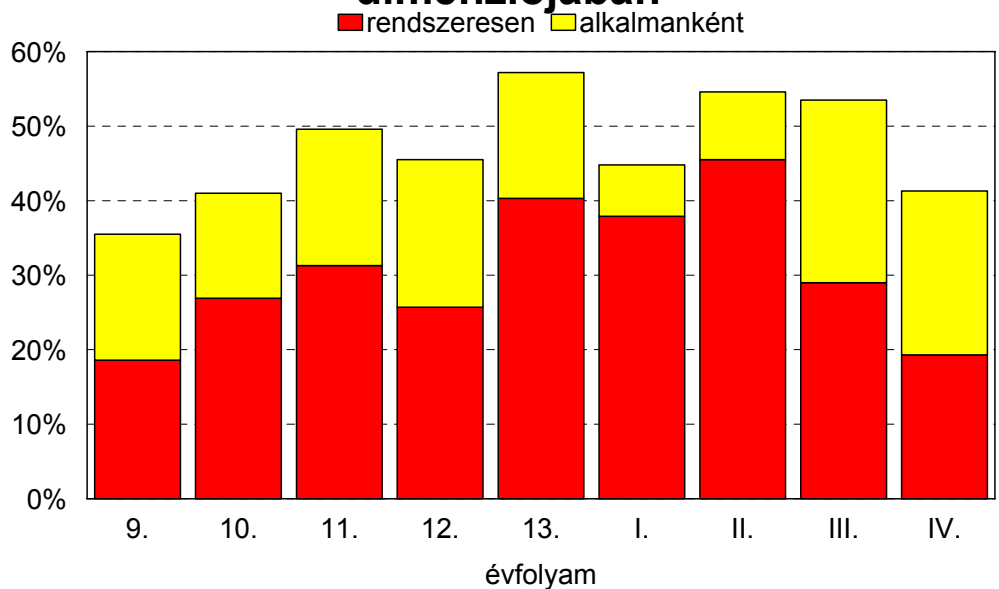
Iskolatípus mentén tekintve, míg a kérdezett gimnazisták körében 10 százaléknál rendszeres, illetve 12 százaléknál alkalmankénti dohányos található, addig a szakközépiskolások 24 százaléka rendszeres dohányos, 18 százaléka alkalmankénti. A szakiskolások körében a legmagasabb a dohányzó tanulók aránya, magasabb, mint az idősebb főiskolások körében mért 32 százalékos rendszeres és 15 százalékos alkalmankénti

dohányzási arány.

A dohányzó tanulók aránya képzési típusonként

A dohányzó fiatalok aránya az évfolyam dimenziójában

százalékos megoszlás

Jól látható tendencia, hogy az évfolyam (és ennek megfelelően az életkor) növekedésével hogyan emelkedik a rendszeresen és alkalmanként dohányzók aránya. A 9. osztályosok között már 19 százaléknyi a rendszeres dohányosok aránya, mire elérik a nagykorúságot ez az arány megduplázódik, s a középiskola végző évfolyamában már 40

százalék a rendszeres dohányosok aránya. A főiskola belépő évfolyamán mért 38 százaléknyi rendszeres dohányos másodikra 46 százalékra bővül, ám ettől kezdve egy kicsit csökken arányuk.

Az életkor mellett a tanulmányi eredmény alakulásával is szoros összefüggésben van a dohányzás kérdése, sokkal kevésbé jellemző a jó és jeles tanulókra. Míg a gyenge tanulmányi eredményt elért diákok kétharmada dohányzik, addig a jó tanulóknak 31 százaléka, a 4.5 fölötti átlagot elért tanulóknak pedig csak 21 százaléka (mindössze 9 százaléku rendszeresen).

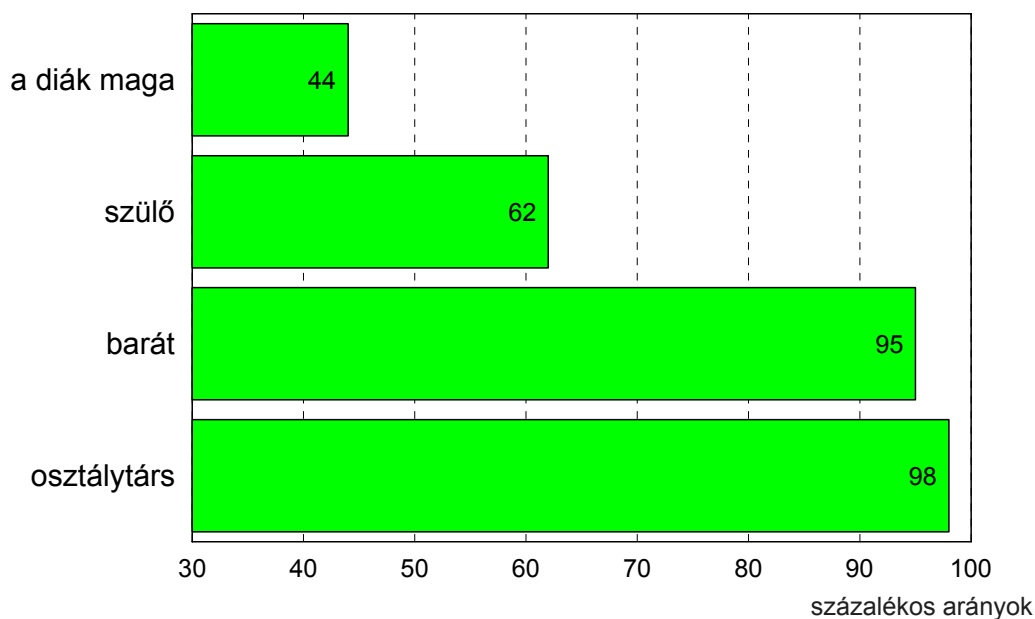
Mérhető tendencia, hogy az alkalmi és a rendszeres dohányosok aránya is magasabb a fiúknál, mint a lányoknál. Ugyanakkor az is kimutatható, hogy a dohányzó fiúk nemcsak rendszeresebben, de többet is szívnak, a napi átlaguk 9 szál, míg a lányoknál csak 7.

A szülő iskolai végzettsége mentén is található szignifikáns eltérés. A szakmunkás szülők gyermekei körében mérhető a legintenzívebb dohányzás, s a diplomás szülők gyermekeinél a legalacsonyabb. Az eltérést azonban nem az alkalmi dohányosok száma okozza, hanem egyértelműen a rendszeresen dohányzók száma.

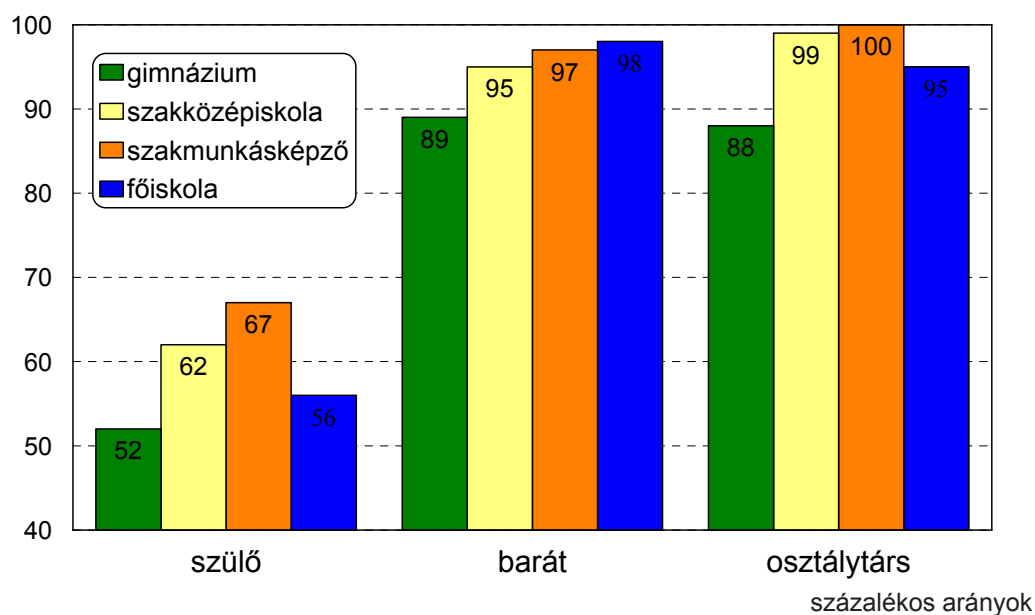
Az, hogy egy fiatal elkezd dohányozni, alapvetően kétféle minta miatt lehetséges. Az egyik a negatív családi példa, a másik a kortárs csoport hatása. A dunaújvárosi középiskolás tanulók családjának több mint felében a szülők között van rendszeres dohányos. Ennél is rosszabb eredményeket kapunk, ha tovább szélesítjük a közösségi teret. A diákok 95 százalékának van a baráti körében olyan, aki dohányzik, s mindenkinek (98 százalék) van dohányos osztálytársa. A családi hatást vizsgálva azt látjuk, hogy a nem dohányos családban a gyermekek 7 százaléka dohányzik, míg a dohányos családban 18 százaléka. A kortárs csoport hatásáról elmondható, hogy minden dohányos baráti körében találtunk másik dohányost, ugyanakkor a nem dohányzók körében "csak" 85 százalékos eséllyel fordul elő dohányos barát.

A környezeti ingerhatások különböző erősségűek, ha az iskola típusa mentén vizsgáljuk a kérdést. Az elsődleges különbség a szülői mintában van, itt a gimnazisták alacsonyabb aránya lát ilyen magatartást otthon, Ugyanakkor a kortárs csoport szempontjából már mindegy, hogy hová jár a fiatal, a barátok és osztálytársak körében már nincs szignifikáns eltérés az egyes iskolatípusok közt, bár abban valószínűleg van különbség, hogy konkrétan hány barát és osztálytárs gyűjt rá a fiatal környezetében.

Ki dohányzik a diák környezetében?

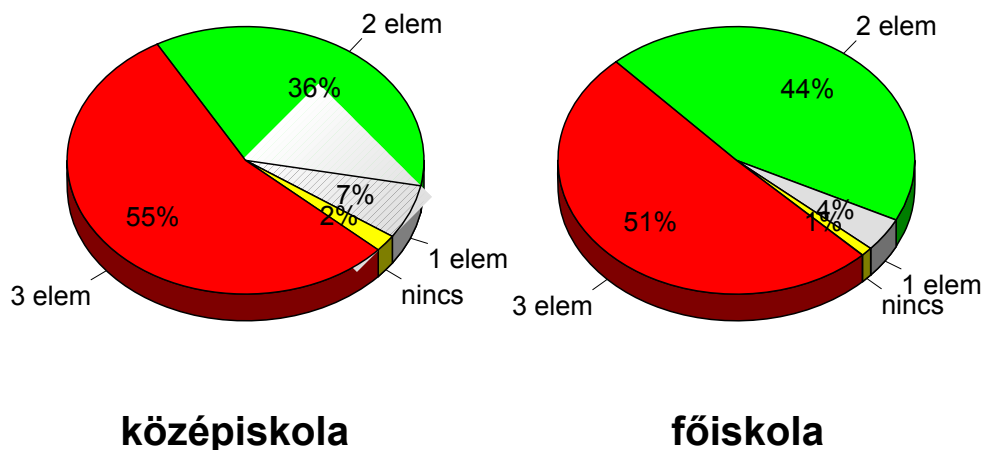

Ki dohányzik a diák környezetében?

Egy, a környezetben dohányzókat regisztráló mutatószám segítségével igyekeztünk pontosítani azok körét, akik leginkább ki vannak téve a "kísértésnek". Az index értéke az előzőekben vizsgált kérdés alapján azt mutatja, hogy az érintett fiatalok környezetében hányféle dohányos ágens található.

A fiatalok megoszlása a környezetükben lévő dohányos szegmensek száma szerint

A középiskolások 2 százaléka él dohányfüst mentes környezetben (a főiskolások között mindössze 1 százalék azon tanulók aránya, akik így nyilatkoztak) s 51-55 százalék azok aránya, akik életük három meghatározó környezetében (család, baráti kör, osztálytársak) is jeleztek dohányosokat. A környezet meghatározó szerepe itt is kimutatható, a dohányzó fiatalok 62 százaléka „veszélyes” környezetben él. Hasonló összefüggés mutatható ki a másik oldalon is, azaz, azon kevesek, akik dohányzásmentes környezetben élnek, vagy csak környezetük egy szegmensében érintkeznek dohányosokkal, magas arányban (80 százalék) maradnak nem dohányosok. Az átlagnál veszélyeztetettebb környezetben élnek a kollégisták, a képzetesebb családi háttérrel rendelkezők és szakiskolás tanulók.

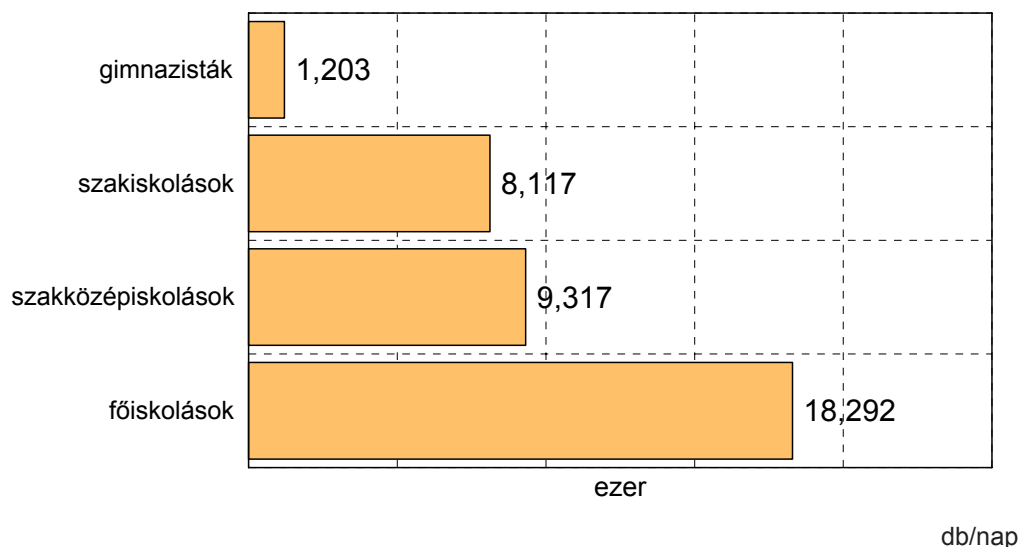
A dohányos tanulók naponta átlagosan 8.4 szál cigarettát szívnak el. (A magukat rendszeres dohányzóknak vallók 10.8-at, az alkalmanként dohányzók 3.8-at.) A dohányzó fiúk és a főiskolások az átlagnál többet szívnak, de erősebb dohányosokat találtunk az érettségizett szülők gyengébben tanuló gyermeki között is.

A dohányos tanulók által naponta elszívott cigaretta mennyisége a különböző alcsoportokban

	elszívott szál
férfi	9.2
nő	7.3
képzetlen szülők gyermeke	8.2
szakmunkások gyermeke	8.2
érettségizettek gyermeke	9.3
diplomásak gyermeke	6.5
gimnazisták	7.6
szakközépiskolások	7.7
szakiskolások	9.5
főiskolások	13.9
gyenge tanulók	11.7
közepes tanulók	8.5
jó tanulók	6.6
jeles tanulók	7.4
ÁTLAG napi szál	8.3

A korosztályi dohányzási arány és a dohányosok által elszívott napi cigaretta mennyiségének ismeretében meghatározható, hogy a dunaújvárosi tanulók naponta kb. hány szál cigarettát szívnak el mindösszesen. A gimnáziumok tanulói kb. 1200 szál cigarettát szívnak el egy átlagos napon, a szakiskolások körében naponta 8100 szál cigaretta megy el, a szakközépiskolások pedig 9300 szálát szívnak el naponta.

A diákok által elszívott napi cigaretta mennyisége a városban

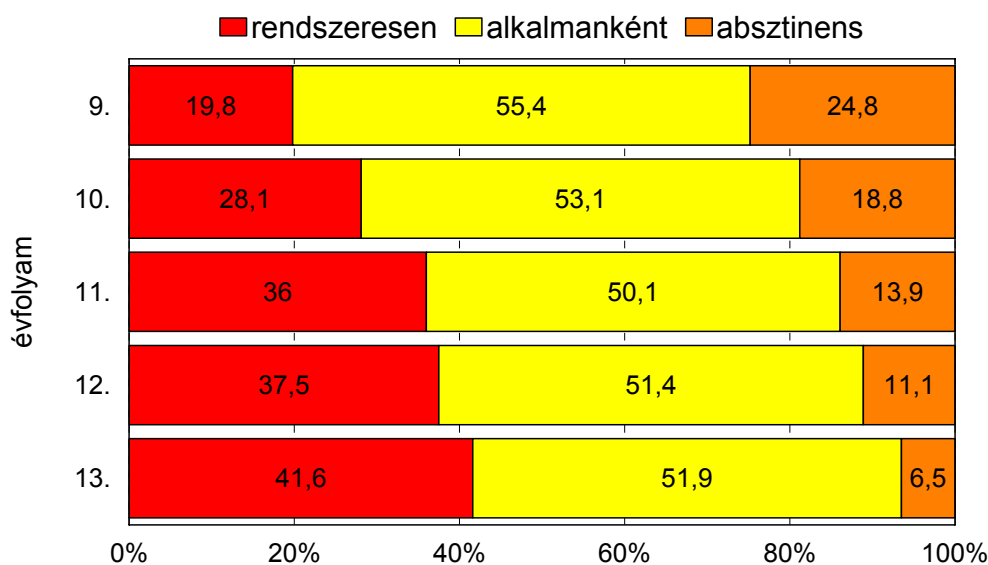
Ha mindent összeadunk a Dunaújvárosban tanuló 9-13 évfolyamos tanulók - durva

becsléssel - naponta több mint 18.000 szál cigit szíznak el, s ennyi megy el a főiskolások körében is. Mindez heti átlagban több mint 257 ezer, s éves szinten pedig 13 millió szál elfüstölését jelenti.

A magyar társadalomban a legelterjedtebb pszichoaktív szer, "drog" az alkohol. Ez érezhető a dunaújvárosi mintában is, ugyanis a vizsgált középiskolás tanulók mindössze 16 százaléka nem ivott még soha alkoholt. A középiskolásoknál a rendszeres alkoholfogyasztók aránya 31 százalék².

Ha a nemek dimenziójában vizsgáljuk a kérdést, kiderül, hogy a rendszeresen alkoholt fogyasztó tanulók háromnegyede fiú, míg a lányok körében az alkalmankénti ivók vannak egy kicsit felülreprezentálva. Az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy míg az középiskolák elsőseinek csak 20, másodikainak 28 százaléka iszik rendszeresen (saját bevallásuk szerint), addig a harmadikosainak és negyedikeseknek már 36-38 százaléka rendszeres ivó.

Alkoholfogyasztás az évfolyam mentén

Az alkoholfogyasztás gyenge kapcsolatban van a tanulmányi eredmény alakulásával is. Míg a jeles tanulóknak 27 százaléka nem ivott soha alkoholt, addig a jó tanulóknál ez az arány már 18, a gyenge tanuló diákoknál pedig már csak 9 százalék.

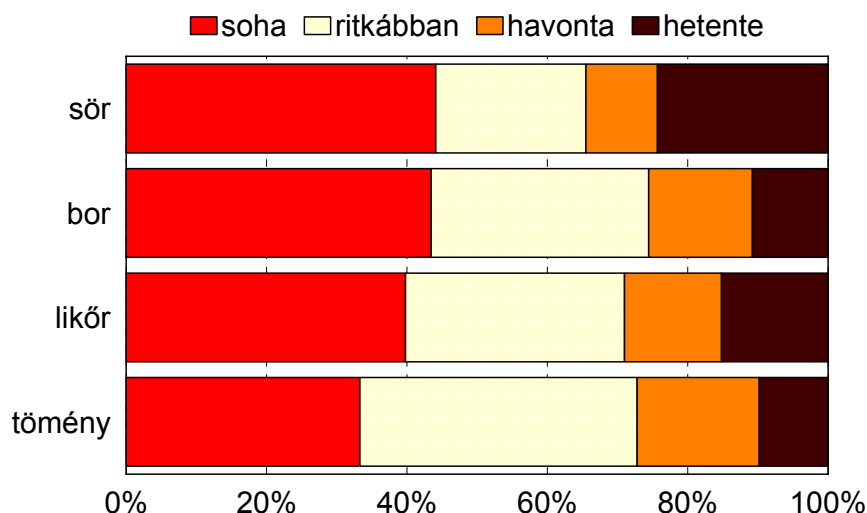
A különbözőféle alkoholtermékek fogyasztása nem egyenletesen oszlik meg. A

² Rendszeres ivónak azt minősítettük aki sört, bort, töményt vagy likőrt naponta vagy hetente fogyaszt. Absztinens az, aki soha nem is próbált ki sem sört, sem bort, sem töményt, sem pedig likőrt.

tanulók körében a hagyományos kategóriák közül a legelterjedtebb a bor és a likőrök fogyasztása, mely utóbbit tipikusan alkalmankénti fogyasztás jellemez, ritkábban isznak töményt a tanulók (egyharmaduk soha nem ivott). Ettől eltér a sör fogyasztási szokása, melyet abszolút értékben nem sokkal magasabb, ám gyakoriságban jelentősebb fogyasztási arányszám jellemez.

A fenti számok háttérét vizsgálva jelentős eltéréseket tapasztalhatunk. Sörivónak a lányok 7, a fiúk 39 százaléka minősíthető, s a bort és töményt fogyasztók között is két és félszer több a fiú, mint a lány, ellenben a likőrök fogyasztását a tanuló neme nem befolyásolja.

A különböző alkoholtípusok fogyasztásának gyakorisága a középiskolás tanulóknál

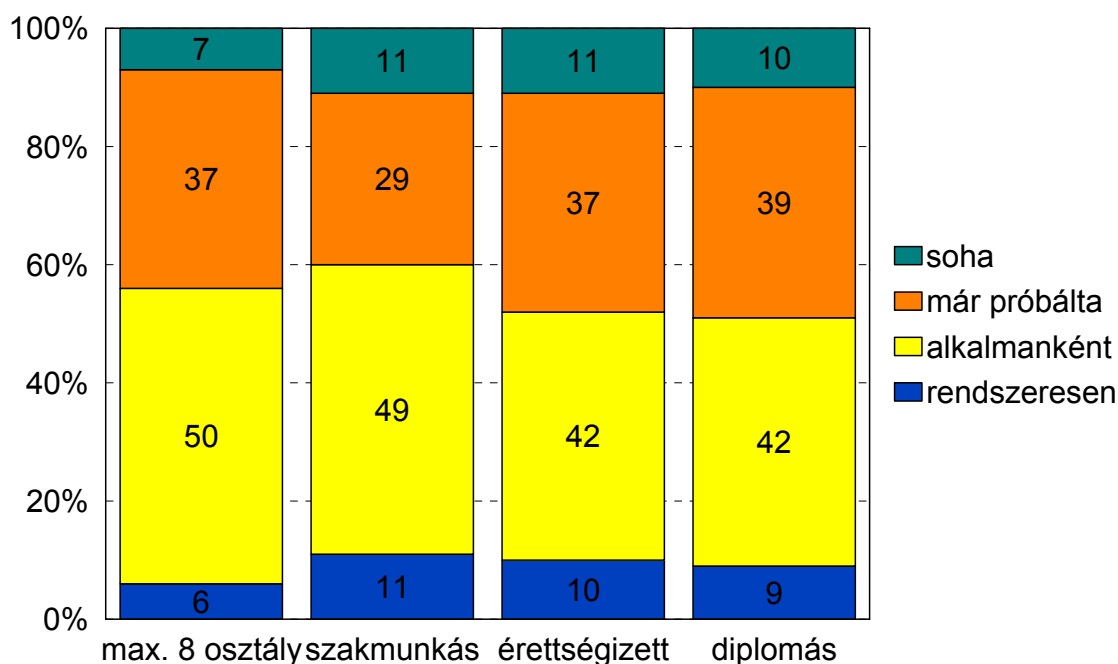
Az iskolatípus szerint jellemző, hogy a míg a gimnazisták 19 százaléka rendszeres ivó, addig a szakközépiskolásoknak 29, a szakiskolásoknak pedig 43 százaléka iszik bort, sört, töményt vagy likőrt legalább hetente.

A gyakoriság mellett az elfogyasztott alkohol mennyisége is nagyon fontos összetevő. A megkérdezett középiskolás tanulók 62 százaléka legalább egyszer már berúgott (34 százaléknál ritkán fordul elő, 22 százaléknál már gyakrabban fordul elő és 6 százaléknak nyilatkozott úgy, hogy mindig (!) berúg, amikor iszik.) A főiskolásoknál mindössze 15 százalék azok aránya, akik soha sem voltak még részegek, s 14 százaléknak mindig berúg, ha iszik. A fiúk, a gyengébb tanulók és a szakiskolások, a bejárós és a kollégiumban lakó középiskolások egy kicsit gyakrabban részegeznek le, rúgnak be, ugyanakkor a szülő iskolai

végzettségétől mindez független.

Bár nem sorolják a klasszikus egészségkárosítási módozatok közé a kávé fogyasztását, ugyanakkor túlzott fogyasztása, életformává válása esetén - különösen hosszabb távon - gyengíti a szervezetet, ugyanúgy megbontja az egészséges rendszert, mint bármely más pótszer, ha szenvedéllyé válik (naponta 6-8 csésze kávé elfogyasztásának már jelentős veszélyei lehetnek). A kérdezett középiskolás diákok 10 százaléka rendszeresen, 46 százaléka alkalmanként szokott kávéat inni. Azok aránya, akik kipróbálták ugyan, de nem fogyasztanak 33 százaléka. A kávézók aránya - ahogy az feltételezhető - az iskolai évek alatt az életkor emelkedésével nő. A középiskola kezdő évfolyamán 7 százaléknál a rendszeres kávéfogyasztó tanulók aránya, ezzel szemben a végzősöknél 12 százaléka a rendszeresen kávézók aránya, s az alkalmankénti fogyasztók köre is 47 százalékra bővül. A főiskolásoknál dupla annyi a rendszeresen kávézók aránya, mint a középiskolában (20 százalék).

A kávé fogyasztása a szülő képzettségével dimenziójában

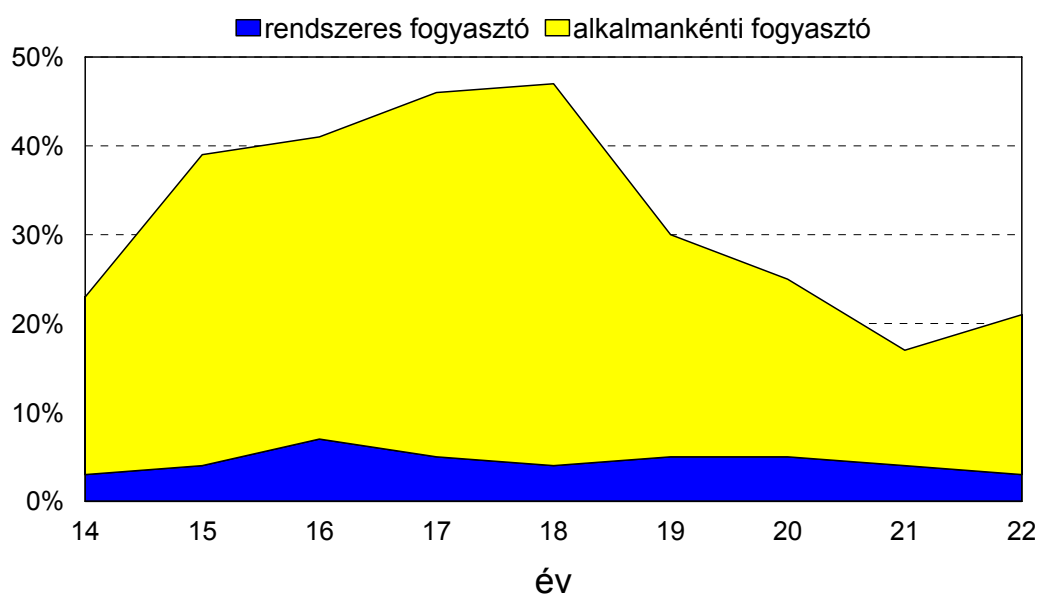

A kávéfogyasztás intenzitása nem független a szülő iskolai végzettségétől sem. Érezhető tendencia, hogy az alkalmankénti dohányosok aránya a szülő iskola végzettségnek emelkedésével csökken, ugyanakkor a rendszeresen kávézók aránya nem változik.

Az utóbbi években a fiatalok körében fokozatosan elterjedt egy másik értágító,

serkentő hatású legális doppingszer, az energia ital. Az energia italt (pl. Red Bull, Pop, Energy Bomba) a dunaújvárosi középiskolások 74 százaléka, a főiskolások 70 százaléka próbálta ki eddig. A középiskolásoknak 4 százaléka rendszeres, 36 százaléka alkalmi fogyasztónak vallja magát e tekintetben, a főiskolán 5 és 16 százalékos ez az arány. Az energia italokat tipikusan a fiúk fogyasztják. Az energia ital az egyetlen olyan pszichoaktív szer, melynek rendszeres fogyasztása nem főiskolások körében a magasabb, hanem a középiskolában.

Energia ital fogyasztása az életkor mentén

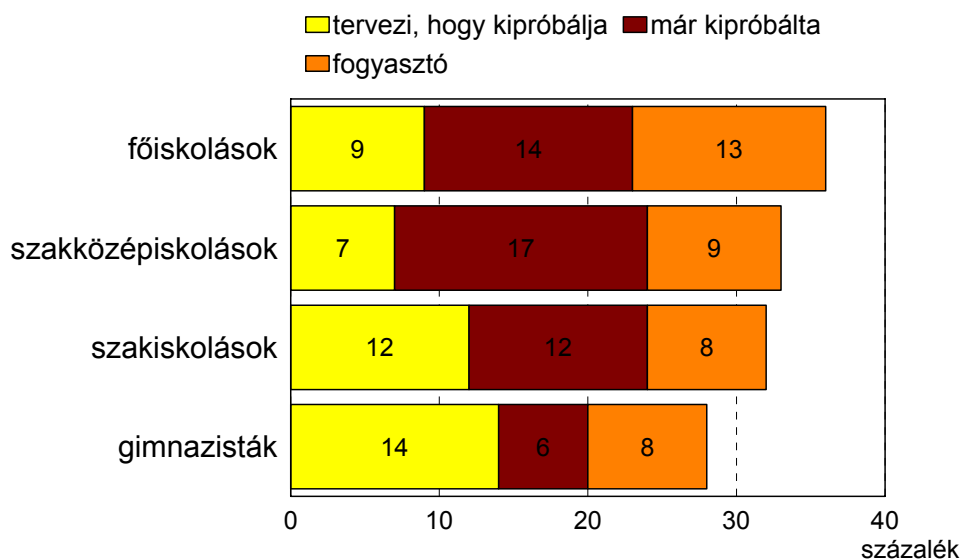

A legális szereknél sokkal kevésbé elterjedt a kábítószer fogyasztása. A kérdezett középiskolás tanulók 69 százaléka egyértelműen elutasítja, még nem próbált ki és nem is akar kipróbálni semmilyen klasszikus értelemben használt kábítószerrel. További 10 százalékos sem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, hogy kipróbálja. Megkérdezett tanulók 14 százaléka egyszer már kipróbálta, 7 százaléka alkalmi, s 1 százaléka rendszeres drogfogyasztó - saját bevallása alapján. Azt, hogy a kábítószer fogyasztása mindössze a tanulók 8 százalékát érintené, fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűsíthető, hogy a valós arány ennél sokkal magasabb, ugyanis a megkérdezett tanulók kétharmada ismer olyan fiatalt, aki kábítószerrel fogyaszt, 38 százalékának a barátai körében is van drogos, s 30 százalékos személyesen ismer olyan fiatalt, aki kábítószerrel árusít. Tapasztalataink szerint a kábítószer fogyasztó tanulók jelentős része a kormány szigorú büntetőpolitikájából fakadó törvénymódosítás óta (BTK szigorítás) rejtőzködve marad, még az anonim kérdőívekben sem vállalja drogfogyasztását,

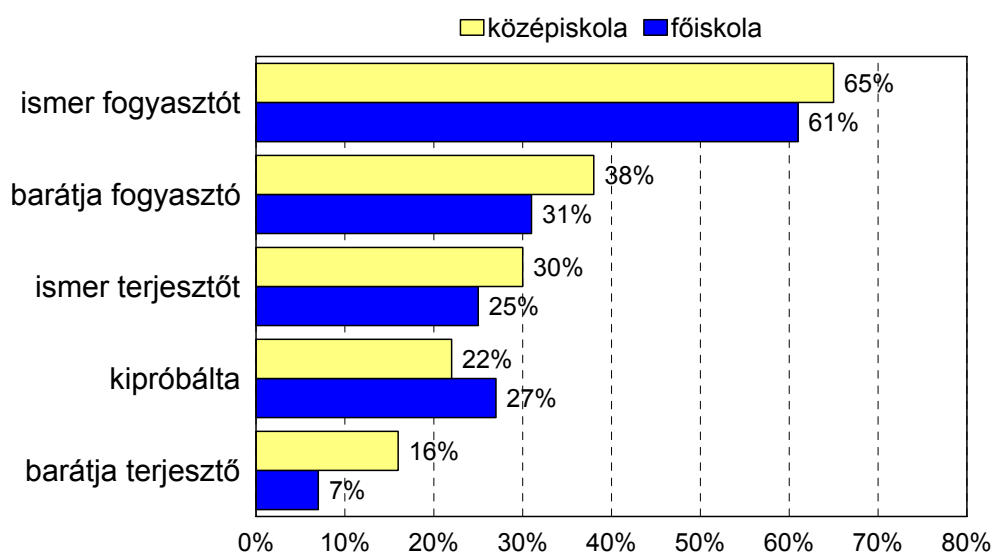
tudva, hogy jogilag is elítélhető cselekedetről van szó.

A városon belül a négyféle képzési típusban eltérő arányban vannak drogfogyasztók. A tanulók önbevallása alapján a főiskolások között van a legtöbb drogfogyasztó, míg a kipróbálást tervezők aránya a gimnazisták között a legmagasabb.

A kábítószer kipróbálása

A tanulók kábítószerrel való kapcsolata

Érdeemes megnézni, hogyan alakul a dunaújvárosi tanulók kábítószerrel való kapcsolata az életkor dimenziójában. Jól látható, hogy mind a fogyasztás, mind pedig a

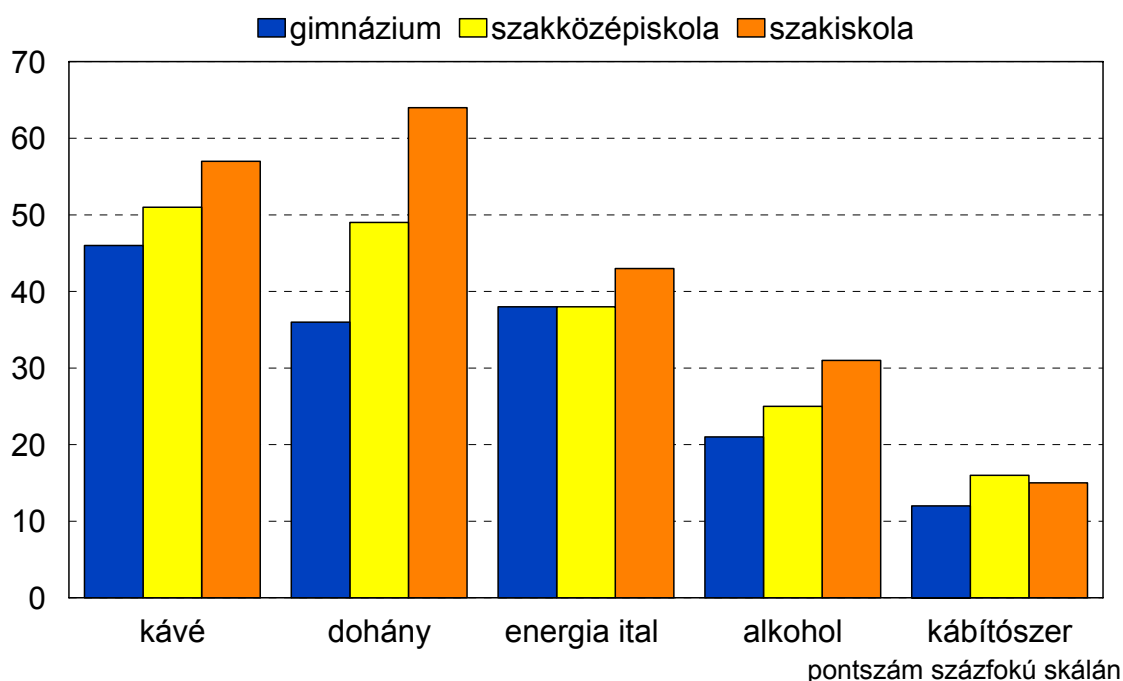
terjesztés tekintetében aktívabbá válik a kapcsolat az életkor emelkedésével. A kábítószer kipróbálását tekintve a 12 százaléknyi bevallott kilencedikes fogyasztó az érettségi évére 25 százalékra nő, azok aránya akik tudnak arról, hogy barátjuk már fogyasztott drogot, közel 53 százalékra nő. A leglazább kapcsolat az "ismer fogyasztót" kategória. Azon tanulók aránya, akik ismernek (vagy úgy gondolják, hogy ismernek) kábítószer fogyasztó fiatal a középiskola elsőseinél még "csak" 50 százalék, a középiskola végzőseinél már 67 (!) százalék.

A kábítószer fogyasztók körében erősebb korcsoport hatás mutatható ki, mint a dohányosoknál. A drogozó fiatalok 90 százaléka nyilatkozott úgy, hogy van kábítószer fogyasztó barátja. Akik nem fogyasztottak még, de már gondoltak rá 63 százalékban rendelkeznek drogos baráttal, 42 százalékuk drogdívert is ismer. Ezzel szemben, akik soha nem is gondoltak arra, hogy kipróbáljanak valamilyen kábítószer, 77 százalékban mondták, hogy nincs kábítószer fogyasztó barátjuk.

A kábítószeres és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet közömbös számunkra, hogy a kábítószer kipróbálók, illetve a kábítószeresek elől el nem zárkózók milyen szerekkel kísérleteznének, milyen szereket próbálnának ki. A legkisebb - szinte elenyésző - arányban a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású opiátokat (heroin, metadon), a pszichotrop hatású pótszereket, szerves oldószereket (pl. ragasztó, habpatron, hígító, csavarlazító) illetve a szorongásoldó gyógyszereket említették. A stimulánsok, mint például a speed a vagy a kokain 15 említést kaptak (ebből 10 a speed). Ezek a szerek általában serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő.

A legnépszerűbb kábítószeres a hallucinogén anyagok - extasy, LSD, marihuána, hasis - 157 említés, ezek közül is kiemelkedik a marihuána (113 említés), általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják. Ezek az anyagok olyan vegyületek, amelyek átmeneti pszichózist váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzéklet megszüntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik.

A pszichoaktív szerek fogyasztási indexének alakulása

Az ötféle egészségkárosító tevékenység intenzitását százfokú skálára vetítettük. Az adott szer fogyasztási indexe minden esetben 0-100 közötti szám és azt mutatja meg, hogy az adott válaszoló milyen mértékben rombolja saját egészségét. Minél nagyobb az index értéke, annál intenzívebb károsításnak van kitéve a tanuló szervezete. Az index értéke a kávé fogyasztás esetében a legmagasabb, 52 pont, de a dohánytermékek fogyasztási indexe is meghaladja az 50 pontot. Az energia italoké 39, az alkoholé pedig 26 pont százfokú skálán. A fenti diagram az egyes pszichoaktív szerek fogyasztási indexének alakulását mutatja az egyes iskolatípusok dimenziójában.

A pszichoaktív szerek fogyasztásának intenzitása

	<i>dunaújvárosi</i>	<i>bejárós</i>	<i>kollégista</i>
<i>kávé</i>	50	53	53
<i>dohány</i>	49	52	54
<i>energia ital</i>	40	38	40
<i>alkohol</i>	25	26	25
<i>kábítószer</i>	18	14	10

pontszám százfokú skálán

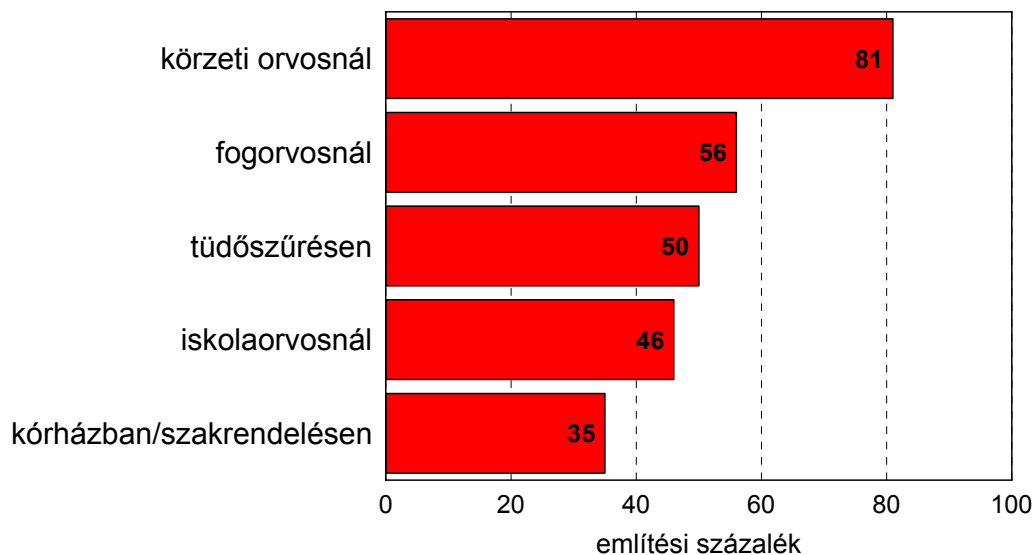
A korrelációs számítások igazolták azt a feltételezést, hogy a dohányzás, a kábítószer és az alkoholfogyasztás nem független egymástól. A legtöbb kábítószer-élvező egyben rendszeres alkoholfogyasztó ($r=0.35$) is. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás közötti korreláció igen erős ($r=0.47$), s kimutatható az összefüggés a dohányzás és a kábítószer fogyasztás között is ($r=0.42$).

4.2 Egészségmegőrzés

Mindenkinek vannak elképzelései az egészséges életmódról, de persze csak kevesen élik is ezeket az elképzeléseket, mert bár a kilencvenes évektől kezdődően nagy reneszánszát éljük az egészséges életmódnak, ennek anyagi feltételei is vannak (gondoljunk csak az egészséges étkezés költségeire).

A kérdőívben (a terjedelmes egészségkárosítási blokkok mellett) az egészséges életmód három elemét próbáltuk meg röviden megközelíteni. Először megkérdeztük, hogy az elmúlt egy évben a fiatalok milyen orvosoknál jártak.

Az utóbbi egy évben voltál...

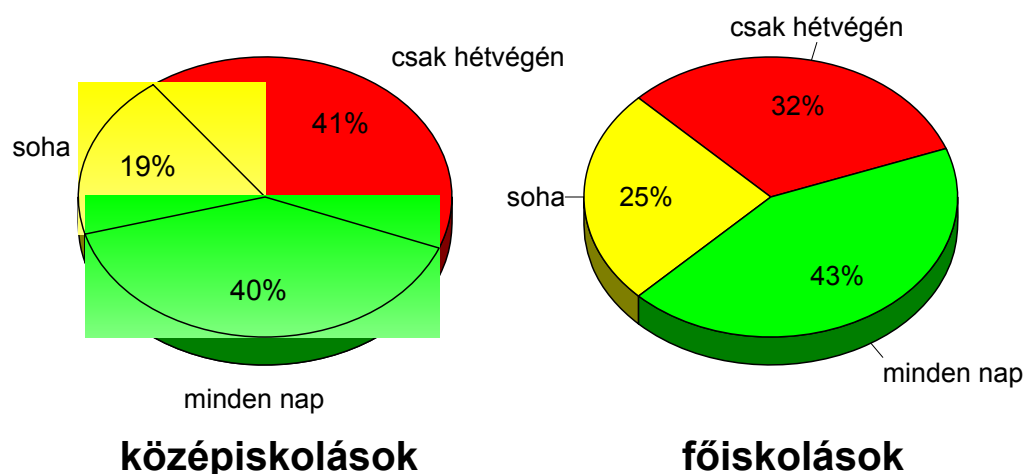

Megállapítható, hogy a fiatalok négyötöde megfordult a körzeti orvosánál, sokaknak valószínűleg ez volt az első lépés a szakrendelés felé. A fogorvosnál, tüdőszűrésen a diákok fele járt az elmúlt évben. Iskolaorvosnál 46, kórházat és más szakrendelést pedig egyharmaduk említett. A fiatalok 3 százalékára jellemezte, hogy semmilyen orvosnál nem volt az

elmúlt egy évben, míg 7 százaléuk mindegyiknél megfordult. A főiskolások körében egy kicsit magasabb azok aránya, akik egyáltalán nem voltak orvosnál az utóbbi évben, eléri a 8 százalékot.

A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen életmód. Ezek között gyakran első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. A középiskolás diákok kevesebb mint fele (40 százalék) minden nap, 41 százalékuk csak hétfévente szokott otthon, elindulás előtt reggelizni, 19 százalékuk pedig soha sem reggelizik. Az életkor emelkedésével csökken a reggelizők aránya.

Szoktál otthon reggelizni?

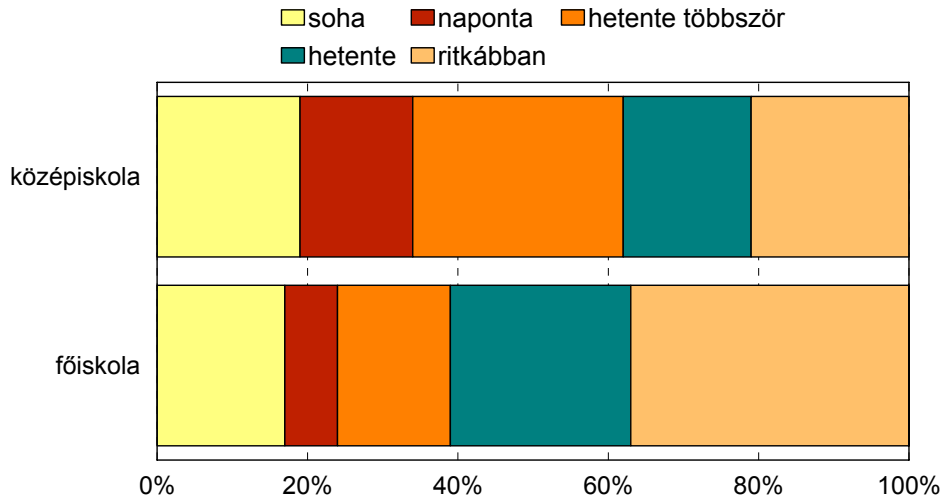

Az életmóddal kapcsolatos másik elterjedtebb probléma a rendszeres testmozgás, a sport hiánya. Kérdéseinkkel azt próbáltuk vizsgálni, hogy az iskolai tanórán kívüli lehetőségek közül melyiket és milyen mértékben használják ki a vizsgált mintába került fiatalok.

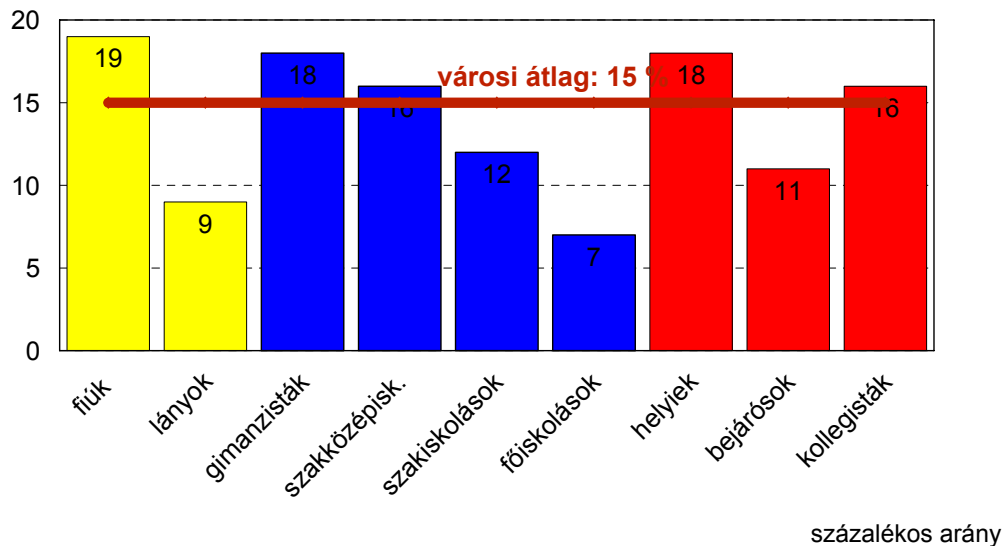
A legelterjedtebb testedzési mód az otthon vagy egyénileg végzett (pl. futás, úszás, kerékpározás) mozgás, általában ezt végzik a legmagasabb arányban naponta, hetente és havonta is. Megkérdeztük, hogy az iskolai testnevelésórán kívül milyen rendszerességgel sportolnak a fiatalok. A középiskolások 15 százalékuk jelezte, hogy naponta jár valamilyen sportfoglalkozásra, míg 19 százalék a tanórán kívül soha nem sportoló fiatalok aránya. Az aktív sportélet jellemzőbb a lányokra és a szakmunkástanulókra. A sportolási intenzitás az apa

iskolai végzettségének emelkedésével nő, viszont az életkor nem befolyásolta a válaszokat.

Milyen rendszeresen sportolsz az iskolán kívül?

A napi rendszerességgel sportoló tanulók aránya

4.3 A diákok pszichés állapota

A tanulók élethelyzetét, élményvilágát, egészségi állapotát is felmérő kutatásunk nem lenne teljes a diákok pszichés állapotának vázolója nélkül.

A tanulók többsége a lelki állapotára vonatkozó negatív jellemzőket általában nem érezte magára nézve igaznak, ugyanakkor a vizsgált iskolások harmada kisebb nagyobb intenzitással, de küszködik valamilyen lelki problémával.

A következő állításokat mennyire érzed igaznak magadra nézve?

Középiskolások	teljesen %	inkább igen %
Gyakran idegeskedem.	19	36
Néha úgy érzem, hogy senkinek sincs rám szüksége.	9	18
Sokszor magányosnak érzem magam.	9	21
Gátlásos vagyok.	5	24
Gyakran fog el félelemérzés.	6	17
Általában rosszul alszom.	4	11
Kerülöm a társaságot.	2	8
Főiskolások	teljesen %	inkább igen %
Gyakran idegeskedem.	12	39
Gátlásos vagyok.	6	38
Néha úgy érzem, hogy senkinek sincs rám szüksége.	3	19
Gyakran fog el félelemérzés.	6	17
Sokszor magányosnak érzem magam.	7	20
Általában rosszul alszom.	3	11
Kerülöm a társaságot.	1	6

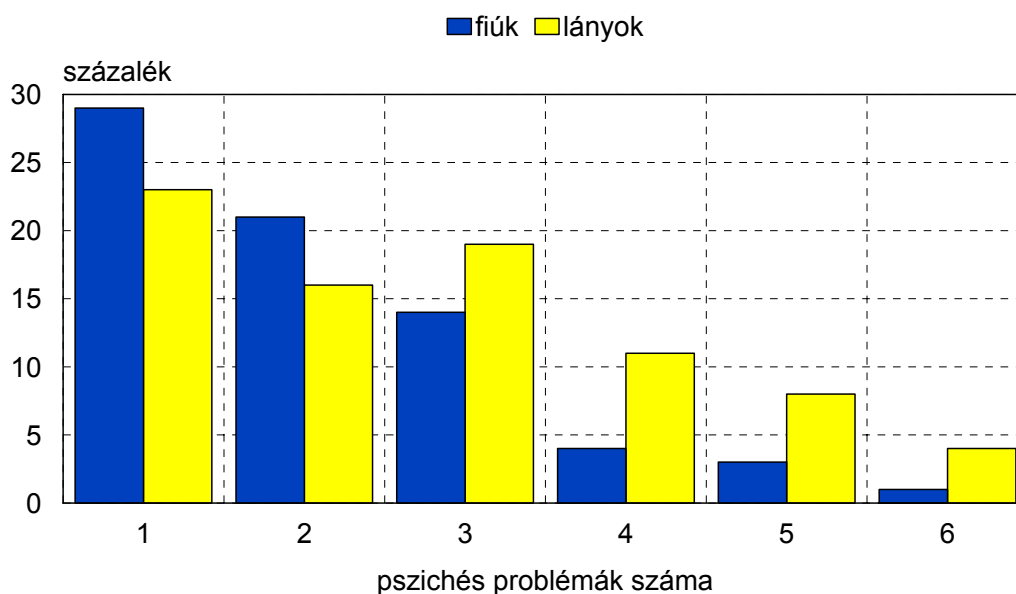
A középiskolás diákok fele nyilatkozott úgy, hogy gyakran idegeskedik 27 százaléka érzi néha úgy, hogy senkinek sincs rá szüksége. A gátlásossággal 29 százalékuk, a magány érzetével 30, félelemérzéssel pedig 23 százalékuk küzd több-kevesebb rendszerességgel. Az alvászavar 15 százalékuknál jelentkezik. A főiskolások körében is hasonló arányban fordulnak elő az egyes pszichés problémák, ez alól csak a gátlásosság jelent kivételt, mely a főiskolásoknál - saját bevallásuk szerint - magasabb arányban fordul elő, 6 százalékuk teljesen, további 38 százalékuk inkább gátlásosnak tartja magát.

Ha összevonjuk a pszichés problémákat (félelemérzés, magány, gátlások, alvászavar, idegesség, feleslegesség érzése) egy közös változóba, akkor megdöbbentő, hogy a tanulók 76 százalékánál találtunk legalább egy itemet, felénél minimum kettőt, s a tanulók

egyharmadánál három vagy több pszichés probléma alkalmankénti vagy gyakori előfordulását regisztráltuk. Gyakran fordul elő legalább egy "tünet" a tanulók 27 százalékánál, kettő vagy több 13 százalékuknál. Érdeemes összegezni a pszichés problémákat egy közös változóba, mely egy 0-100 közötti szám lesz. Az index városi átlagpontszáma 33.

A lelki problémákkal szignifikánsan magasabb arányban küszködnek a lányok és a képzetlenebb szülők gyermekei, a kollégiumban lakók valamint a gyengébb tanulók.

Az pszichés problémák előfordulási aránya

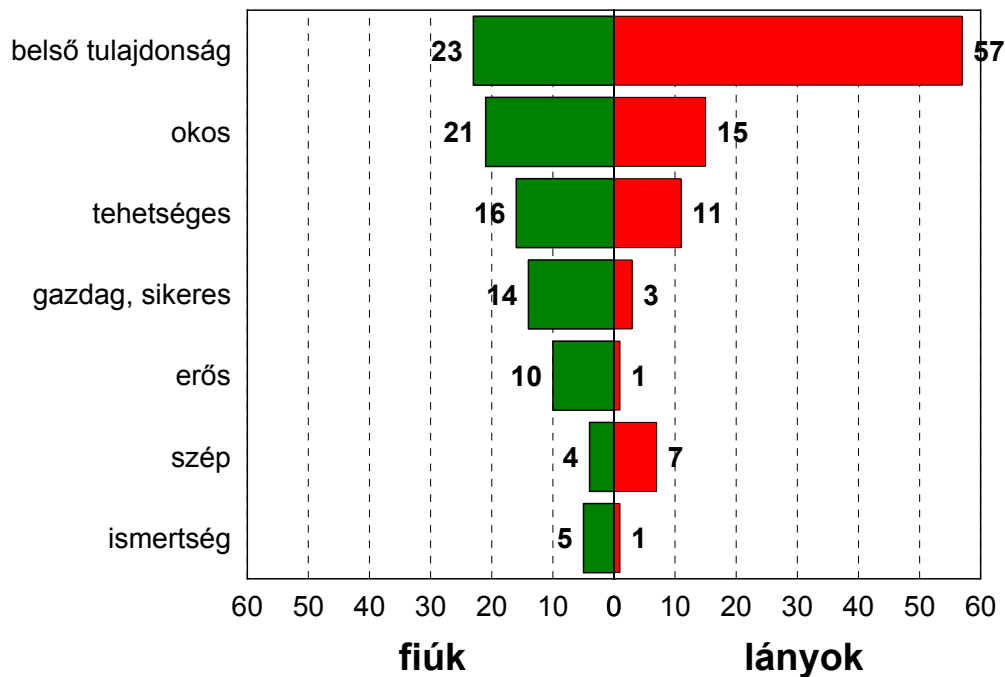

A dunaújvárosi tanulók többségének, 66 százalékának nincs határozott példaképe. A választott példaképek legnagyobb része a közvetlen családból (szülők, testvérek, egyéb rokonok), illetve ismerősi körből kerültek ki. Ezek az említések adták az összes említés felét, vagyis a fiatalok példaképei a közhiedelemmel ellentétben nem feltétlenül a külföldi sztárok, hanem a körülöttük élő hús-vér emberek. Ez persze a környezettől függően lehet pozitív és negatív egyaránt, de úgy gondoljuk, hogy ennek elsősorban pozitív hatása van. Az ismerősök mellett 15 százaléknyi sportoló, 10 százaléknyi színész/énekes lett felsorolva példaképként, s a rangsorban igencsak hátra sorolódtak a média sztárok, sikeres helyi vagy nemzetközi szintű vállalkozók. A főiskolások még alacsonyabb arányban neveztek meg példaképet, mindössze 23 százalékuk mondta, hogy van olyan személy, akihez hasonlítani szeretne.

A személyek megnevezése után arra kértük a diákokat, árulják el, hogy melyik tulajdonsága miatt választották példaképüket. A legtöbb említés a belső tulajdonságokra, a

jószívűségre, jólelkűségre vonatkozott (az összes említés 37 százalékáa), a diákok 14 százalékának a tehetség, 17 százalékának pedig az észbeli képességek, a tudás volt fontos a példakép választásakor. 9 százalék a gazdagság és 5-5 a fizikum illetve a külső megjelenés alapján választott példaképet magának.

A példakép választását motiváló tulajdonság (százalékos említések)

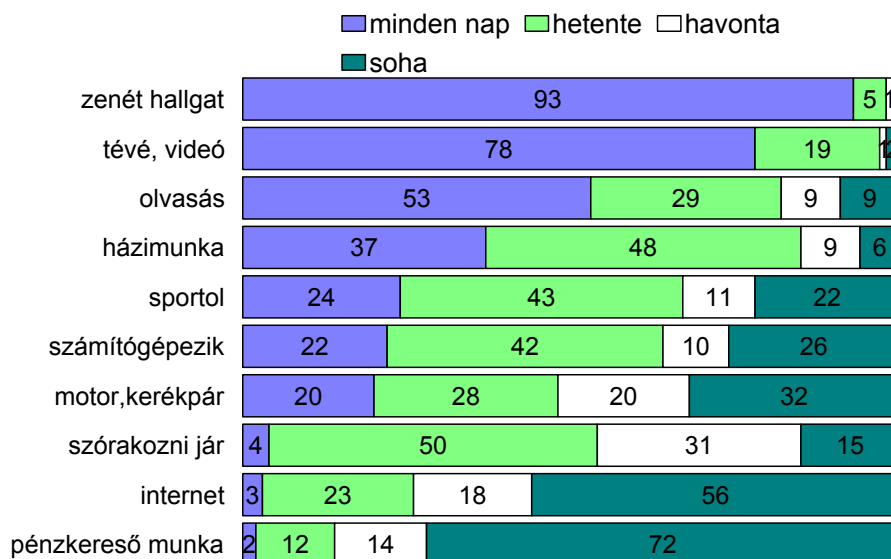

A fenti ábra a példaképek meghatározó tulajdonságait mutatja a nemek szerint, vagyis azt árulja el, hogy a fiúk és a lányok milyen tulajdonságok alapján választottak maguknak példaképet.

5. SZABADIDŐ

A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, mire van egyáltalán lehetőségük. A kérdőíves felmérésben a fiataloknak tíz szabadidős tevékenységet kellett értékelniük, hogy melyiket milyen gyakran végzik.

Mit csinálnak szabadidejükben a középiskolások?

A fiatalok szabadidős tevékenysége valamivel enyhébben ugyan, de éppen úgy a passzív időtöltések felé tolódik el, mint a felnőttek esetében. Az első két helyen szereplő tevékenység nem okoz meglepetést. A tévé és a videó a legkönnyebben elérhető szabadidős tevékenység, és a legkényelmesebb is. Ez egyébként nem a diákok sajátossága, a felnőttek is ezt jelölik meg a leggyakoribb szabadidős tevékenységnek. A zenehallgatás már annyira természetes (akár háttérként), hogy nem is feltűnő, a fiatalok 93 százalékának otthonában minden nap szól a zene.

A könyvek és magazinok olvasása napi rendszerességgel a tanulók 53 százalékát jellemzi, további 29 százalékuk hetente vesz kezébe újságot vagy könyvet. A házimunka magas - heti - említése azt mutatja, hogy a családok többségében van belső munkamegosztás, legalábbis a fiatalok így látják. Ez természetesen nem klasszikus szabadidős tevékenység, hiszen a többség kötelezőként éli meg. A könyvet sokak szerint felváltó számítógépet a középiskolás korosztályban napi rendszerességgel 22, hetente további 42 százalékuk használja, s ez nem alacsony, hiszen azt jelenti, hogy kétharmaduk rendszeresen hozzájut a

géphez. A mélyebb elemzés kimutatta, hogy a virtuális valóság igen gyors előretörése csak részben a történik hagyományos formák rovására (pl. könyvolvasást kevésbé érinti, ellenben a szórakozni járást annál inkább). Ezek után már nem annyira meglepő a szórakozni járás viszonylag alacsony említési aránya. Ez utóbbit a többség jellemzően hetente vagy havonta végezi.

A fiatalok által említett pénzkereső munkát nézve el lehet gondolni azon, hogy ez bizonyos értelemben negatív (ha más tevékenység helyett, kényszerből kell dolgozni), bizonyos értelemben viszont pozitív lehet (ha a szocializáció folyamatába megfelelően épül be).

Nemek szerint vizsgálva a válaszokat elmondható, hogy a lányok az átlagnál gyakrabban tévéznek és végeznek házi munkát, míg a fiúk körében a napi sportolás, a kerékpározás, motorozás, a pénzkereső munka végzése és a napi számítógépezés említése magasabb.

Összevetve a középiskolások és a főiskolások válaszait kiderült, hogy a középiskolások többet tévéznek, videóznak, gyakrabban sportolnak, s magasabb arányban említették, hogy naponta olvasnak. Ezzel szemben a vizsgált főiskolások (akik többsége kollégiumban lakik) egy kicsit magasabb arányban dolgoznak, érthetően kevésbé kell házimunkát végezniük ugyanakkor a számítógép 41 százalékuknak napi, további 48 százalékuknak heti eszköze, s az internetet is aktívabban használják.

	középiskolások		főiskolások	
	minden nap	hetente	minden nap	hetente
könyvet, újságot olvasol	53	29	47	39
zenét hallgatsz	93	5	92	6
pénzkereső munkát végzel	2	12	7	14
házimunkát végzel	37	48	26	50
számítógépezel	22	42	41	48
sportolsz	24	43	13	45
motorozol, kerékpározol	20	28	6	24
szórakozni jársz	4	50	8	59
tévézel, videózol	78	19	39	47
internetezel	3	23	16	46

százalékos válaszok

A szabadidős tevékenységek alapján, klaszteranalízissel csoportokba soroltuk a középiskolás fiatalokat. A számítógépes elemzés három csoportot különböztetett meg. A következő táblázat a három csoport szabadidős tevékenységének rangsorát mutatja.

	1. csoport (N=345)	2. csoport (N=119)	3. csoport (N=303)
1.	zenehallgatás	zenehallgatás	zenehallgatás
2.	tévé, videó	tévé, videó	tévé, videó
3.	könyv, újság olvasás	számítógép	könyv, újság olvasás
4.	számítógép	házi munka	házi munka
5.	házi munka	motor, kerékpár	sport
6.	sport	szórakozás	szórakozás
7.	motor, kerékpár	internet	számítógép
8.	szórakozás	könyv, újság olvasás	motor, kerékpár
9.	internet	sport	pénzkereső munka
10.	pénzkereső munka	pénzkereső munka	internet

Mint látható, a klaszteranalízis során is visszatükröződnek az említési arányok. A zenehallgatás és a tévé, videó mindhárom csoportban előre került. Miután a klaszteranalízis a különbségeket próbálja megmutatni, kijelenthetjük, hogy a zenehallgatás és a tévézés, videózás bármely csoportnak, fiatalnak a leggyakoribb szabadidős tevékenysége.

Az első csoportban lévő diákok tipikusan magányosabb és inkább passzív szabadidő-eltöltési preferenciával rendelkeznek, olvasnak, zenét hallgatnak, számítógépeznek, tévét néznek, s csak ritkán járnak szórakozni, sportolni. Mivel ez a csoport az átlagnál többet olvas könyvet/újságot, s sokat számítógépezik is, ez azt igazolja, hogy a elektronikus és a nyomtatott kiadványok forgatása nem egymást kizáró tevékenységek.

A második csoportban a számítógépezés, az internet átlagosan gyakoribb tevékenység, ellenben a sport és a pénzkereső munka említési aránya átlag alatti, csakúgy, mint az olvasásé. A harmadik csoportban a sportosabb tanulók vannak, neki fontosabb a mozgás mint a számítógépezés vagy a szórakozás.

Az egyes csoportok eltérő jellemzőkkel bíró fiatalokból állnak. Az elsőben az átlagosnál nagyobb arányban vannak a fiúk, az érettségig adó középiskolák tanulói és a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező apák gyermekei. A másodikban sok az alacsony iskolázott apa gyermeke, a gyengébb tanuló, a bejárós és szakiskolás válaszadó. A harmadik csoportban az átlagosnál nagyobb arányban vannak a lányok, a gimnazisták és helyi lakosok.

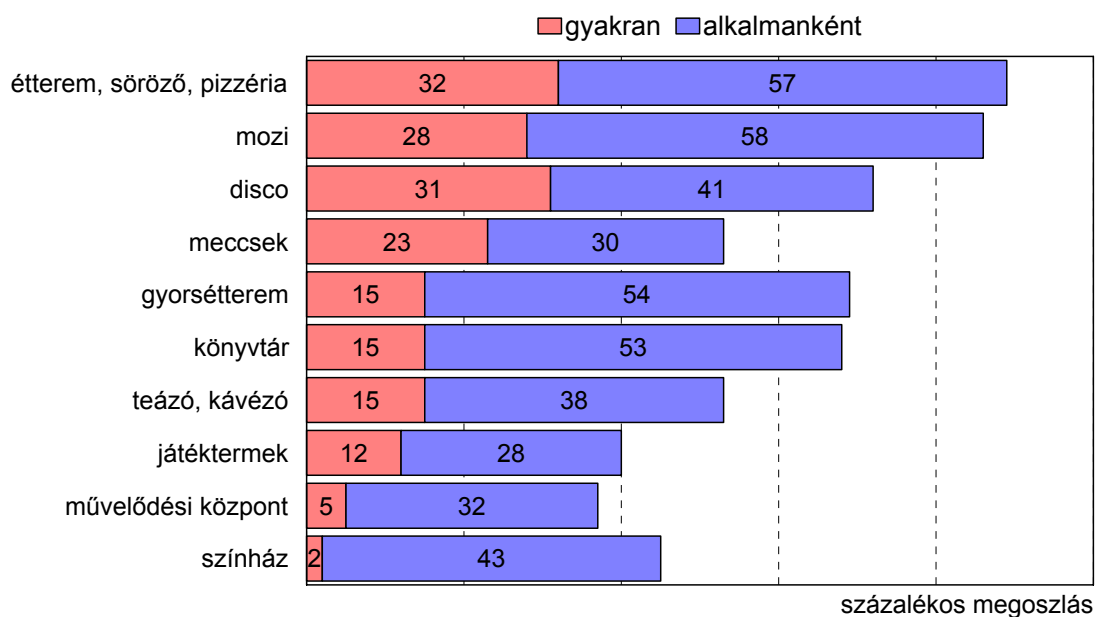
A szabadidő eltöltésének milyensége mellett rákérdeztünk arra is, hogy ez mely intézményeket, programokat érint. Itt a leggyakrabban említett helyszínek, intézmények, helye nem meglepő. A fiatalok által leggyakrabban látogatott intézmények az éttermek, sörözők, pizzériák illetve a mozi, közel egyharmaduk gyakran, további 57-58 százalékuk alkalmanként megfordul bennük. A gyorséttermek, a könyvtárak és a disco inkább

alkalmankénti találkozó és szabadidő eltöltési helyszínei a dunaújvárosi tanulóknak. Gyorséttermekben (melyek nemcsak étkezési, hanem találkozási célokat is szolgálnak) 15 százalékuk kifejezetten gyakran megfordul, további 54 százalékuk alkalmanként tér be.

Sokan említették a könyvtárat is, bár itt azért figyelembe kell venni, hogy az iskolai kötelezettségekkel kapcsolatban is gyakran kell könyvtárba járni, ami nem feltétlenül szabadidős tevékenység a fiatalok szemében. Némileg meglepő a meccsek látogatásának magas említési aránya, a játékteremek 12 százalék rendszeres és 28 százalék alkalmankénti látogatója azonban elgondolkodtató.

Nemek szerint nyolc esetben találtunk jelentős eltérést. A lányok gyakrabban járnak könyvtárba, színházba, a művelődési központ rendezvényeire, teázókba, kávézóba és a gyorséttermekben is sokkal többször fordulnak meg. Ugyanakkor a fiúk rendszeresebben látogatják az éttermeket, pizzériákat a játékteremeket és a meccseket.

Látogatsz az alábbi intézményeket?

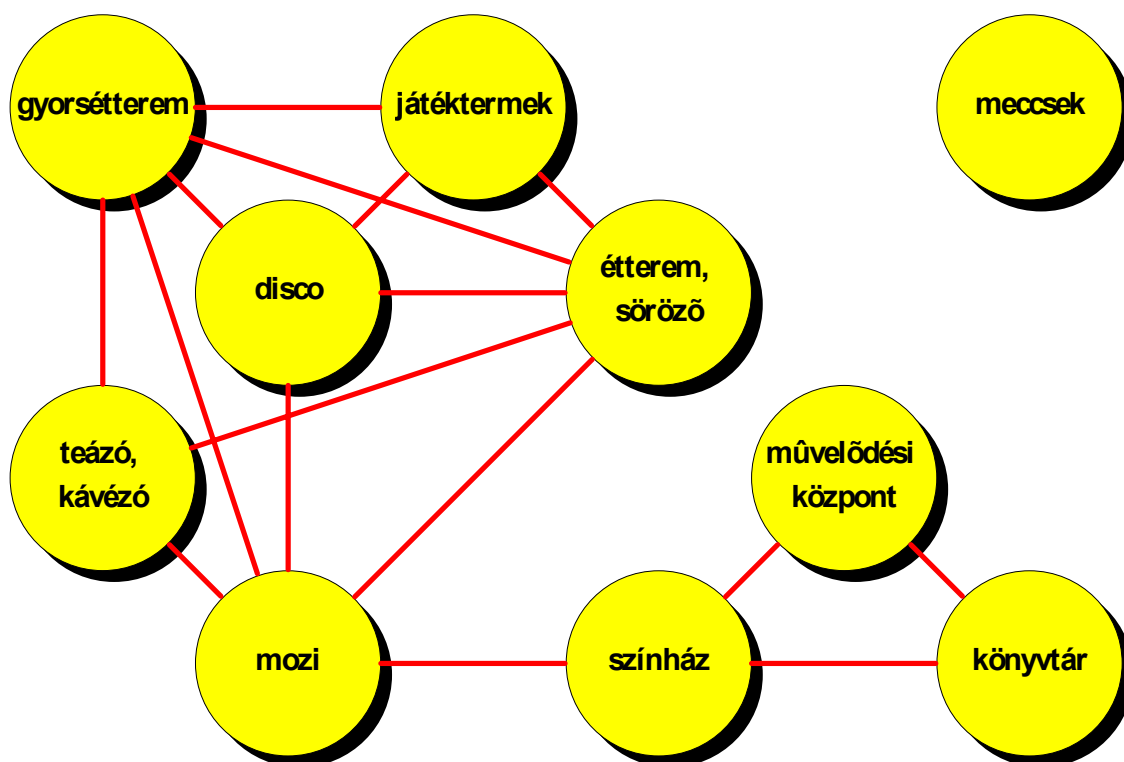
Iskolatípus szerint is jelentősen eltér a szabadidő eltöltésének helyszíne. Az alábbi táblázatból kiolvasható, hogy a gimnazisták magasabb arányban töltik idejüket a könyvtárban de gyakrabban járnak moziba is. A disco és a játékteremek és a gyorséttermek említése aránya a szakmai középiskolába járó iskolások körében átlag feletti.

Az egyes intézményeket gyakran látogatók aránya az iskolatípus szerint

	gimnazisták	szakközép-iskolások	szakiskolások	főiskolások
mozi	34	27	26	19
éttermek, sörözők, pizzériák	30	31	36	29
könyvtár	26	17	5	18
meccsek	23	22	23	6
disco	18	30	43	27
teázók, kávézók	12	17	11	14
gyorséttermek	10	16	16	9
művelődési központ	7	5	2	1
színház	4	2	2	2
játéktermek	2	12	17	2

említési százalék

A szabadidő eltöltésének helyszínei nem függetlenek egymástól. A diákok által preferált helyszínek, intézmények korreláció hálózata az alábbi rajzolatot mutatja. (Csak az $r > 0.2$ pozitív korrelációkat, kölcsönös együtt járásokat tüntettük fel.)

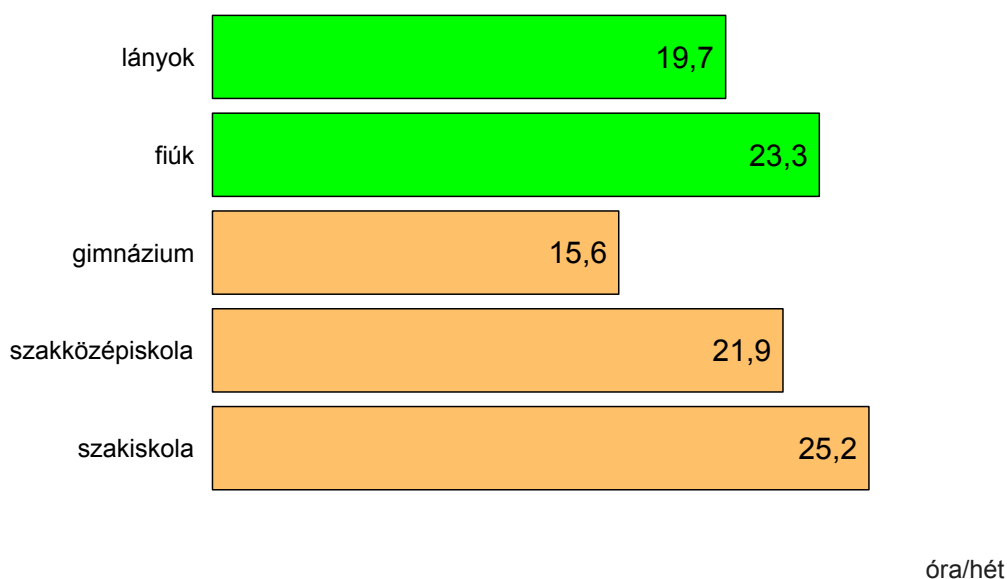
Jól látszik az ábrán három csoport elkülönülése. Az első körbe alapvetően a modern szabadidő eltöltési helyszínei tartoznak, szorosan korrelál egymással a gyorsétterem, a játékterem, a disco és az étterem, söröző iteme. Különálló egységként szorosan semmihez sem kapcsolódva található a meccsek említése. A harmadik szabadidős kör a klasszikus

művelődés elemeit tartalmazza (színház, könyvtár, művelődési központ). Ez utóbbi kör a mozin keresztül kapcsolódik a modernebb szabadidős helyszínekhez.

6. MÉDIAFOGYASZTÁS

Utaltunk már rá, hogy a fiatalok szabadidős tevékenysége az utóbbi évtizedben a passzív időtöltések felé tolódott el. A tévé, a videó, a számítógép és az utóbbi években az internet az egyik legkönnyebben elérhető, legkényelmesebb szabadidős tevékenység, s a diákok az egyik legnagyobb elektronikus médiafogyasztók. A dunaújvárosi középiskolás tanulók egy átlagos hétköznap 155 percet töltenek a tévé előtt, ez hétfőtől péntekig 13 órát jelent. Egy átlagos hétvégi napon 272 percet, több mint négy órát töltenek a képernyő előtt. Ha mindent összeadunk egy átlagos tanuló egy héten 21,9 órát, azaz a hét 168 órájának 13 százalékát tölti tévénézéssel.

Tévénézésre fordított átlagos idő hetente

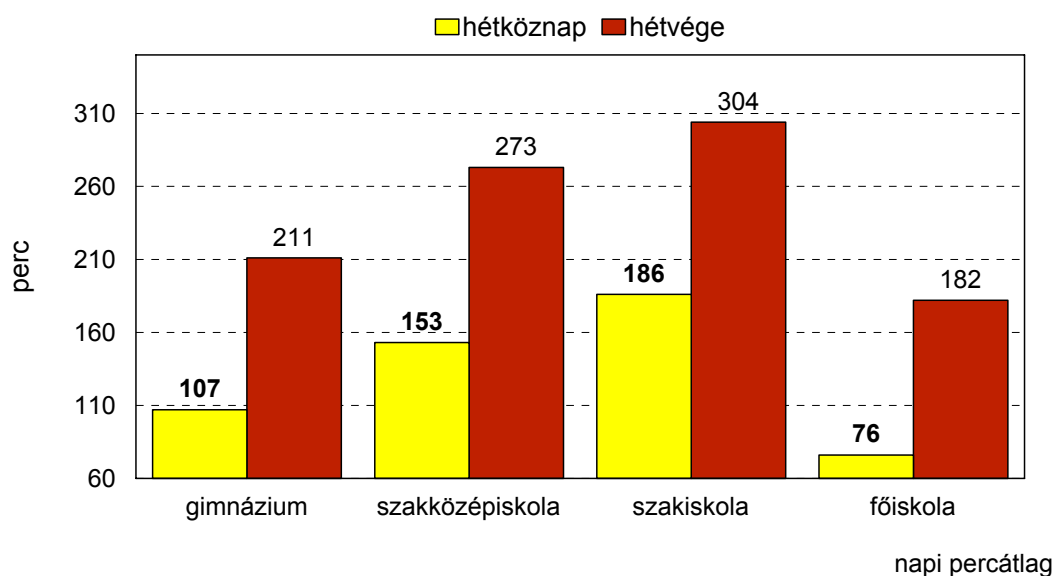

A tévénézési szokásokat befolyásolják az egyes társadalmi/demográfiai jellemzők. A fiúk, a közepes tanulók, a szakiskolások és a csonka családban élők az átlagnál is többet tévéznek, míg a diplomás szülők gyermekei (18 óra), a jeles tanulók (16) és a lányok (20) valamivel kevesebbet. A legvédettebbek a média hatásaitól a kollégiumban lakó tanulók, ahol egy átlagos hétköznap “csupán” 93 percet tévéznek, míg a Dunaújvárosban helyben lakó tanulók 172 percet. Azt azonban hozzá kell tenni, hogy hétvégi napokon már a kollégisták is több mint 250 percet ülnek a tévé előtt.

Érdeemes részletesen is megnézni, hogyan alakul a tévé előtt eltöltött idő a tanuló iskolatípusa szerint. Látható hogy a hétvégi tévénézés mindenhol magasabb mint a hétköznapi

(logikus, hiszen hétvégén több a tanulók szabadideje). Ugyanakkor az is kiolvasható a diagramból, hogy, mind a hétköznapi tévénézési átlag, mind pedig a hétvégi napi percátlag a szakiskolásoknál a legmagasabb és a főiskolásoknál a legalacsonyabb.

A napi tévénézés az iskola dimenziójában

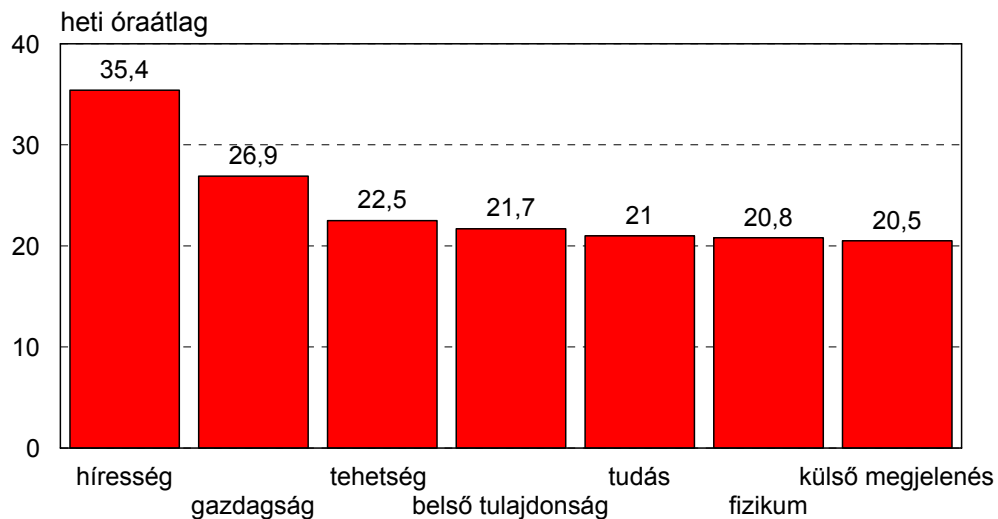

Ha az átlagos napi tévénézési időt a választott személyes példaképük legfontosabb tulajdonságának dimenziójában nézzük, kimutathatóvá válik a médiafogyasztás és a személyiség közötti kapcsolat. Azok tévéznek a legtöbbet, akiknek a tehetség adottsága, a fizikum és a híresség a legfőbb motiváció a példakép kiválasztásában, átlagosan napi 3.8 órát. Akik a tehetségre és a belső tulajdonságokra helyezik a hangsúlyt, már kevesebbet tévéznek (2.7-2.3 óra/nap), míg a legkevesebbet azok, akik a példaképüket az észbeli képességük alapján választották (naponta 1.7 óra).

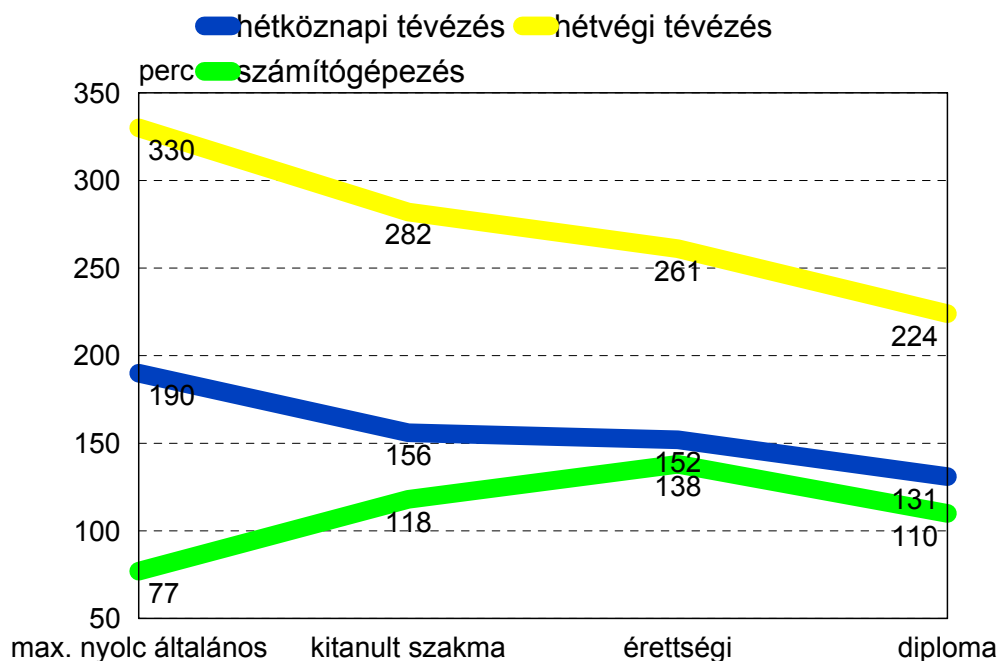
A tévéképernyők mellett a számítógép is egyre inkább meghatározó elemmé válik a fiatalok szabadidő-eltöltési szokásaiban és információszerzési stratégiájukban. A kérdőívben megkérdeztük, hogy az iskolán kívüli szabadidejükben a diákok naponta hány percet ülnek a számítógép előtt (nem számítva tehát az iskolai kötelező használatot). A vizsgált középiskolásoknak 41, a főiskolásoknak 23 százaléka nem tölt semennyi időt sem a számítógép képernyője előtt iskolán kívül, a többiek viszont napi 120 percet ülnek a gép előtt. Hozzá kell venni, hogy a középiskolás diákok közel felének otthonában van saját vagy testvérével közösen használt számítógép, ugyanakkor nem mindenki használja rendszeresen,

s van egy 13 százalékos réteg, akiknek ugyan otthon nincs gépe, de máshol talál (átlagban napi háromnegyed órányi) számítógépezési lehetőséget valahol. Akinek egyébként van saját számítógépe, az átlagosan napi 132 percet is eltölt mellette.

A tévénézés a példakép választást motiváló tulajdonság dimenziójában

A képernyők előtt töltött idő az apa végzettsége mentén

A számítógép egyelőre inkább fiús elfoglaltság, a fiúk másfélszer annyi időt töltenek vele mint a lányok. S jellemző, hogy a kollégisták és a szakközépiskolások is többet ülnek a gép előtt. Intenzívebb fogyasztás jellemzi a szakközépiskolásokat és az érettségizett családok gyermekeit. Ez utóbbi dimenzió meglehetősen nagy eltéréseket okoz a képernyő bármelyik típusának „fogyasztásában”, így ezt egy külön ábrán is bemutatjuk. Jól látható, hogy míg a tévénézési idő a szülő iskolai végzettségének emelkedésével fokozatosan csökken, addig a számítógépezéssel töltött idő napi percátlaga az érettségizett családok gyermekeinél éri el a maximumát, s a magasan kvalifikált családok gyermekeinél már igen jelentősen megközelíti a tévénézésre fordított időt, legalábbis hétköznapiakon.

Mindezek után nem meglepő tehát, hogy viszonylag alacsony (kb. 54 százalék) azok aránya, akik rendszeresen (legalább hetente) szórakozni járnak, s ha feltesszük a kérdést, hogy mit csinálnak szabadidejükben azok a gyerekek, akik nem sportolnak és/vagy nem járnak szórakozni sem, a válasz kézenfekvő, a képernyők előtt találhatók.

A tévé képernyő előtt töltött magas idő visszaköszönt annál a kérdésnél is, hogy a fiatalok a helyi médiumok közül melyiket fogyasztják leggyakrabban. A Városi TV műsorait a dunaújvárosi tanulók 14 százaléka gyakran, további 38 százaléka alkalmanként nézi.

A városi lapot a megkérdezett középiskolás tanulók 31 százaléka olvassa gyakran, 37 százaléka inkább csak alkalmanként. Ugyanakkor, ha ezt az adatot nem a teljes tanulói populációra vetítjük, hanem csak a Dunaújvárosban lakó diákokra, akkor magasabb ismertséget és olvasottságot mérhetünk, a helyben lakó diákok 39 százaléka rendszeresen, további 45 százaléka alkalmanként olvassa a lapot (2 százaléku nem ismeri). A megyei napilapot, a Fejér Megyei Hírlapot a megkérdezettek fele soha sem olvassa, egyharmaduk is csak alkalmanként teszi ezt.

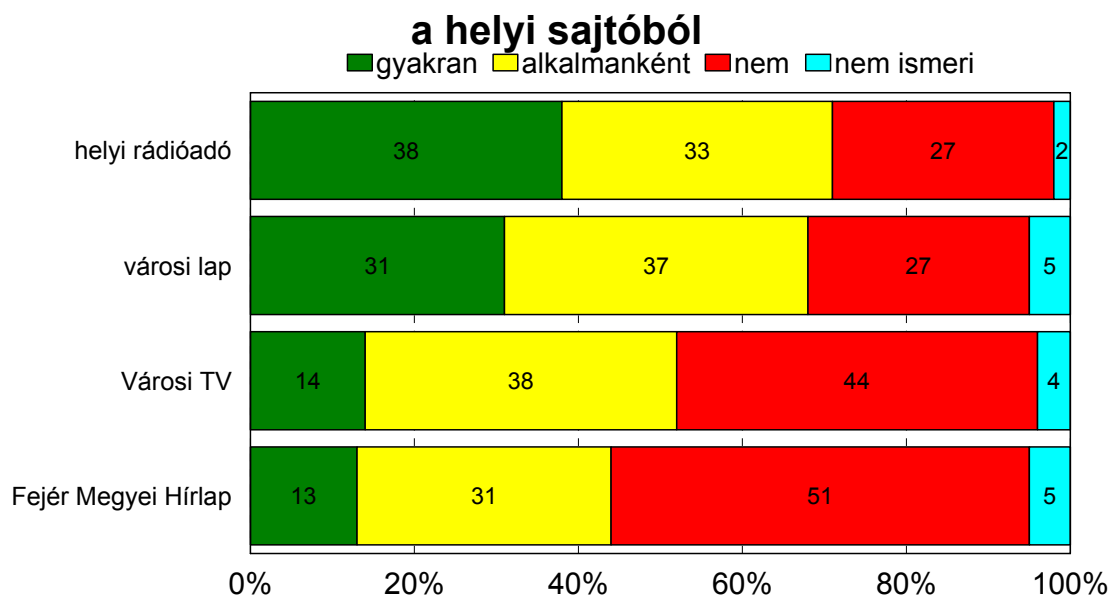
A legismertebb és egyben a legnépszerűbb helyi médium a fiatalok körében a helyi rádióadó, az El-Do Rádió, melyet a tanulók közel háromnegyede legalább alkalmanként hallgatja (38 százaléku kifejezetten gyakran).

Ha a főbb demográfiai változók mentén vizsgáljuk a kérdést, kiderült, hogy a válaszok függetlenek voltak a nemtől, ugyanakkor az megállapítható, hogy a helyi lap olvasottsága a szülő képzettségének emelkedésével párhuzamosan nő, míg a helyi rádió és tévé adó nézettsége és hallgatottsága a közepesen kvalifikált szülők gyermekei között a legmagasabb.

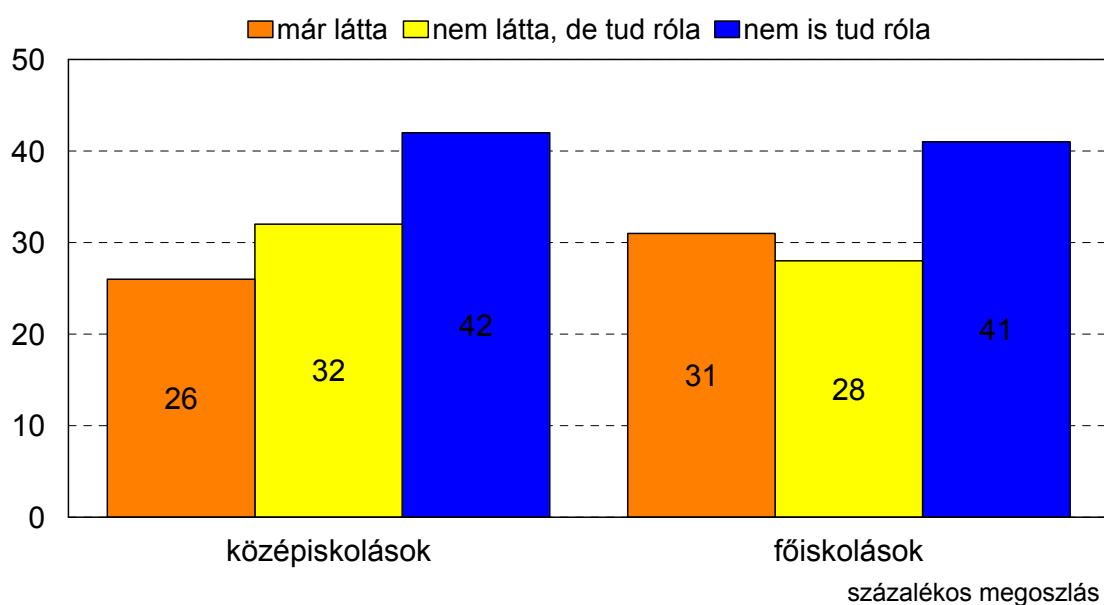
Iskolatípus szerint jellemző, hogy a főiskolások (akik túlnyomó többsége nem helyi lakos) fogyasztják a legkisebb arányban a helyi médiát, még a rádiót is csak 24 százaléku hallgatja gyakran, szemben a középiskolások 38 százalékos gyakori válaszával. A városi lapot

egyébként a gimnazisták forgatják a leggyakrabban (78 százalékuk legalább alkalmanként a kezébe veszi), a megyei napilap olvasottsága és a városi TV nézettsége a szakmunkástanulók körében kiemelkedő, a helyi rádiót pedig a szakközépiskolások hallgatják legmagasabb arányban.

A dunaújvárosi középiskolások tájékozódási szokásai

A városi honlap látogatottsága

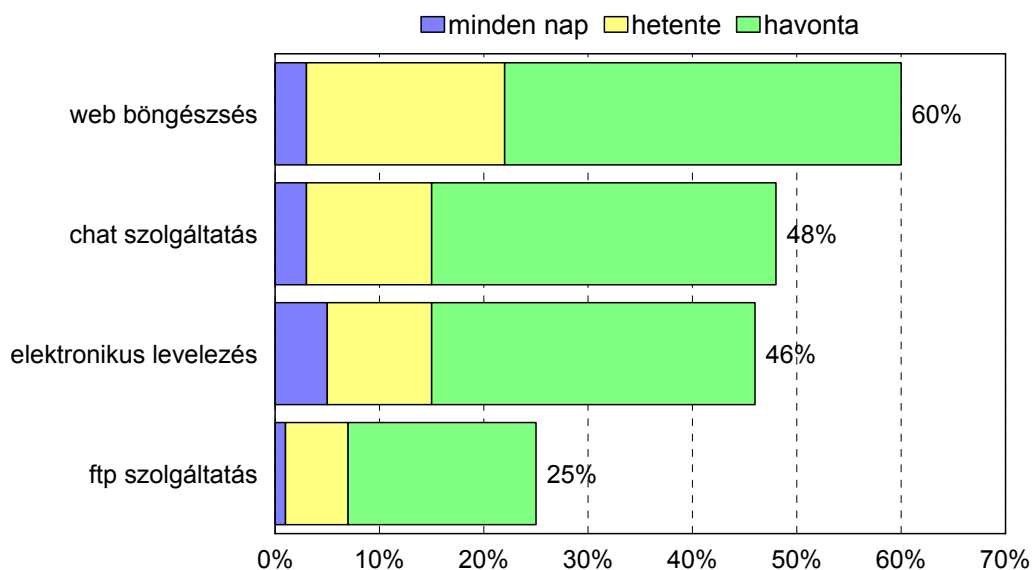

Az információs források közül a város saját internet oldalára külön is rákérdeztünk. A honlap létezéséről a fiatalok 58-59 százaléka tud, már hallott róla. Ennek ellenére a középiskolásoknak csak egynegyede (26 százalék), a főiskolásoknak csak egyharmada (31

százaléka) látogatta meg weblapot böngészés közben. Az alacsony olvasottsági arány jelentősen nő, ha csak azokat nézzük meg, akik fizikailag is olvashatják az oldalakat, mert interneteznek. Azoknak a dunaújvárosi diákoknak, akik hetente böngésznek a hálózaton 41 százalékuk, azoknak akik naponta “szörföznek a neten” 68 százalékuk látta már a város saját honlapját.

A médiafogyasztási szokások vizsgálatakor kiemelt figyelmet szenteltünk az internetnek, az internet adat lehetőségek használatának. Egyenlőre nem jellemző, hogy az internet a tanulók napi használati eszköze lenne, mindössze 6 százalékuk internetezik napi rendszerességgel. A főiskolásoknál ez az arány magasabb, egyötödük internetezik naponta. A középiskolások körében böngészni hetente 19, ennél ritkábban 38 százalékuk böngészik a weben, e-mailt 5 százalékuk naponta, 10 százalékuk hetente, 31 százalékuk pedig ennél ritkábban ír, vagy fogad. Az ftp szolgáltatásokat sokkal ritkábban használják a diákok, mindössze 25 százalékuk veszi igénybe, elsősorban havi rendszerességgel.

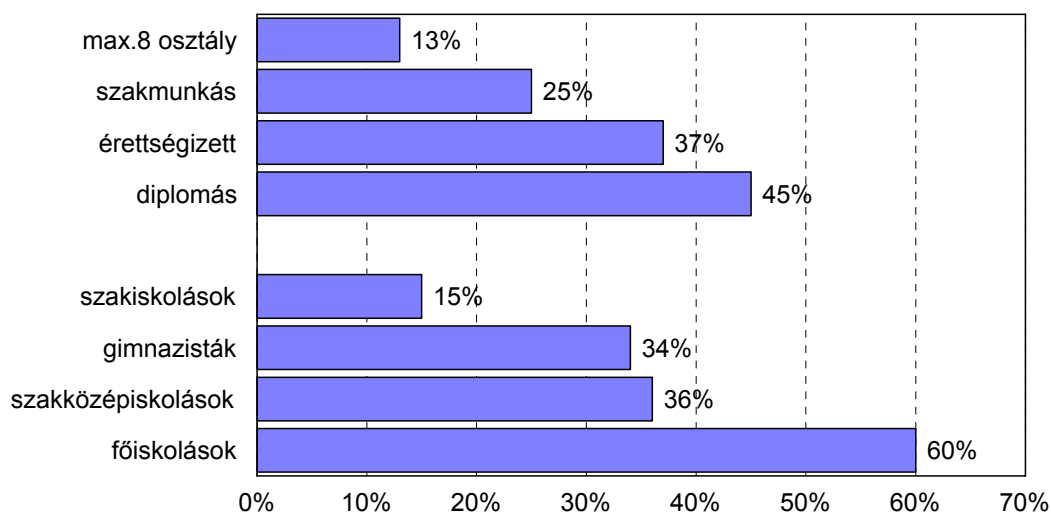
Internet használat gyakorisága a középiskolásoknál

Mindent összevetve rendszeres internet használónak³ a középiskolások 30, a főiskolások 60 százaléka minősíthető. A rendszeres internet használók fele a helyi lakosok közül kerül ki, kétharmaduk szakközépiskolás.

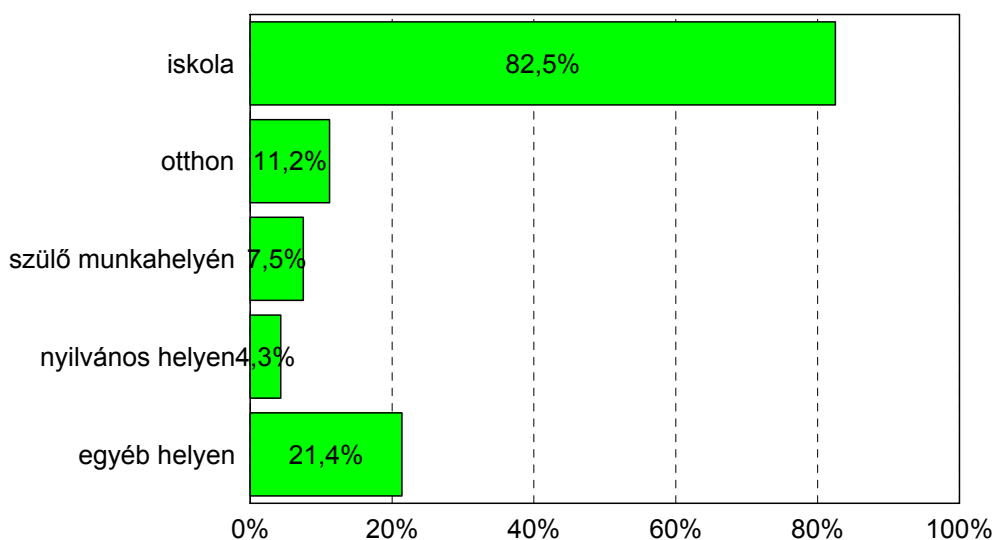
³Azt minősítettük rendszeres internet használónak, aki legalább heti rendszerességgel használja az internet valamely szolgáltatását.

A rendszeres internet használók aránya az egyes csoportokban

Az internetet használó diákok közül a legtöbben - érthetően - az iskolában csatlakoznak rá hálózatra, netezők 60 százaléka csak az iskolában jut hozzá, azok, akik otthonról is rájelentkezhetnek a hálózatra az összes internet használó 11 százalékát jelentik.

Az internetet használó tanulók világhálóra való csatlakozásának helye

**Szerinted ki mire használja az internetet elsősorban?
(a középiskolások szerint)**

	elsősorban szórakozásra	elsősorban tanulásra	elsősorban munkára
középiskolások	81	18	1
főiskolások	12	82	6
aki már főállásban dolgozik	8	5	87

százalékos megoszlás

A kutatás során arról is megkérdeztük a tanulókat, hogy szerintük kik mire használják elsősorban az internet adta lehetőségeket. A középiskolás tanulók egyöntetű véleménye szerint a középiskolások elsősorban szórakozásra, a főiskolások, egyetemisták inkább tanulásra, míg a főállásban dolgozó felnőttek mindenképp munkára használják a hálózatot. Ennek megfelelően, amikor azt kértük, mondják meg, hogy ők maguk mire használják, a tanulók túlnyomó többség (92 százalék) a szórakozást jelölte meg. A rendszeresen internetező középiskolásoknak 95 százaléka mondta ezt.

**Szerinted ki mire használja az internetet elsősorban?
(a főiskolások szerint)**

	elsősorban szórakozásra	elsősorban tanulásra	elsősorban munkára
középiskolások	94	6	0
főiskolások	53	43	4
aki már főállásban dolgozik	15	5	80

százalékos megoszlás

A kérdést a főiskolásoknak is feltettük. Az ő véleményük egy kicsit árnyaltabb, megosztottabbak abban, hogy a főállásban dolgozók és a főiskolások mire használják az internetet, többen mondták, hogy inkább szórakozásra használják. A főiskolások több mint fele (56 százaléka) saját bevallása szerint elsősorban szórakozásra használja, s csak másodsorban tanulási célokra.

Mindent összevetve a megkérdezett fiatalok fele úgy véli, hogy az internet még mindig nagyon drága szolgáltatás, s mindössze 24 százalékuk véli, hogy már mindenkinek megfizethető, akit érdekel.

7. IFJÚSÁGI KÖZÉLET

Az ifjúsági közélettel, közéleti aktivitással kapcsolatos kérdésblokkban az iskola belső jogszabályaival kapcsolatban is tettünk fel kérdéseket. A legfontosabb szabályzó dokumentum, a házirend ismertsége nem kimagasló, a tanulók 17 százaléka gondolja úgy, hogy teljesen ismeri, további 53 százalékuk csak “inkább igen” választ adott. Jellemző, hogy a házirendet egy kicsit jobban ismerik a lányok, ugyanakkor a szülő iskolai végzettségétől és a diák tanulmányi eredményétől mindez független.

Az iskolai házirend betartásával kapcsolatban érdekes kettősség figyelhető meg, a diákok saját véleménye szerint ők maguk bizonytalanok abban, hogy betartják-e a házirendet (73 százalékban válaszoltak nemmel), ennek indexe csak 36 pont százfokú skálán. Ugyanakkor pozitívan nyilatkoztak a házirend betartásával kapcsolatban a tanárokról, akik a rájuk vonatkozó részeket inkább betartják (56 pont).

	teljesen (%)	inkább igen (%)	inkább nem (%)	egyáltalán nem (%)	pontszám százszáz skálán
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy zavarják a tanóra menetét?	30	47	19	4	68
Mennyire ismered az iskolai házirendet?	17	53	25	5	61
Mennyire tartják be a házirendet a tanárok	14	51	25	10	56
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy igazolatlanul hiányoznak?	15	40	37	8	54
Mennyire jellemző, hogy túltartják az órákat?	16	31	36	17	49
Jellemző, hogy a diákot megalázó helyzetbe hozzák?	11	28	38	23	43
Mennyire tartják be a házirendet a diákok?	2	25	55	18	36
Jellemző, hogy a tanár elolvassa a diák levelét?	5	14	36	45	26

A házirend mellett rákérdeztünk két tipikus iskolai fegyelmi problémára is, az igazolatlan hiányzásra és a tanórák menetének zavarására (pl. beszélgetéssel, levelezéssel). Bár eltérő mértékben, de mindkét magatartási gond inkább jellemző a dunaújvárosi középiskolák tanulóira. Levelezéssel, beszélgetéssel a megkérdezettek 77 százaléka szerint osztálytársaik zavarják a tanítás menetét, az igazolatlan hiányzással kapcsolatos kérdésre viszont már “csak” 55 százalékuk adott igen választ. Az igazolatlan hiányzás indexértéke is

az ötven pontos határ felett van városi szinten (54 pont a százfokú skálán), ebben inkább a szakiskolások és a gyengébb tanulmányi átlaggal rendelkező tanulók „jeleskednek”, utóbbiaknál az index értéke már 63 pont.

Az iskola fegyelmi életére vonatkoznak a diákok sérelmei is. A diákjogok deklarálása óta egyre kevesebb helyen fordul elő, hogy a pedagógusok megsértik a tanulók jogait. Mi három tipikus diáksérelmet soroltunk fel (óratúltartás, megalázó helyzet, levéltitok megsértése) és megkérdeztük, hogy mennyire jellemzőek ezek az iskolára. Mint a fenti táblázatból is látszik, ezek a sérelmek bár általában nem jellemzőek a vizsgált iskolákra, az óratúltartás alkalmankénti előfordulásukról a tanulók fele, a másik két jogsérelm előfordulásáról egyharmada számolt be. Az egyes diákjogi problémák, kérdések súlyosságát előfordulásuk gyakorisága szerint - a tanulói vélemények alapján - érdemes megnézni a különböző iskolatípusokban.

Az egyes diákjogi problémák súlyossága a középiskolákban

	<i>gimnázium</i>	<i>szakközépiskola</i>	<i>szakiskola</i>
iskolai házirend ismertsége	54	61	64
házirend betartása a diákok részéről	38	37	34
házirend betartása a tanárok részéről	53	54	60
igazolatlanul hiányozás	43	53	63
diákok zavarják a tanóra menetét	73	66	68
levéltitok megsértése	35	25	25
diák megalázása	44	46	38
tanórák túltartása	57	53	34

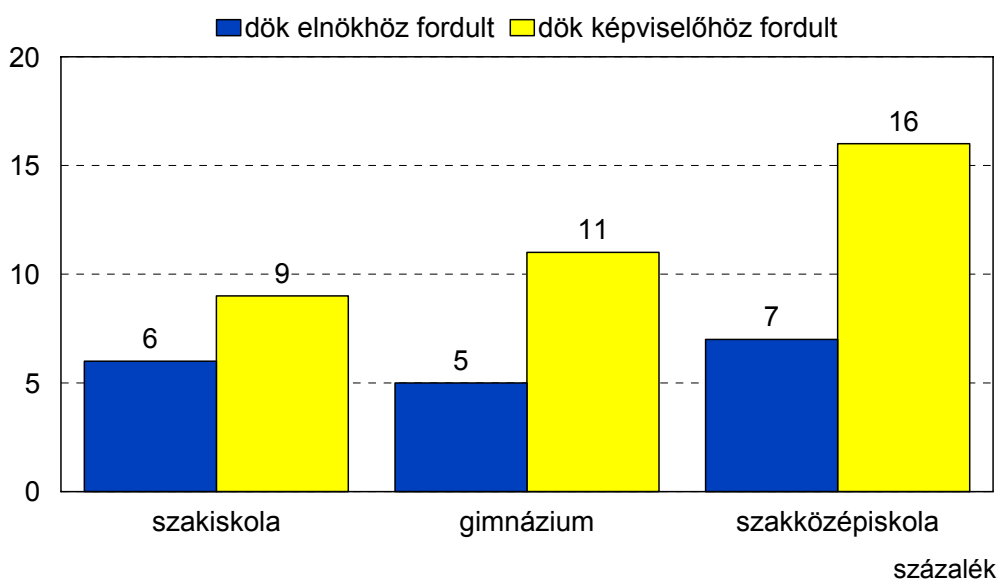
pontszám százfokú skálán

A tanulók érdekeik védelmére, képviseltük ellátásra jogosultak önkormányzó testületet létrehozni. A diákképviselőket az osztályközösségek választás útján delegálják az iskolai diákönkormányzatba, melynek működési kereteit, anyagi és technikai feltételeit törvény garantálja. Az iskolai diákönkormányzatok - az egyesülési jog és a közoktatási törvény passzusai alapján - jogosultak szövetségre, közös szervezetbe tömörülni is.

Az iskolai diákönkormányzat elnökét, vezetőjét a dunaújvárosi középiskolás tanulók közel kétharmada, 60 százaléka ismeri, de túlnyomó többségük még soha nem kereste meg jogsérelmével. Olyan fiatal, aki fordult már hozzá valamilyen problémával csak elvétve talál, mindössze a tanulók 6 százaléka kereste meg az iskolai diákönkormányzat vezetőjét.

Erre csak részben szolgál magyarázatul, hogy a diákönkormányzat képviseleti rendszerében a hierarchia legalsó fokán az osztályképviselők állnak, ők vannak napi kapcsolatban a diákokkal, ezért a tanulóknak problémáikkal, javaslataikkal első körben hozzájuk kellene fordulniuk. Ha megnézzük a tanulók ilyen irányú szándékait városi szinten már valamivel magasabb arányt találunk, a fiatalok 13 százaléka mondta, hogy felkereste már valamilyen problémával a diák-önkormányzati képviselőjét, azaz osztályonként átlagosan 3 fő. Ez az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy a szakközépiskolások aktívabban használják az érdekvérvényesítés e csatornáját.

A diákönkormányzati csatorna használata az iskolatípusok dimenziójában

A diákönkormányzat elnökéhez fordulás és az osztályképviselőhöz felkeresése nem független egymástól, a korrelációs együttható mértéke $r=0.25$. Ez azt jelenti, hogy aki felkeresi a diákönkormányzat elnökét, az nem zárkózik el az alacsonyabb szintű fórum használatától sem. Számszerűsítve a tanulók 3 százaléka fordult már mindkét helyre, további 7 százalék csak az osztályképviselőt kereste fel, s teljesen passzívnak egyelőre 80 százalékuk mutatkozik e téren.

A főiskolások valamivel aktívabban használják a hallgatói érdekképviseleti fórumot, 20-25 százalékuk már legalább egyszer felkereste a HÖK képviselőjét, vagy valamelyik HÖK tagot.

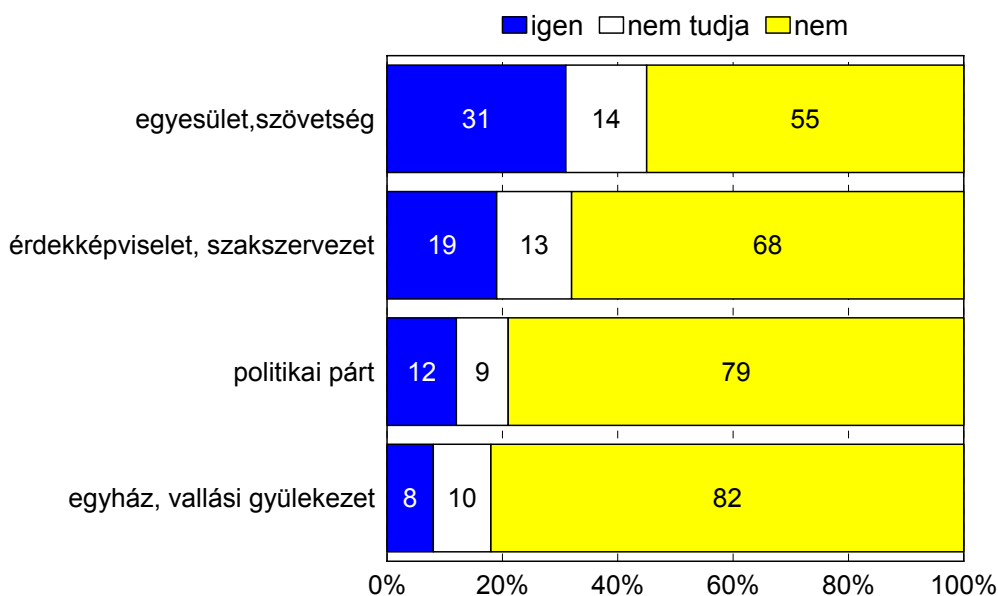
A fiatalok közéleti szerepvállalását is tanulmányoztuk, arról faggattuk őket, hogy tagjai-e valamilyen civil szervezetnek, egyesületnek. A megkérdezett középiskolások 17 százaléka tagja valamilyen egyesületnek, ami összevetve az országos adatokkal átlag felettinek tekinthető. E tekintetben meghatározónak tűnik a lakóhely, a nem és az iskolatípus. Míg a szakközépiskolás tanulók 15 százaléka tag valahol, addig a gimnazistáknak 25 százaléka válaszolt igennel. Lakóhely szerint a dunaújvárosiak az aktívabbak, míg a bejárós tanulók a legkevésbé azok e tekintetben. Nemek szerint a fiúk között kétszer annyi a tagságot vállalók aránya, mint a lányoknál.

Legtöbbször valamilyen sportegyesületnek a tagjai (55 fő említette) a „leggyakrabban” az Dunaferri SE-t említették (27 említés), de 10 említésnél többet kapott a hallgatói- és diákönkormányzat is. A többi szervezet említése (pl. színjátszók, horgászegyesület, egyéb szabadidős körök, kortárssegítők, ebtenyésztők, Vöröskereszt, néptánc csoport) nem érte el az ötöt sem.

Nemcsak jelenbeli tagsági viszonyaikról gyűjtöttünk információkat, hanem azt is megkérdeztük, hogy a jövőben részt vennének-e esetleg valamilyen társadalmi szervezet munkájában. Legkevesebben valamely egyháznak, vallási gyülekezetnek vagy politikai pártnak lennének tagjai, mindössze a fiatalok egytizede (további 9-10 százalék bizonytalan volt). Más kutatásokhoz hasonlóan legtöbbször a leglazább szerveződési típusokat, a sport vagy hobbiszervezeteket választották, ezeknek a munkájában a fiatalok egyharmada részt vállalna, lenne tagja. Ez éles ellentétben áll a tényleges tagságot firtató kérdésre kapott eredményekkel, nagy távolság mérhető a hajlandóság és a tényleges részvétel között.

A főiskolások részvételi hajlandósága mind a négy szervezeti forma tekintetében magasabb, mint a középiskolásoké, egyesületnek 51 százalékuk, szakszervezetnek, érdekképviselőnek 28, politikai pártnak 18, egyháznak és vallási gyülekezetnek pedig 13 százalékuk lenne tagja.

Melyik társadalmi szervezet munkájában vennél részt?

Az egyes szervezetekben természetesen eltérő mértékben vennének részt a fiatalok egyes csoportjai. A legnépszerűbb szervezetek közül az egyesületek inkább a fiúk és a gimnazisták számára vonzóak (köztük a sportegyesületekkel). A szakszervezetben, érdekképviselőben való aktív részvétel jellemzőbb a jobb tanulóakra (körülbelül 23 százalék volt az igennel válaszolók aránya), a szakközépiskolásokra és a lányokra. A pártkarrier elsősorban a naponta bejárósok, a szakiskolások és az alacsonyán képzett apák gyermekei számára volt vonzó (utóbbiak 15 százaléka venne részt pártpolitikai szervezetben).

A közéleti szerepvállalást nemcsak az egyes szervezetekben, hanem az egyes mozgalmakban való részvételi hajlandóság is befolyásolja, ez segít megmutatni, hogy milyen világgéppel rendelkeznek a diákok. A fiataloknak felsoroltunk tíz különböző mozgalmat és megkértük őket, mondják meg, részt vennének-e valamelyikben. Mint az alábbi táblázatban látható, a legtöbb jelentkezőre a dunaújvárosi középiskolákból a világbéke iránti mozgalom és az AIDS elleni küzdelem számíthat, míg a melegek jogaiért való küzdelem egyáltalán nem népszerű errefelé sem. A legtöbb bizonytalan a diákjogi, szegénység elleni és a sorkatonaság elleni mozgalomhoz való csatlakozásban volt (utóbbinál a fiúk körében közel háromszorosa volt a csatlakozási hajlandóság, mint a lányoknál, de még így sem érte el az 50 százalékot). A lányok egyébként nyitottabbak az összes többi mozgalom iránt.

Az alábbiak közül melyik mozgalom munkájában vennél részt?

(középiskolások véleménye)

	igen	nem	nem tudom
mozgalom a világbékéért	60	27	13
AIDS elleni küzdelem	58	28	14
környezetvédelmi mozgalom	56	31	13
szegénység elleni mozgalom	55	29	16
mozgalom az állatkísérletek betiltására	55	32	13
diákjogi mozgalom	42	42	16
férfi és női egyenjogúság mozgalma	37	49	14
mozgalom a kötelező sorkatonai szolgálat ellen	34	50	16
idegengyűlölet elleni mozgalom	36	50	14
mozgalom a homoszexuálisok jogaiért	7	79	14

százalékos megoszlások

Ha a felsorolt 10 itemet faktoranalízis segítségével elemzzük, akkor kiderül, hogy a különböző mozgalmakkal kapcsolatos attitűdök, részvételi hajlandóság mögött kétféle faktor húzódik meg.

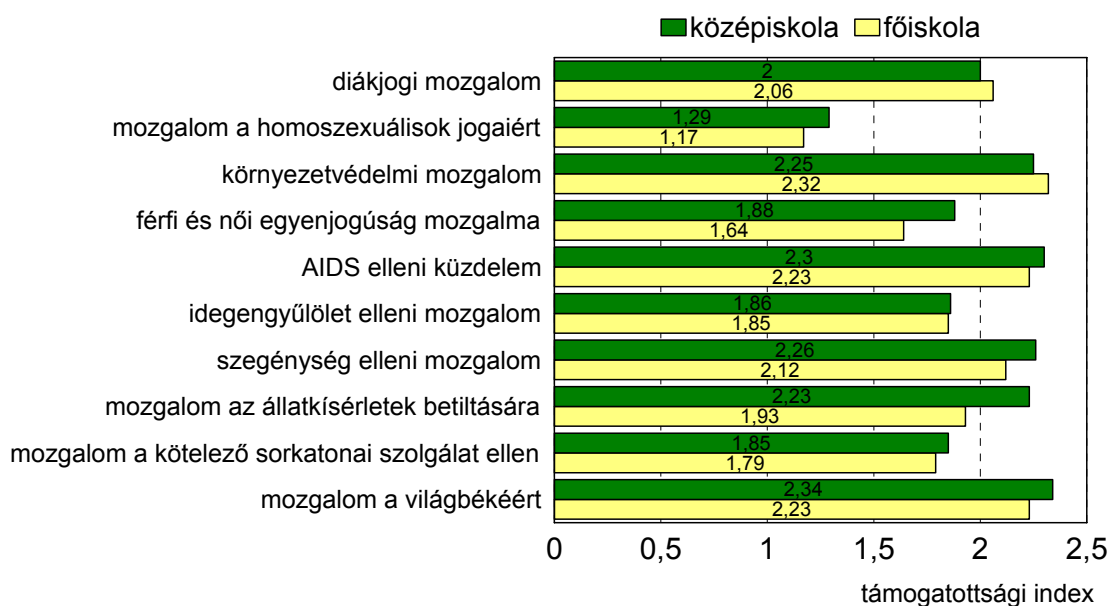
Az első csoport a globális problémákkal kapcsolatos mozgalmakat tartalmazza, így ide tartozik a világbéke, az AIDS elleni küzdelem, a környezetvédelmi mozgalom, az állatkísérletek betiltására irányuló akció és a szegénység elleni mozgalom is. A másik faktor a polgárjogok nevet viseli, s a meghatározó súlyú iteme a mozgalom a homoszexuálisok jogaiért és a férfi és női egyenjogúságért tevékenykedő mozgalom. Fontos megemlíteni, hogy az idegengyűlölet elleni mozgalom mindkét faktor kialakításában részt vesz.

1. faktor: „globális problémák”	faktor súly
mozgalom a világbékéért	0.71
környezetvédelmi mozgalom	0.69
szegénység elleni mozgalom	0.62
mozgalom az állatkísérletek betiltására	0.55
idegengyűlölet elleni mozgalom	0.42
AIDS elleni küzdelem	0.38
2. faktor: „polgárjogok”	faktor súly
férfi és női egyenjogúság mozgalma	0.64
mozgalom a homoszexuálisok jogaiért	0.61
mozgalom a kötelező sorkatonai szolgálat ellen	0.56
diákjogi mozgalom	0.50
idegengyűlölet elleni mozgalom	0.39

Érdeemes megnézni, hogy miben tér a főiskolások és a középiskolások véleménye az egyes mozgalmak támogatását tekintve. Az alábbi diagramból kiolvasható, hogy a

környezetvédelmi és a diákjogi mozgalmak támogatottsága magasabb a főiskolások körében, míg a többi item esetében a középiskolásoknál mérhető magasabb index érték. Különösen nagy az eltérés a nemi egyenjogúsági, szegénység elleni és az állatkísérletek betiltását szorgalmazó mozgalom esetében.

Az egyes mozgalmak támogatottsága

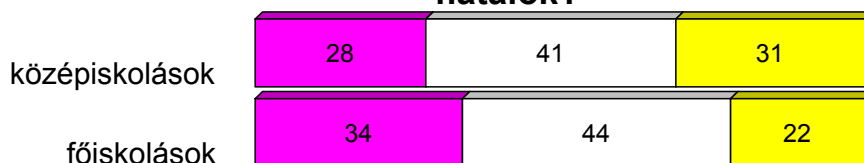

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a megkérdezett fiataloknak mi a véleménye, az önkormányzatnál mennyire ismerik, hogy mit szeretnének az itt élő fiatalok, és mennyire veszik figyelembe a döntéseknél a fiatalok igényeit.

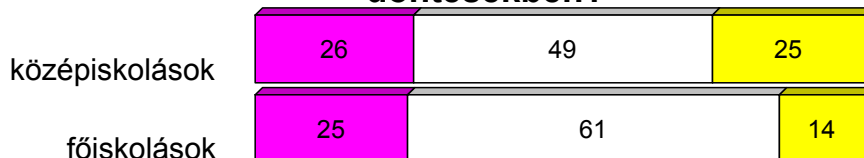
A tanulók véleménye alapján csak egy kicsit ismeri az önkormányzat azt, hogy mit szeretnének a városban élő fiatalok, s mindössze a középiskolások harmada, a főiskolások negyede vélte úgy, hogy nagyrészt ismerik a képviselők, önkormányzati szakemberek a fiatalok igényeit, szándékait. E kérdésben sem egységes a tanulók véleménye, a fiúk, az érettségit adó képzésben résztvevők, a helyben lakók és a diplomás szülők gyermekei ennél is kritikusabbak.

Az igények ismerete és azok figyelembe vétele

Mennyire ismerik az önkormányzatnál, hogy mit szeretnének a fiatalok?

És mennyire veszik figyelembe a fiatalok igényeit a döntésekben?

■ egyáltalán nem □ egy kicsit ■ nagyrészt

százalékos megoszlás

Mivel többségében vannak, akik szerint inkább nem ismerik a fiatalok szándékait az önkormányzatnál mint ismerik, nem meglepő, hogy arra a kérdésre, mely szerint mennyire veszik figyelembe a fiatalok igényeit a döntésekben a képviselők, szintén negatív ítélet született. Százfokú skálán az egyetértés mértéke csupán 30-33 pontos átlagot mutat, ami határozott kritikát jelent. A diákok 25-26 százaléka szerint egyáltalán nem veszik figyelembe a fiatalok igényeit a város vezetői, s azok aránya, akik inkább elégedettek mondhatók a középiskolások között csak 25, a főiskolásoknál pedig mindössze 14 százalék.

8. A FIATALOK DUNAÚJVÁROSHOZ VALÓ VISZONYA

A vizsgált korosztály viszonyát a településhez először azzal a kérdéssorral próbáltuk meghatározni, amelyben azt tudakoltuk tőlük, hogy mire büszkék és mit szégyellnek a városban.

A megkérdezettek 72 százaléka nevezett meg olyan dolgot, amire büszke, és ennél egy kicsit többen (82 százalék) szégyelltek valamit a településen. A tanulók 14 százaléka nem szégyell semmit sem, s 21 százalékuk mondta hogy semmire sem büszke, ami már önmagában is jelzés értékű. Összevetve a véleményeket kiderült, hogy a diákok 62 százaléka említett szégyellni valót és büszkeség tárgyát is, olyan diák aki nem talált semmit amire büszke lehetne, de van olyan, amit szégyell 16 százalékban volt a mintában, s közöny további 5 százalékuknál mérhető ebben a kérdésben. A kritikus vélemények arányának növekedése az életkor és a tanulmányi eredmény emelkedésével kimutatható.

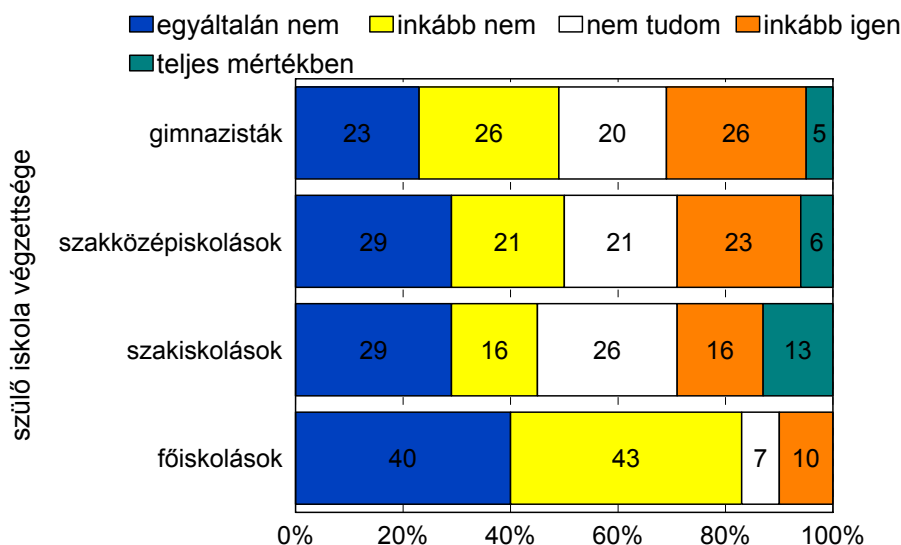
A két kérdés során keletkezett leggyakoribb válaszkategóriákat a következő táblázatban foglaltuk össze.

Amire büszkék		Amit szégyellnek	
	Említések száma		Említések száma
sportrendezvények, sportsikerek, Dunaferr SE	184	környezetszennyezés	125
Duna part	28	Vasmű	77
szórakozóhelyek, kocsmák	16	kosz, piszok, szemét	71
főiskola	13	hiányzó bevásárló központ	34
mozi	13	büdös, szmog	31
Vasmű	13	elmaradott	21
lányok	12	az itteni embereket	18
iskola	9	szórakozóhelyek	15
uszoda	8	unalmas város	14
fejlődés	7	panelházak	11
diákélet, diákprogramok	6	hajléktalanok	8
zöld területek	6	gyárak	6
diákhagyományok	5	önkormányzat működése	6
lovarda, stadion	4	csúnya a látképe	5
rendőrség munkája	3	cigányok	5
színház	3	vas szobrok	3
szobrok	3	nincs látványosság	3
SEMMIRE	152	SEMMIRE	101

A büszkeség tárgyai döntően a város sportéletére (sport sikerek, sportolási

lehetőségek) fókuszálnak, de a Duna partot és egyes szórakozási lehetőségeket, szórakozóhelyeket is több mint 15 fiatal említette. Ezzel szemben a helyi ipar okozta környezetszennyezést, magát a Vasműt és a város szemetes részeit szégyellik leginkább, de sokan panaszkodtak az elmaradottságra és a hiányzó bevásárló központra is.

Szeretnél a jövőben Dunaújvárosban lakni?

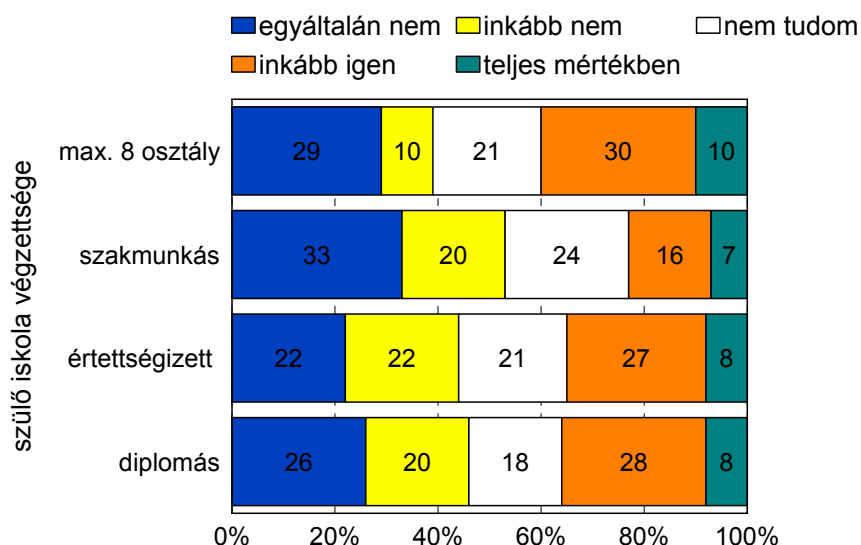

A jelenleg is itt tanuló fiatalok 30 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem zárkózik el, hogy ezen a településen éljen a jövőben is, míg azok aránya akik semmi képpen sem szeretnék itt lakni 48 százalék (a bizonytalanok aránya 22 százalék). Azok akik jelenleg is itt laknak egy kicsit magasabb arányban szeretnék a jövőben is itt lakni, 47 százalékuk válaszolt igennel, míg 31 százalékuk határozottan elzárkózott ez elől. Ezzel párhuzamosan a bejárós tanulókat sem nagyon sikerül a városnak megfogni, megtartani, csupán egytizedük tartja elképzelhetőnek, hogy a jövőben beköltözzön Dunaújvárosba.

Iskolatípus szerint is vannak különbségek, a gimnazisták egy kicsit nagyobb arányban szeretnék a jövőben (is) Dunaújvárosban lakni, míg a főiskolások túlnyomó többsége határozottan elutasítja ezt. Az is jellemző, hogy a fiatalabb tanulók (14-15 évesek) és a képzetlen családok gyerekei jobban ragaszkodnak a városhoz. Míg a maximum 8 osztályt végzett szülők gyerekeinek 40 százaléka tartja elképzelhetőnek, hogy marad a városban, addig az érettségizett családban élő tanulóknál ez az arány csak 35, a szakmunkás szülők gyerekeinél pedig mindössze 23 százalék. Emögött nyilván a munkaerő-piaci esélyek

latolgatása is meghúzódik.

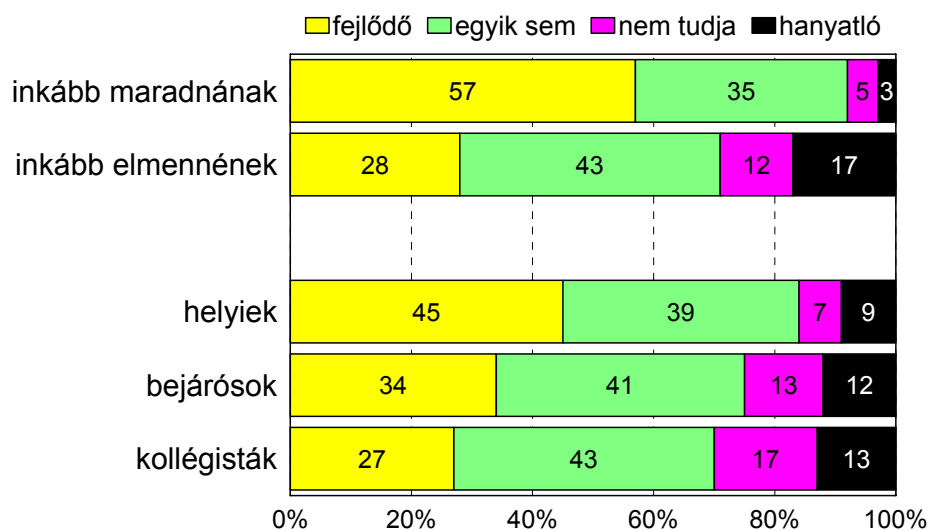
Szeretnél a jövőben Dunaújvárosban lakni?

A tanulók városhoz való viszonyát alapvetően meghatározza, hogy a megkérdezett fiataloknak 39 százaléka látja inkább fejlődőnek Dunaújvárost, s a hanyatlást érzékelők aránya 11 százalék. 40 százaléku sem fejlődőnek, sem hanyatlónak nem véli a várost, míg egytizedük nem tudta ezt eldönteni. Ha ezt a kérdést a lakóhely dimenziójában vizsgáljuk, akkor egy kicsit árnyaltabb képet láthatunk. A jelenleg Dunaújvárosban lakó diákok 45 százaléka látja fejlődőnek a várost, a bejárósoknak egyharmada nyilatkozott így, míg a kollégisták csak 27 százaléka érzékeli a pozitív változásokat.

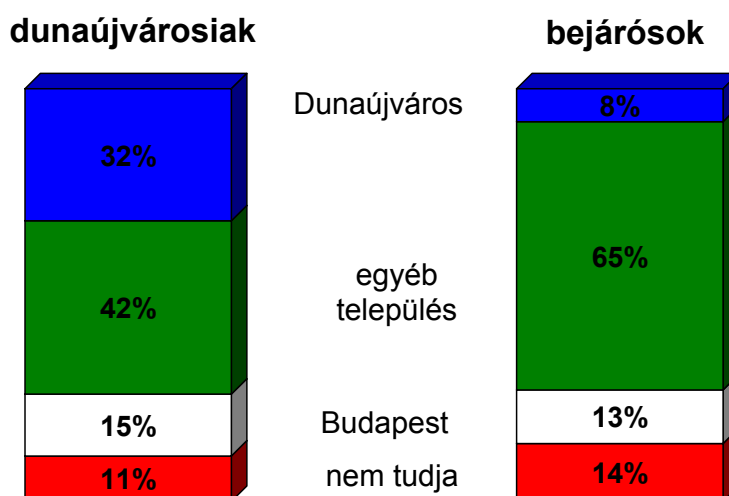
Azok, akik inkább itt maradnának (vagy beköltöznének a városba) értelemszerűen sokkal magasabb arányban (57 százalék) tartják a várost fejlődőnek, mint azok, akik elmennének a városból (vagy nem költöznének be). Iskolatípus szerint a főiskolások és a gimnazisták közül mondták a legtöbben, hogy Dunaújváros fejlődik (47-50 százalék) s a szakiskolások közül a legkevesebben (33 százalék).

Dunaújváros fejlődő vagy hanyatló település?

Megkérdeztük azt is, hogy ha lehetőségük lenne rá, hogy szabadon megválasszák, melyik magyar településen élnének felnőtt korukban a fiatalok, hogyan döntenének. Erről a fiatalok 88 százalékának határozott véleménye van. A középiskolás tanulók egyötöde említette Dunaújvárost, mint felnőttkori letelepedésre választott települést, túlnyomó többségük most is dunaújvárosi. A fővárost a fiatalok 14 százaléka választotta, s ez érzékelteti elszívó erejét. (A diplomás szülők gyerekeinek 22 százaléka menne el a fővárosba, s mindössze 17 százaléka választaná egyértelműen Dunaújvárost)

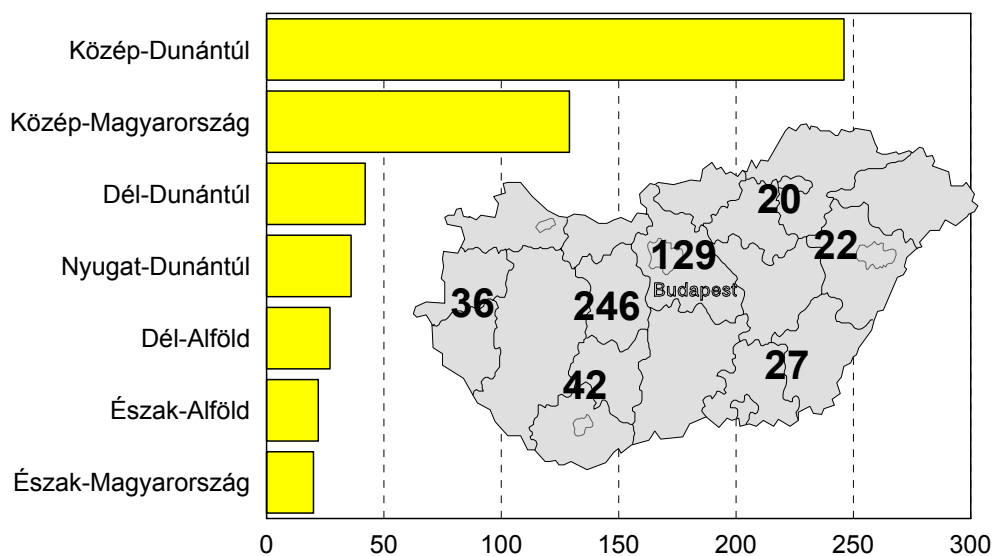
A választott települések megoszlása

A következő táblázat azokat a választott településeket mutatja, amelyeket legalább 2 tanuló említett. Itt jól megfigyelhető, hogy összességében milyen sokan említették Érdet és a különböző megyei jogú városokat.

	Említések száma		Említések száma
Dunaújváros	139	Adony	5
Budapest	117	Dunaföldvár	5
Székesfehérvár	28	Siófok	5
Pécs	18	Mezőfalva	4
Győr	16	Miskolc	4
Szeged	16	Kecskemét	3
Sopron	16	Szentendre	3
Rácalmás	10	Szombathely	3
Balaton part	11	Barcs	3
Eger	11	Nagykarácsony	3
Nagyvenyim	11	Veszprém	3
Debrecen	9	Soltvadkert	3

A választott települések régiónkénti említési száma

Ha a választott települések régiónkénti említési arányát nézzük a közép-dunántúli régió vezet 246 említéssel, s ezen belül a legtöbben maradnának Fejér megyében. Ezen kívül számottevő említési arány csak a fővárost is magába foglaló közép-magyarországi rész kapott. A többi régió említési száma sehol sem éri el az ötvenet sem. Az is látszik, hogy akik elhagynák a régiót leginkább a közép-magyarországi vagy a dél-dunántúli területet választanák.

9. AZ Y-GENERÁCIÓ JÖVŐKÉPE

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. A szabadpiaci szemléletmód megjelenése eltérő típusú válaszreakciókat “provokált”.

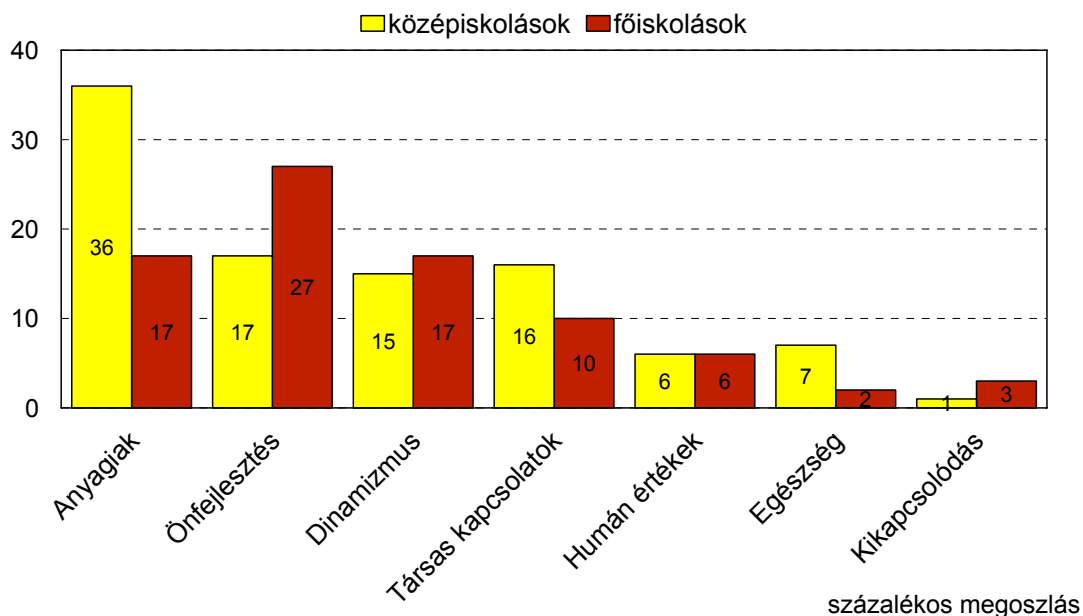
Azok, akik társadalmi és kapcsolati tőkájukat gazdaságira tudták váltani, könnyen idomultak az új helyzethez, sikeres életpályán mozognak, s gyermekeiknek sem okoz jelentősebb problémát az új világrend szocializációja. A pedagógusok és a fiatalokkal foglalkozó más humánszolgáltató szakemberek körében sokan vannak, akik hisznek a társadalmi igazságosságban és felháborodnak olyan társadalmi jelenségek láttán, melyek a piacgazdaságnak természetes velejárói, de értékrendjüknek nem felelnek meg. Gyakran panaszkodnak a fiatalok, diákok “eltorzult” értékrendjére, s igyekeznek a szerintük elvárható klasszikus értékek szerint nevelni a rájuk bízott tanulókat. Ugyanakkor a tanulók látják a sikertelen és boldogtalan szülői és tanári mintát, s az értékkonfliktusban egyre határozottabban utasítják el azt. Megpróbálnak alkalmazkodni az új világ új rendjéhez, hiszen a legfontosabb számukra, hogy az átalakult társadalmi és gazdasági berendezkedés játékszabályai szerint sikeresen próbáljanak helytállni az életben.

A kutatás során kíváncsiak voltunk arra is, hogy mit gondolnak a fiatalok a sikeres élet jellemző értékeiről. Az empirikus adatokat e témában nyitott kérdés segítségével gyűjtöttük. A kapott válaszok csoportjait fokozatosan, egyre szélesebb fogalom alá rendelve kategorizáltuk.

A sikeres élet jellemző értékei (a fő kategóriák és összetevőik)

1. Társas értékek	barátok, partner, család jó viszony az emberekkel
2. Anyagi, egzisztenciális értékek	munka, lakás, tárgyak birtoklása, pénz, anyagi háttér
3. Dinamizmus, aktivitás értékei	karrier, szakmai megbecsülés, célok, kreativitás, jövő, vállalkozás, szerencse
4. Belső, humán értékek	lelki kiegyensúlyozottság, hit, megbízhatóság, becsület, szociális érzékenység
5. Önfeljesztés értékei	önbizalom, művelődés, tudás, képzettség, tanulás
6. Kikapcsolódás értékei	örömök, szórakozás, bulis
7. Egészség	egészséges életmód, egészségmegőrzés, sport

A sikeres élet jellemző értékei

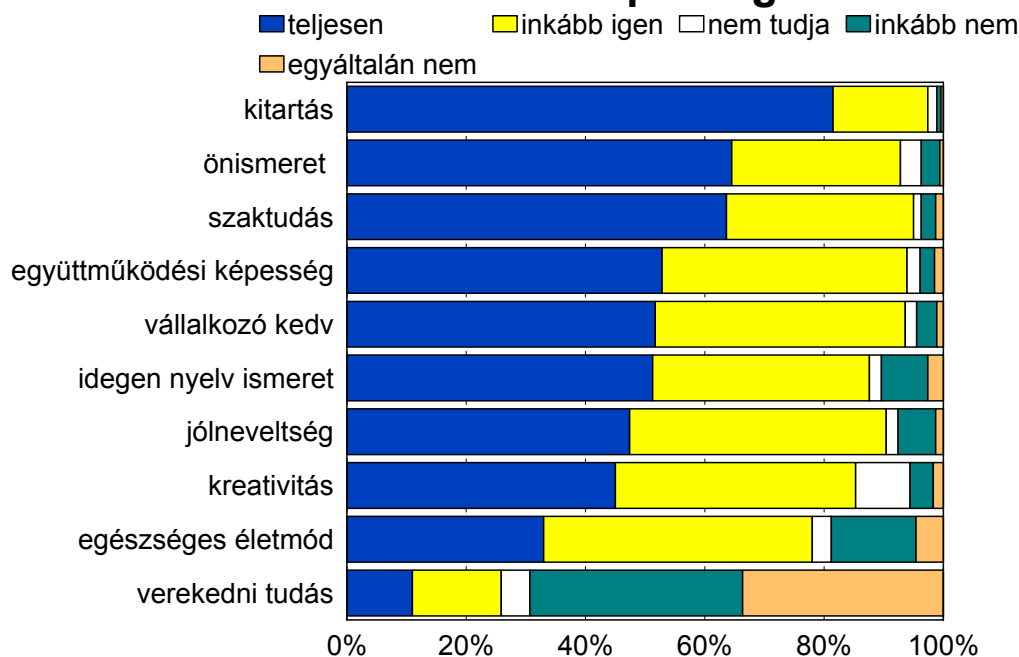
A diagramból jól látszik, hogy a sikeres élet legjellemzőbb értéke a középiskolások szerint az anyagiak, az egzisztenciális biztonság (a diákok fiatalok 36 százaléka ilyen válaszokat adott kérdésünkre). Ezt követi az önfelnevelés és dinamizmus értékei. Ezzel szemben a megkérdezett főiskolások az önfelnevelést sorolták az első helyre, s az anyagiakat és a dinamizmust csak ez utánra tették. Elgondolkodtató, hogy a belső, humán értékeket csak a válaszolók 6 százaléka említette.

Ha az egyes értékeket külön vizsgáljuk, megállapítható, hogy számos demográfiai jellemzővel kapcsolatban állnak. Az anyagi értékek szignifikánsan fontosabbak a szakmai középiskolák tanulóinak, az alacsony kvalifikált családból származóknak és a fiúknak. Míg a lányok 30 százaléka említette az anyagiakat, addig a fiúk közel fele, 42 százaléka vélte a sikeres élet legfontosabb jellemzőjének.

A társas értékek a magasabb tanulmányi eredményt elért lányoknak és a szakközépiskolásoknak fontosabb, mint az átlag. Az önfelnevelő értékek szignifikánsan fontosabbak a gimnazistáknak, a diplomás családban élőknek és a jeles tanulóknak. A dinamizmus a felfelé mobil tanulók és az érettségizett szülővel rendelkező tanulók preferenciájában van az átlagnál hangsúlyosabban jelen, mint a sikeres élet jellemzője.

De mi is kell az életben való sikeres érvényesüléshez? A kérdőívben megkértük a tanulókat, hogy az általunk felsorolt tíz jellemzőről mondják meg, melyek azok a képességek, amelyek szerintük a sikeres érvényesüléshez fontosak. Az életben való sikeres érvényesüléshez többféle képesség megléte szükséges.

Az életben való sikeres érvényesüléshez mennyire fontosak az alábbi képességek?

A vizsgálat során kiderült, hogy az általunk felsorolt képességek a válaszoló diákok szerint - a verekedni tudás kivételével - mind fontosak. A legfontosabb képesség a kitartás, a tanulók 82 százaléka nagyon fontosnak tartja meglétét, de szaktudás és az önismeret fontossága sem sokkal marad el tőle, közel kétharmaduk nagyon, további egyharmaduk inkább fontosnak tartja.

Százfokú skálára átszámolva a százalékos értékeket, a tíz képességből, készségből 6 kapott 80 pont feletti - igen magas - pontszámot (önismeret, szaktudás, együttműködési képesség, kreativitás, vállalkozó kedv, kitartás). Az egészséges életmód csak közepesen fontos, míg a verekedni tudás 34 pontos fontossági indexe elutasítást jelent.

Nemek tekintetében csak árnyalatnyi különbségek mérhetők, a lányok szerint egy kicsit fontosabb a kitartás, az együttműködési képesség, a nyelvismeret és a jólneveltség, míg a fiúk a verekedni tudásra adtak átlag feletti pontszámot. Az is megfigyelhető, hogy a szülő képzettségi szintjének növekedésével nő az önismeret, az idegen nyelvi ismeret, a kitartás és a kreativitás fontossága, ugyanakkor csökken a verekedni tudás, a jólneveltség és - ami meglepő - az egészséges életmód jelentősége. Mindez azt mutatja, hogy a sikeres érvényesüléshez szükséges képességekről való gondolkodás átöröklődik, újratermelődik a szocializáció során a különböző társadalmi rétegekben, s leképeződik az iskolatípusok mentén

is.

Az életben való sikeres érvényesüléshez mennyire fontosak a következő képességek?

	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola	főiskola
önismeret	88	89	84	87
szaktudás	85	87	87	87
együttműködési képesség	81	85	78	85
idegen nyelv ismeret	88	82	69	84
verekedni tudás	28	32	43	16
jólneveltség	77	81	79	76
kreativitás	84	82	74	88
egészséges életmód	66	68	76	59
vállalkozó kedv	81	84	80	82
kitartás	96	95	90	92

pontszám százfokú skálán

Az iskolatípusok szerint tekintve a válaszokat jellemző, hogy a gimnazistáknak egy kicsit fontosabb a kitartás, a szakközépiskolásoknak a jólneveltség és a kitartás, a szakiskolásoknak a verekedni tudás és az egészséges életmód. Az átlagtól jelentősen eltér negatív irányba a főiskolások válaszaiban az egészséges életmód fontossága, a szakiskolások válaszaiban pedig a kreativitás és a jólneveltség.

A tanulók iskolai tanulmányaik alatt folyamatosan tervezgetik jövőjüket, karrierjüket, konkrét és kevésbé konkrét lépéseket tesznek céljaik elérése érdekében. Az emberrel élete folyamán sok olyan dolog történik, ami megváltoztatja vagy jelentősen befolyásolja további életét. A fiataloknak felsoroltunk 10 eseményt, ami jelentősnek, egyesek fordulópontnak mondhatók az életükben. Arra kértük őket, mondják meg, vajon hány éves korukban fognak ezek az események bekövetkezni. Mint az alábbi táblázatban látható, ez kemény dió volt, hiszen még a leggyakrabban megválaszolt eseményeknél is 15-20 százalék körül volt a bizonytalanok aránya. A legnagyobb bizonytalanság a tanulás befejezésénél és ezzel összefüggésben a munkába állásnál volt, itt a diákok 43-45 százaléka nem tudott időpontot bejósolni, de a házasság és a gyermekvállalás esetében is 40 fölött volt a nem tudom válaszok aránya.

Azt is elmondhatták a fiatalok, ha úgy vélik, soha nem következik be az adott eseményt. A legtöbben (8 százalék) a házasság és gyermekvállalást (6 százalék) tartották be nem következő eseménynek. Ezzel szemben a párkapcsolat kialakítása, a szakmaválasztás és a munkába állás az, amelyről egyik fiatal sem mondana le.

Az emberrel élete folyamán sok olyan dolog történhet, ami megváltoztathatja az életét. Ezek közül most felsoroltunk néhányat. Te mit gondolsz, hány éves korodban fognak az alábbiak bekövetkezni? Ha már bekövetkezett, hány éves voltál akkor?

Események	legalacsonyabb életkor	legmagasabb életkor	átlag-életkor	soha	nem tudom
	év			százalék	
először együtt járni valakivel	9	25	14.0	0	16
először önállóan szórakozni menni	10	26	14.8	2	15
eldönteni, hogy milyen szakmád lesz	8	30	15.4	0	30
első szexuális tapasztalatokat szerezni	10	35	16.1	1	23
az első szakmai végzettséget megszerezni	17	42	19.6	1	24
elköltözni, függetlenül élni a szülőktől	15	30	21.7	2	37
befejezni tanulmányaidat	16	50	21.9	4	43
először rendes állásban dolgozni	17	33	22.3	0	45
megházasodni	17	35	24.4	8	42
gyermeket vállalni	18	40	25.7	6	41

Mint a táblázat adataiból kiolvasható, a szélső életkori értékeknél a gyermekvállalás az, amelynek legelső dátuma a legkésőbbre húzódott, míg az önálló szórakozáson, az első együttjáráson és az önálló szórakozáson a fiatalok mindegyike szeretne túl lenni 26 évesen.

A fenti események amúgy három, jól elhatárolható életszakaszhoz kötődnek. Az első 18 éves korig tart, és domináns elemei a szórakozás, valamint az élet első tapasztalatai (együttjárás, szexuális tapasztalatok). A második 22 éves korig tart, itt már komolyabb témák kerülnek elő (első szakmai végzettség, tanulmányok befejezése, különköltözés). 22 éves kor felett pedig már a „felnőtt” témák következnek: állás, házasság, gyermekvállalás. Mint a lenti ábrán is látszik, ezek az események viszonylag logikus sorrendben követik egymást, az első párkapcsolattól a gyermekvállalásig, nagyjából egy évtizedet fogva át. A logikus láncolatban csak egy ponton láthatunk törést, a dunaújvárosi tanulók a szülőktől való függetlenedést a tanulmányok befejezése előtti időpontra terveznék, s ez mutatja a szülői háztól való elszakadás, a függetlenedés erős igényét is.

A lányok a fiúknál előbb szeretnék különköltözni, megházasodni és gyermeket vállalni, ezzel szemben a fiúk előbbre datálják az első szexuális tapasztalatok megszerzését és a tanulmányok befejezésének idejét. Az apa iskolai végzettsége több esemény bekövetkeztét befolyásolja, a magasabb végzettségű apák gyermekei később fejezik be a tanulmányaikat, minek következtében később szerzik meg első szakmai végzettségüket, aminek okán később vállalnak állást, és később is kívánnak megházasodni és gyermeket vállalni.

Mikor következnek be az alábbiak az életedben?

(átlagéletkorok)

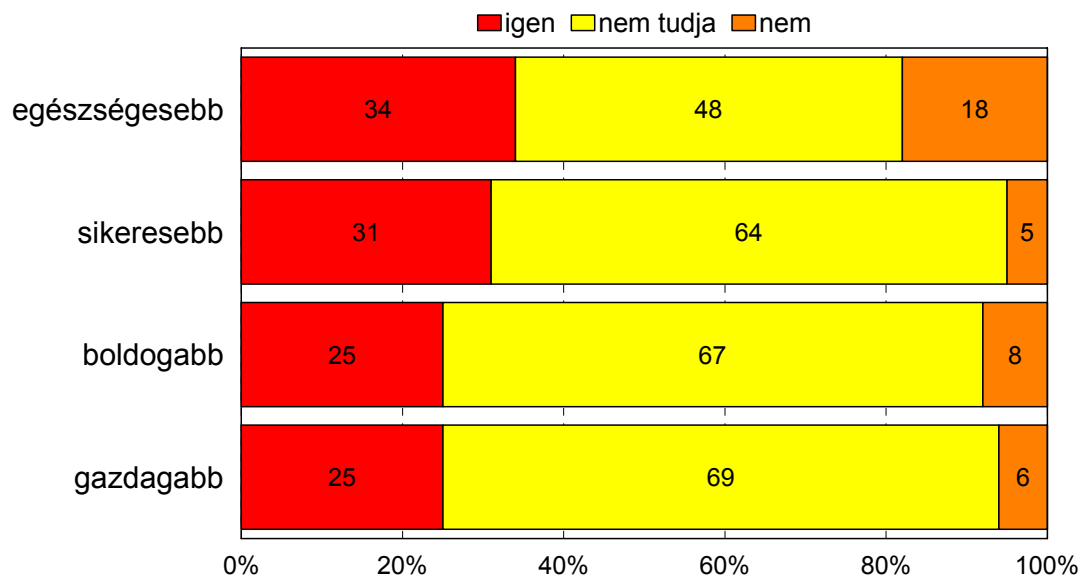

A jövőre vonatkozó terveik alapján kiderült, a dunaújvárosi tanulók nem akarnak több gyereket vállalni, mint amennyi a szüleiknek van, sőt egynegyedük egyenesen úgy nyilatkozott, hogy szerinte kevesebb gyermeke lesz, mint a szüleinek.

Arról is megkérdeztük a diákokat, hogy szerintük hogyan alakul az életük a szüleikéhez képest. E tekintetben nagy volt a bizonytalanság a tanulók többsége egyelőre nem látja még, hogy milyen pályát futhat be, s ez igaz a főiskolásokra is. Ha a bizonytalan válaszoktól eltekintünk, az látszik, többen gondolják, hogy egészségesebb, sikeresebb és boldogabb életük lesz, mint amit szüleik élnek, az ellenkező oldalon csak az egészség tekintetében van számottevő ellenvélemény. Azok aránya, akik már most biztosra veszik azt is, hogy gazdagabbak lesznek, mint a szüleik a középiskolásoknál 25, a főiskolásoknál 41 százalék.

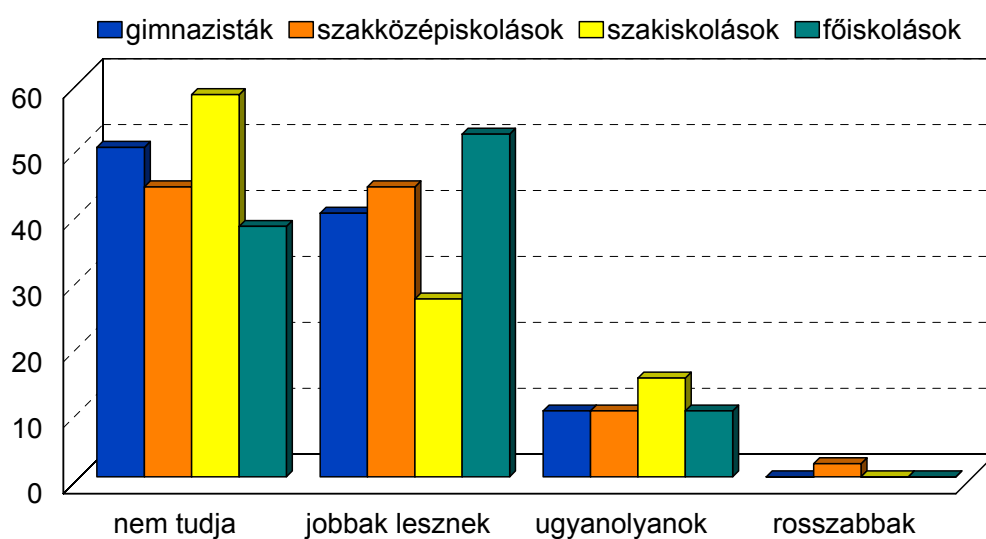
Olyan tanuló, aki jelenleg egyik dimenzióban sem látja biztosítottnak, hogy magasabb szintet ér el, mint a szülei, 41 százalék volt a mintában, s aki mind a négy itemnél magasabb szintet lát elérhetőnek mindössze 7 százalék. A jövőre vonatkozó optimizmus a négy dimenzióban nem független egymástól, megítélésük szorosan korrelál.

Szerinted leszel mint a szüleid?

Az évfolyam mentén szignifikáns eltérés mérhető, a magasabb osztályban tanuló idősebb diákok egy kicsit pontosabban látják jövőjüket, bátrabban és optimistábban nyilatkoznak. Az is jellemző, hogy a jó tanulók és a gimnazisták között átlagon felül vannak, akik úgy vélik sikeresebbek és gazdagabbak lesznek szüleiknél.

Szerinted a munkakörülményeid a szüleidéhez képest milyenek lesznek?

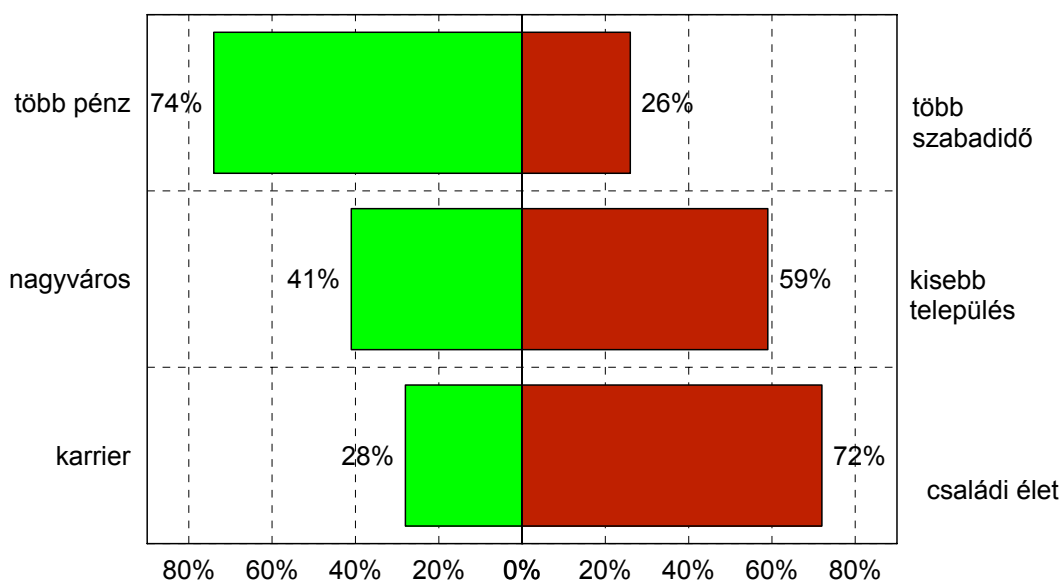
A diákok több mint egyharmada abban is biztos, hogy munkakörülményeik a

szülőkéhez képest jobbak lesznek, 49 százalékuk bizonytalan a kérdés megítélésében, s csupán 1 százalékuk gondolja úgy, hogy e téren negatív változás következhet be. Jellemző, hogy a főiskolások és a jobb tanulmányi eredményt produkáló tanulók optimistábbak.

Részben a jövőképről, részben a tanulók értékrendjéről informál az a kérdéssor, melyben három - az életben felmerülő - dichotóm kérdés közül kellett választaniuk. A kérdések a sok pénz vagy sok szabadidő, a karrier vagy család és a nagyváros lét vagy kis település relációkat jelentették.

A tanulók többsége ha választhatna, inkább a több pénzt és nem a több szabadidőt választaná. Ebben meglehetősen nagy az egyetértés, csupán a tanulmányi átlag és az iskolatípus tekintetében mérhető némi eltérés, a jobb tanulók körében egy kicsit magasabb (37 százalék) a szabadidőt választók aránya, csakúgy mint a főiskolásoknál (47 százalék).

Dichotóm választások

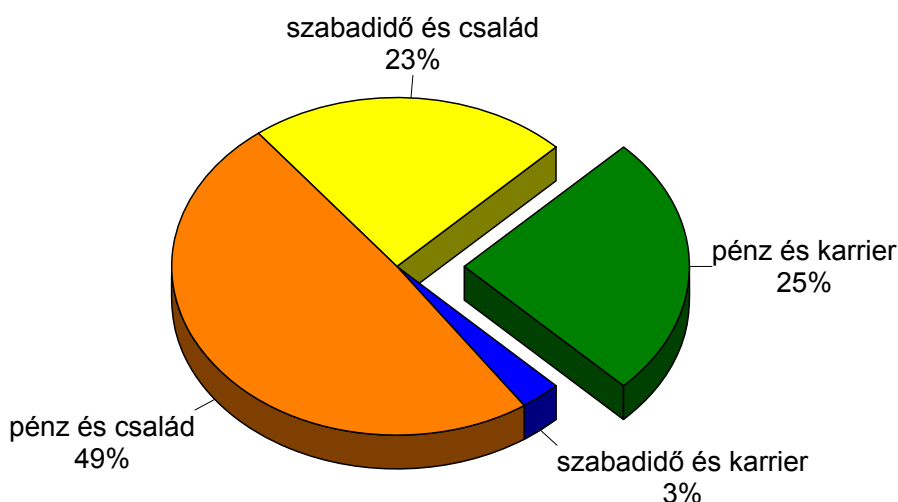
A karrier vagy család közötti választás szintén sok embernek - különösen nőnek - okoz problémát. A megkérdezett dunaújvárosi diákok közel háromnegyede ebben a relációban inkább a boldog családi életet választaná. A gimnazisták között egy kicsit magasabb azok aránya, akik feláldoznák a családi életet a karrierért (44 százalék). Ugyanakkor az is jellemző tendencia, hogy a szülő iskolai végzettségének emelkedésével nő a karriert választók aránya, míg a maximum 8 osztályt végzett szülők gyermekeinek 21 százaléka, a szakmát tanult szülők gyermekeinek pedig 25 százaléka választotta a karriert a családdal szemben,

addig az érettségizett családban élő diákoknak már egyharmada.

A jól képzett fiatal szakembereknek ma már reális életcél lehet a sikeres külföldi karrier építése. A mai magyar jövedelmi viszonyok ismeretében nem véletlen, hogy a diákok fele előnyben részesíti a külföldi karriert a hazaival szemben, s ebben teljesen egységesek a tanulók. Sokan vannak a 14-16 évesek körében (62 százalék) és a gimnazisták között (72 százalék), akik azt mondták, hogy inkább külföldi karriert építenének.

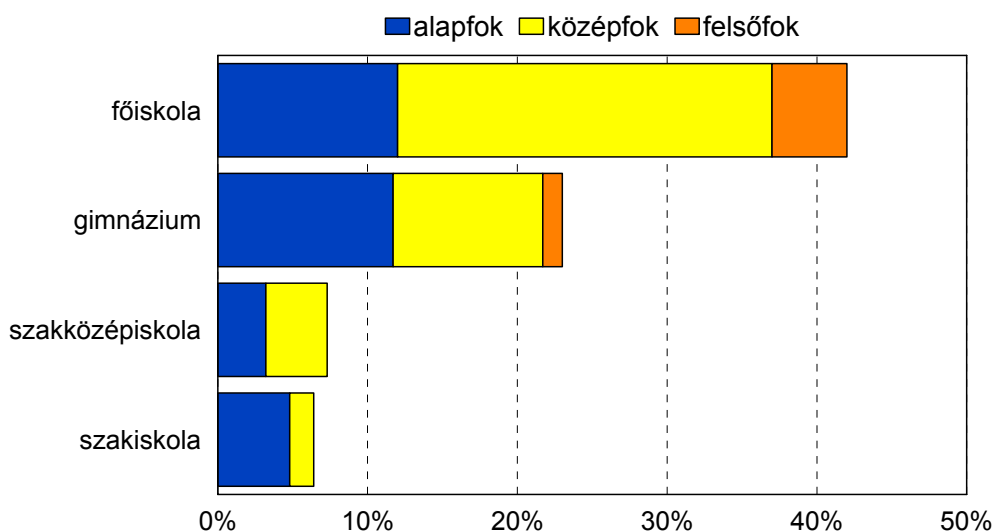
A pénz kontra szabadidő és a karrier kontra családi élet közötti relációról elmondható, hogy a diákok negyede egyértelműen a több pénzt és a karriert választaná a boldog családi élettel és a több szabadidővel szemben. Azok aránya, akik ez utóbbi párost választották 23 százalék. A dunaújvárosi fiatalok fele úgy nyilatkozott, hogy a több pénzért feláldozná a szabadidejét, de a családi életet nem áldozná fel a karrierért cserébe.

A pénz, a szabadidő, a karrier és a családi élet közötti reláció

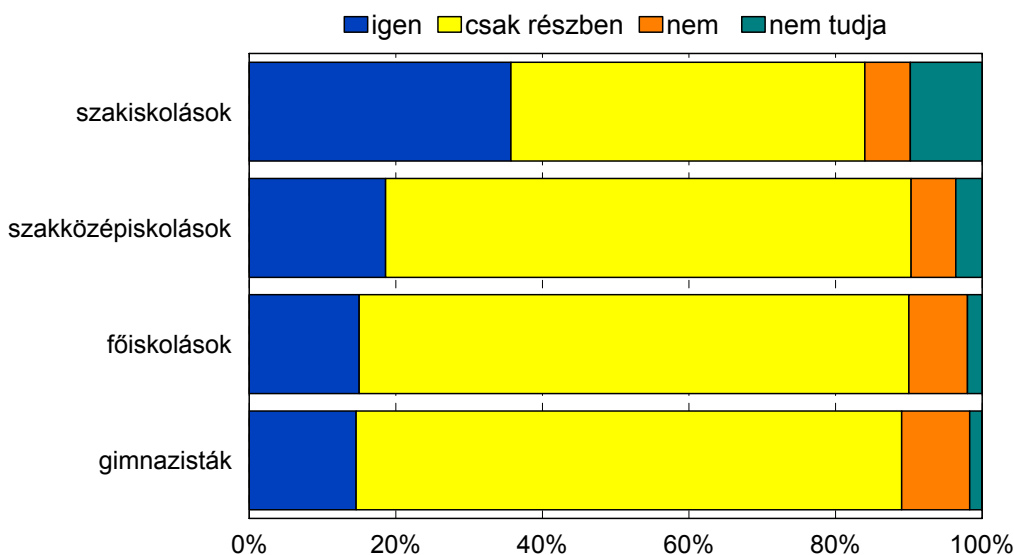

Sem a hazai karrier, sem pedig a külföldi munkavállalás szempontjából nem mindegy, hogy a diákok ismernek-e idegen nyelveket. Annak ellenére, hogy minden diák legalább egy élő nyelvet tanul, nagyon alacsony a nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya. A megkérdezett középiskolások közül mindössze 11 százalék, a főiskolásoknak 42 százaléka rendelkezik valamilyen nyelvvizsgával (túlnyomó többségük angol nyelvből tett sikeres vizsgát), általában alap vagy középfokúval.

Nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya

A munkavállaláshoz szükséges ismeretek megszerzhetők az iskolában?

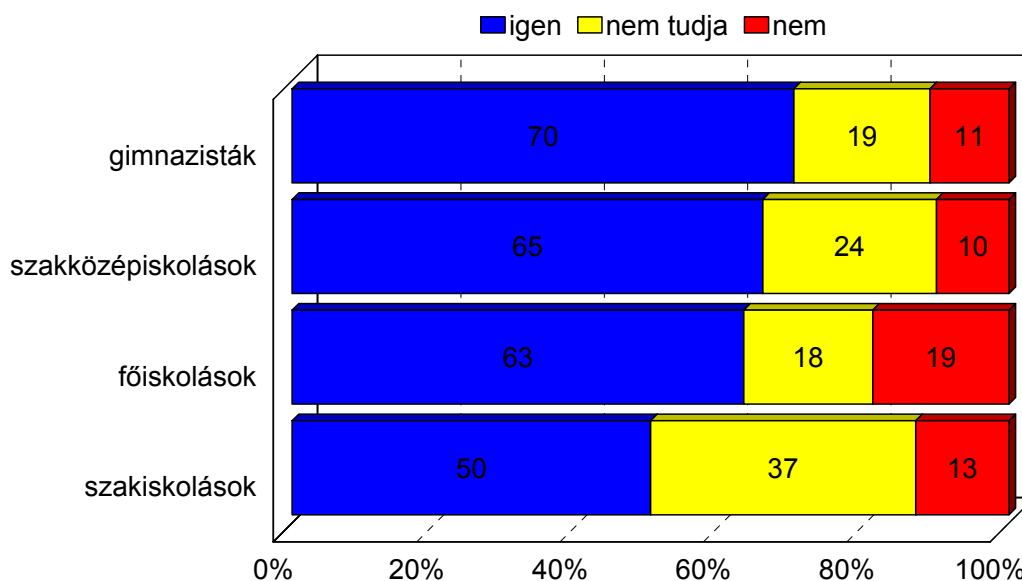

A munkába állásnál döntő fontosságú, hogy az iskola át tudja-e adni azokat a készségeket, amelyek a munkaerőpiacon elengedhetetlenek. Megkérdeztük a diákokat, hogy szerintük a munkavállaláshoz szükséges ismeretek megszerzhetők-e az iskolában. A szakiskolás diákok 36 százaléka szerint egyértelmű pozitív, 6 százaléuk határozott negatív

választ fogalmazott meg. Ezzel szemben a gimnazistáknak és főiskolásoknak csak 15 százaléka válaszolt igennel. Minél magasabb az apa végzettsége, illetve minél magasabb végzettséget ad az iskola, annál egyöntetűbb az a vélemény, hogy a munkavállaláshoz szükséges ismeretek nem szerezhetőek meg az iskolában.

Amikor a dunaújvárosi tanulók nagy része belép a munkaerőpiacra, várhatóan Magyarország már tagja lesz az Európai Uniónak, s ezáltal a fiatalok előtt szélesebbre nyílik a külföldi karrierlehetőség. Ezzel tisztában vannak a tanulók is. A megkérdezett diákok többsége egyetért azzal, hogy amint csak lehet, az országnak csatlakoznia kell az Európai Unióhoz, bár nem szabad elfelejteni a 11 százaléknyi középiskolás és a 19 százaléknyi főiskolás ellenzőt, és a válaszadók további egynegyedét, akik nem tudtak véleményt nyilvánítani.

Egyetértesz azzal, hogy az országnak amint lehet, csatlakoznia kell az Európai Unióhoz ?

A jobb tanulmányi eredménnyel rendelkezők és a helyben lakók magasabb arányban támogatják a csatlakozást. Jól kirajzolódó tendencia az is, hogy a fiúk között magasabb a csatlakozást támogatók aránya (+9 százalék), míg a lányok körében a bizonytalanok aránya átlag feletti (+11 százalék).

Az apa iskolai végzettsége is hatással van a válaszok alakulására. Míg a maximum nyolc általánost végzett szülők gyermekeinek 44 százaléka támogatja egyértelműen a

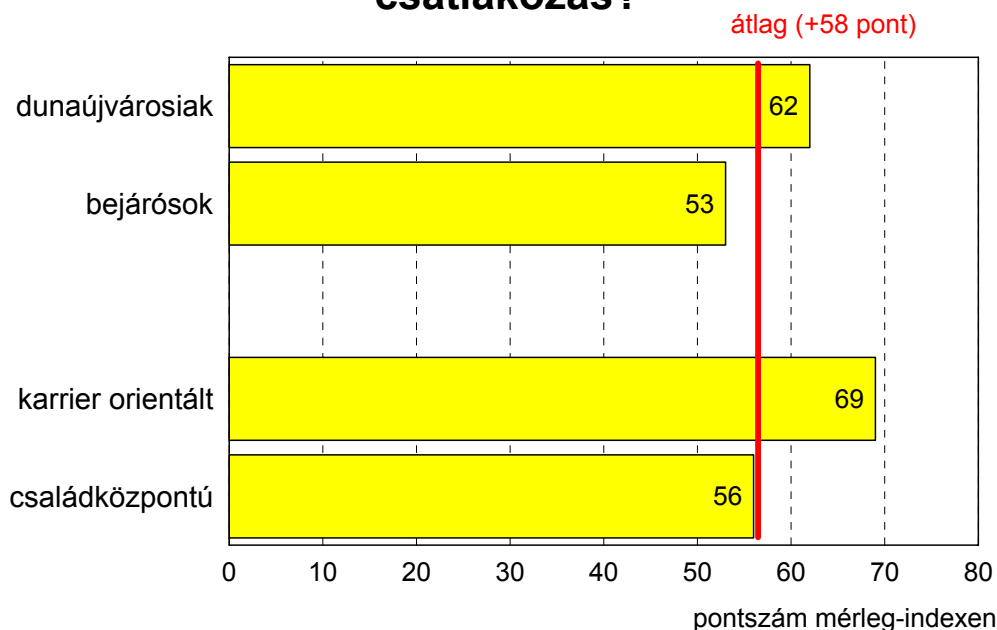
csatlakozást (43 százalék bizonytalan), addig a szakmunkások gyermekeinél 58, az érettségivel rendelkezők gyermekeinél ez az arány 70 százalék. Jellemző, hogy az ellenzők aránya mindegyik szubpopulációban 10-12 százalék körüli (kivéve a főiskolásoknál), s ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a tanulók eltérő támogatási aránya nem az ellenzés vagy támogatás, hanem a tanácstalanság vagy támogatás közötti választás különbözőségéből fakad, s minél képzetesebb, magasabb státuszú családról van szó, minél nagyobb karrier lehetőség van a tanuló előtt, annál biztosabban támogatja a csatlakozást (véltetően a saját életre való - feltételezett - pozitív hatása miatt). Azok a tanulók, akik a ha tehetnék a több pénzt és a karriert választanák a több szabadidő és a családi élet rovására 68 százalékban támogatják a csatlakozást, míg azok akiknek a családi élet a fontosabb csak 57 százalékban EU pártiak.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás majdani mérlegét természetesen nem lehet előre megvonni, de a csatlakozástól a politikusok és a közvélemény is általában javulást vár, még akkor is, ha plusz kiadások terhelik az országot vagy rövid távon akár hátrányos helyzetbe is kerülhetünk.

Amikor azt kérdeztük, hogy a válaszadó saját életére az EU csatlakozás inkább pozitív vagy negatív hatással lesz, akkor a többség (66 százalék) pozitív hatásról számolt be, 7 százalék negatívról, míg minden negyedik diák szerint a csatlakozás nem lesz hatással az ő életére. Ez mérleg-indexen kifejezve +58 pont. A gimnazisták ennél is bizakodóbbak, +70 pont a mérleg-index értéke, míg a szakiskolásoknál csak +37 pont mérhető. Kimutatható, hogy a család képzettségének emelkedésével egyre nő a csatlakozástól pozitív hatást várók aránya, s az is jellemző, hogy azok a tanulók akik karrier orientált stratégiát követnek, az átlagnál bizakodóbbak.

Azok, akik nem támogatják az EU csatlakozást, arról számoltak, be hogy szerintük a csatlakozás inkább negatív hatással lesz életükre (-23 pont), míg a csatlakozást pártolók - logikusan - pozitív hatást várnak (+79 pont).

A válszó saját életére milyen hatással lesz a csatlakozás?

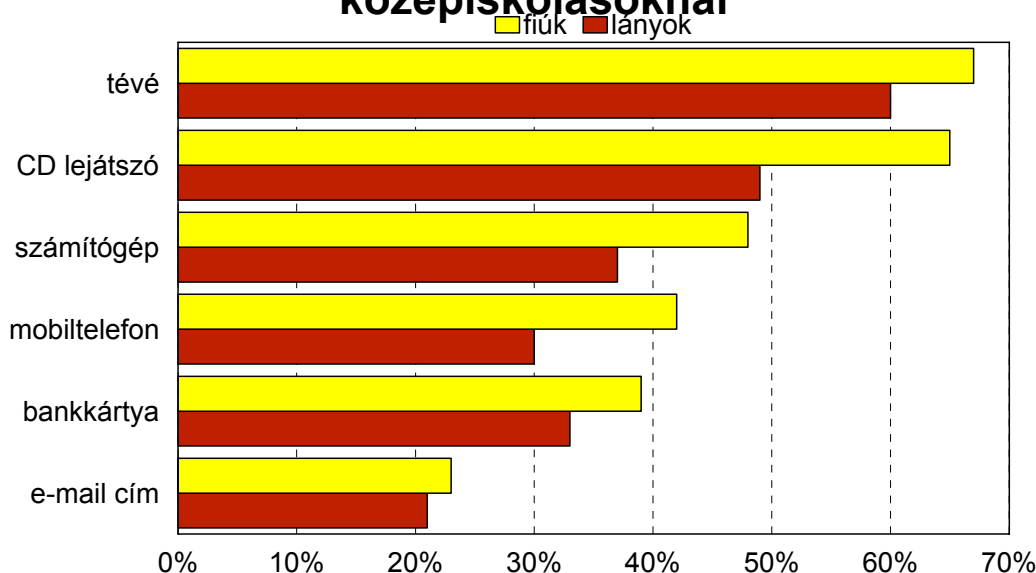
Az utóbbi évtizedben zajló folyamat a felnőtt lakosság és a tanulók értékrendjének átalakulása. Emögött, illetve ezzel párhuzamosan a kilencvenes évek végére megindult a generációs korszakváltás folyamata is, azok a tanulók akik a kilencvenes évek elején kezdték iskolai pályafutásukat már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak. A piacutató szakemberek szóhasználatával Y-generációnak jelölt korosztály nemcsak fogyasztói szokásaiban más, hanem az új technikai eszközökhöz való viszonyulásaiban és életmódjában is eltér szüleitől. Ez a megváltozott szemlélet szükséges előfeltétele az információs társadalom kiépülésének.

A megkérdezett diákok 66 százaléka külön, saját szobában lakik otthon (további 27 százalékuk a testvérével lakik közös szobában), amelyben sokaknál saját hifi, TV is található. A megkérdezett diákok 46 százalékának van saját tévéje, további 18 százalékuknak csak a testvérével kell osztozkodnia rajta.

Saját vagy testvérével közösen használt számítógéppel a megkérdezett középiskolás diákok 43 százaléka rendelkezik Dunaújvárosban, míg a nálunk nagyon gyorsan elterjedt mobiltelefont a fiúk 42, a lányoknak pedig 30 százaléka birtokolja. A leggyorsabb és egyik legmodernebb kommunikációs csatorna az internet, illetve az elektronikus levelezés. A megkérdezett középiskolás tanulók 22 százalékának van saját e-mail címe, s az e-mail címmel rendelkezők háromnegyede legalább heti rendszerességgel használja is. A fogyasztói szokásokhoz, pénzforgalomhoz kapcsolódó jellemző, hogy átlagosan a tanulók

egyharmadának önálló bankkártyája is van. Ezek a technikai eszközök még inkább elterjedtek a vizsgált főiskolások körében, számítógéppel 68 százalékuk, mobil telefonnal pedig közel kétharmaduk rendelkezik.

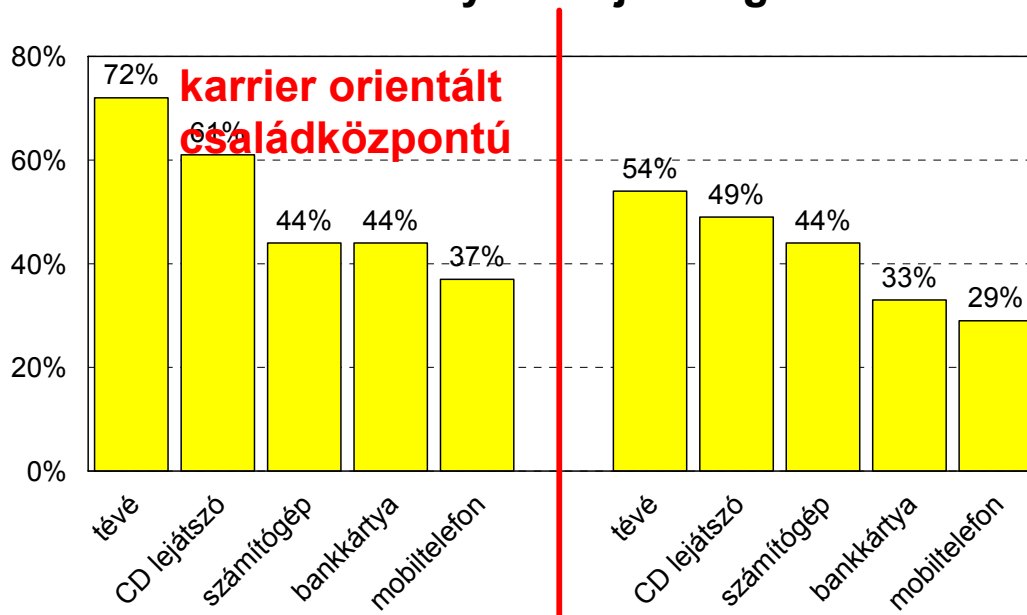
A saját TV, CD, számítógép, mobiltelefon, bankkártya és e-mail cím elterjedtsége a középiskolásoknál

Összegezve a modern technikai eszközöket, elmondható, hogy azok a tanulók, aki a fent felsoroltak közül otthon egyikhez sem tudnak hozzájutni a minta 11 százalékát alkotják, míg teljesen modern fiatalnak (a hat eszközből legalább négy rendelkezésükre áll) 26 százalékuk minősíthető (a fiúknál 31, a lányoknál 19 százalék ez az arány). A többiek azok, akik többé-kevésbé rendelkeznek már saját TV-vel, sokak számítógéppel is, de mobiltelefonjuk, e-mail címük illetve bankkártyájuk még nincs.

A kérdés pontosabb demográfia elemzése megmutatta, hogy a fiúk, az idősebb tanulók, a Dunaújvárosban lakók és a magasabb kulturális tőkével rendelkező, képzetebb családok gyermekei körében elterjedtebbek ezek a modern eszközök.

A saját TV, CD, számítógép, mobiltelefon és bankkártya elterjedtsége

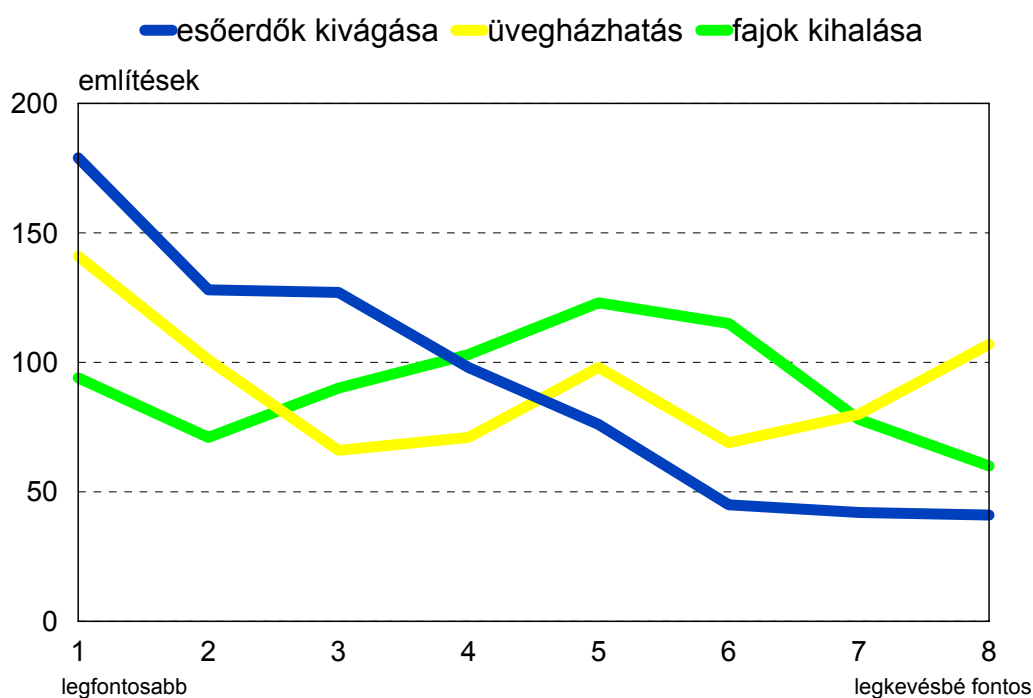

A tanulók jövőre vonatkozó tervei és a már most rendelkezésükre álló modern eszközök relációját vizsgálva kiderült, hogy a karrier orientált és a családközpontú fiatalok között e tekintetben is eltérés tapasztalható, a karrier orientáltak körében a legtöbb eszköz előfordulási aránya magasabb. Különösen nagy eltérés mérhető a karrier és a családközpontú tanulók között a saját (vagy testvérével közös) tévé és a CD birtoklása esetében.

10. KÖRNYEZETTUDAT

Az utóbbi években Magyarországon és szerte a világon egyre nagyobb gondot okoznak a környezetvédelmi problémák, a bekövetkezett lokális ökológiai katasztrófák. A kérdőívben foglalkoztunk a dunaújvárosi diákok környezeti kérdésekhez való viszonyával, a diákok környezettudatával is. Először arra kértük őket, hogy rangsoroljanak nyolc környezeti problémát egymáshoz képest, fontosság szerint. A problémák között három globális volt (esőerdők kivágása, üvegházhatás erősödése, bizonyos állat és növényfajok kihalása) és öt helyinek tekinthető (levegő, vizek szennyezettsége, szemetelés, vegyszerhasználat, műanyag hulladékok). Az alábbi két ábra azt mutatja, hogy a globális és helyi problémák milyen helyezéseket kaptak. Itt az egyes jelentette a legfontosabb és a nyolcas a legkevésbé fontos problémát.

A globális környezeti problémák megítélése

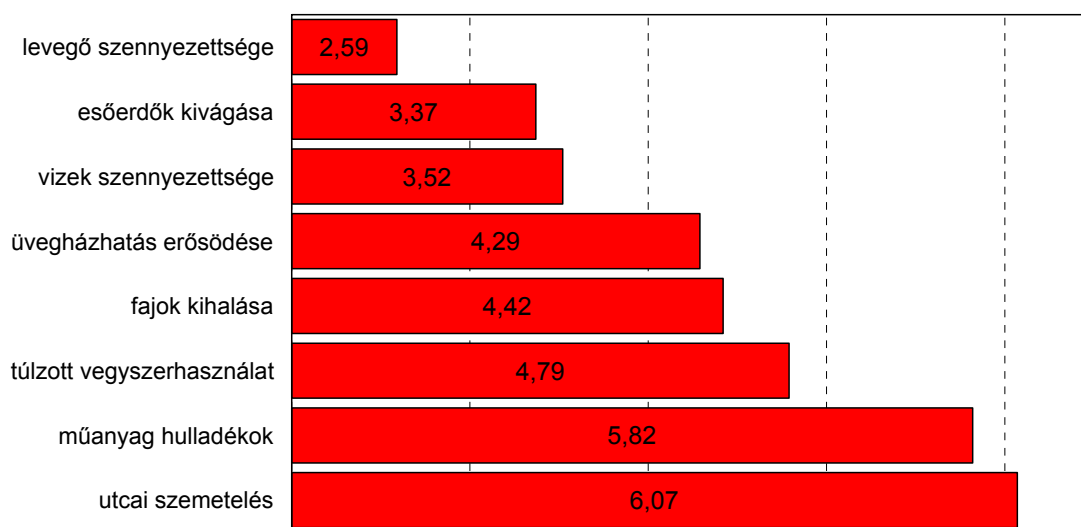

A globális problémák közül legfontosabbnak az esőerdők kivágását tekintették a fiatalok, közel kétszázán helyezték az első helyre. A fajok kihalása és az üvegházhatás általában a sorrend közepén helyezkedett el, legtöbbször a negyedik helyre sorolták. Mellesleg az üvegházhatás megítélésében volt a legnagyobb a válaszok szóródása is, ami jelzi a bizonytalanságot (közel annyian rakták az első helyre, mint az utolsó helyre).

A helyi környezeti problémák közül legtöbbször a levegő szennyezettségét tették az első

helyre, ez a helyi ipari aktivitás ismeretében egyáltalán nem meglepő. Emellett szintén fontosnak ítélték a vizek szennyezettségét (itt elsősorban a Dunára gondolva). Ebben a két kérdésben volt a legeggyöntetűbb a fiatalok véleménye. A vegyszerhasználat a lista közepén volt, míg a műanyag hulladékok és az utcai szemetelés csak kisebb probléma diákok szerint.

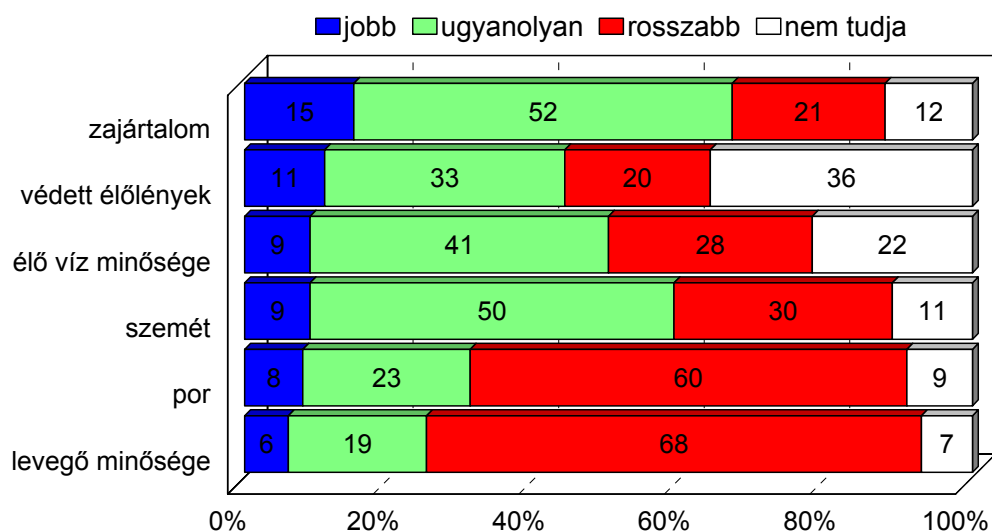
A környezeti problémák fontossági sorrendje

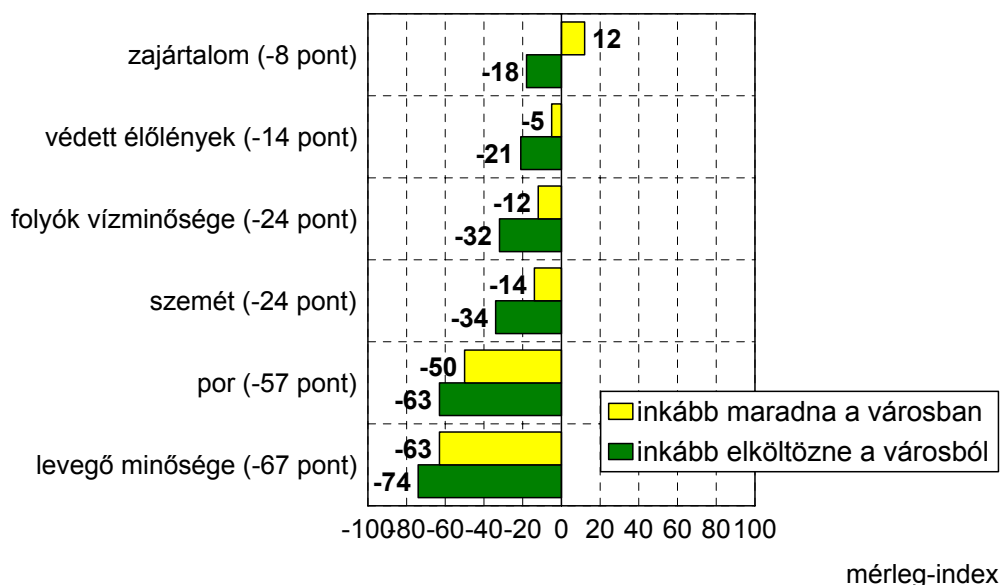
Ha összességében nézzük a helyezések átlagait, akkor jól látszik, hogy a levegő szennyezettségének problémája vezet a fiatalok környezeti problématudatában, hiszen a második helyen álló esőerdők kivágásával kapcsolatos problémák közvetetten szintén a levegőre utalnak vissza. Ebben a környezetben a két utolsó, vagyis legkevésbé fontos elem, a műanyag hulladékok és az utcai szemetelés helyezése nem meglepő, hiszen valóban jelentéktelennek tűnhetnek például a fajok kihalása mellett, de a probléma jelen van a fiatalok tudatában, hiszen arra a korábbi kérésre, hogy mit szégyell a városban, igen sokan éppen a szemetet említették.

A környezeti problémák egymáshoz viszonyított fontossága után arra vártunk választ, hogy hatféle klasszikus környezetterhelést, környezeti problémát (levegő, por, zaj, szemet, vizek, védett élőlények) tekintve Dunaújváros vajon jobb helyzetben van-e, mint az országos átlag.

Dunaújváros helyzete az országos átlaghoz viszonyítva

Az egyes környezeti ártalmak jelenléte a városban az országos átlaghoz képest

Ha a környezeti terheléseket egyfajta mérleg-indexre vetítve nézzük, kivéve az elemzésből a bizonytalan válaszadók tömegét, akkor az derül ki, hogy valamennyi környezeti probléma tekintetében Dunaújváros valamivel rosszabb helyzetben van az országos átlagnál (legalábbis a diákok szerint). Az országos átlaghoz viszonyítva a legnegatívabb véleményt a város levegő- (-67 pont) és porszennyezettségéről (-57 pont) alkották a fiatalok.

Érdekes megvizsgálni, hogy miben tér el azon tanulók véleménye akik a jövőben inkább elköltöznének Dunaújvárosból (vagy nem költöznének be), és azon tanulók véleménye, akik inkább maradnának a városban. A következő ábra e felosztás szerint mutatja az egyes ártalmak képzelte jelenlétét a városban. A problémák mögött zárójelben a teljes minta értékelése szerinti mérleg-indexen mért pontszám látható. Az ábrán jól látszik, hogy minden környezeti terhelés esetén szignifikáns különbség van, a két csoport véleménye között, azok akik maradnának minden kérdésben kevésbé látják negatívan a településük környezeti terhelését, sőt a zajártalom esetében inkább azt gondolják, hogy az országos átlagtól jobb helyzetben van Dunaújváros.

11. ZÁRSZÓ

Magyarországon 1990 őszén több mint 3100 települési önkormányzat kezdte meg működését. Felvetődhet a kérdés, hogy egyáltalán mekkora településen van értelme beszélni önálló ifjúságpolitikáról. Erre a válasz az, hogy az ifjúságpolitikának mint szemléletnek, mint gondolkodásmódnak bármekkora településről is legyen szó van létjogosultsága. A kisebb településen kevesebb a feladat, kevesebb és más jellegű problémák vannak, ezért nincs mindenhol szükség arra, hogy deklarált, önálló ifjúságpolitika garantálja az "ifjúságbarát" szemlélet meglétét a döntéshozatali és végrehajtási mechanizmusokban. Azonban minden településen szükség van egy integráló (és a végrehajtást koordináló) ifjúsági stratégiára amely garantálja, hogy az ifjúság bevonódjon a döntésekbe, vagy ha nem is vonódik be, legalább mint szempont jelen legyen. Az ifjúságpolitika - ha létezik ilyen egyáltalán - nem más, mint egyfajta gondolkodásmód, melyet a döntéshozók követnek munkájuk során.

Az ifjúsági problémák kezelése során nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az általunk feltárt jellegzetességeknek, ifjúságot érintő kérdéseknek szinte mindig van egy tágabb kontextusa, gyakran a korosztálytól független problémaként hatékonyabban lehet kezelni azokat. Azt is érdemes szem előtt tartani, hogy a szakpolitikák középpontjában általában egy társadalmi probléma áll és nem egy heterogén társadalmi csoport.

Az ifjúságkutatás során feltárt jelenségekre, tendenciákra valamilyen módon reagálni fog az önkormányzat. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ezeket a problémákat kizárólag az önkormányzatnak kell megoldania (hiszen sok olyan kérdés felmerült, amelynek megválaszolására nincs is kompetenciája), hanem inkább azt, hogy az önkormányzatnak intézményeivel, a helyi társadalommal és azok civil szervezeteivel együttműködve kell válaszokat keresnie.